RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934. Andra kammaren. Nr 44.

Onsdagen den 6 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, första lagutskottets utlåtande nr 68 och andra lagutskottets utlåtanden nr 47—49.

§ 2.

Vidare föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckningen;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser i fråga om rätt till pension för överdirektören och chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser i fråga om rätt till pension för ordinarie tjänstemän vid domänverket; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt överassistenten å övergångsstat vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet E. I. Haglund.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl.

Till avgörande förelåg härefter bankoutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av väckt motion om vissa förmåner i pensionshänseende åt förutvarande personal m. fl. vid Kävlinge—Barsebäcks m. fl. järnvägar.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion nr 19 hade herr *Arnemark* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter hemställt, att riksdagen ville besluta,

att bestämmelserna i kungörelserna den 15 juni 1922 (nr 360) och den 18 juni 1925 (nr 280 och 275) skulle, räknat från tidpunkten för respektive banors förvärvande för statens räkning, tillämpas å f. d. befattningshavare vid Kävlinge—Barsebäcks, Dala—Hälsinglands, Hässleholm—Markaryds, Markaryd—Veinge och Norra Södermanlands järnvägar, vilka med pension avgått från järnvägen redan innan den övertagits av staten;

att bestämmelserna i kungörelserna den 15 juni 1922 (nr 361) och den 15 juni 1923 (nr 267) skulle tillämpas å ej mindre änkor och barn efter befatt-

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl. (Forts.)

ningshavare vid samma järnvägar, som genom statens försorg uppbure pension eller understöd i sådan egenskap, än även till pension från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning berättigade änkor och barn efter sådana befattningshavare vid dessa järnvägar, vilka antingen avlidit eller med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten; samt

att medel härför skulle utgå av statens järnvägars trafikmedel.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Bäcklund*, *Laurén* och *Lovén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte besluta,

att bestämmelserna i kungörelserna den 15 juni 1922 (nr 360) — — — lika med motionen — — — övertagits av staten;

att bestämmelserna i kungörelserna den 15 juni 1922 (nr 361) — — — övertagits av staten;

att därvid skulle iakttagas, att den sammanlagda pensionsförmånen i intet fall finge överstiga vad nyreglerad pension, dyrtidstillägg inberäknat, skulle under motsvarande förhållanden utgöra; samt

att ifrågavarande förmåner skulle utgå av trafikmedel.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Arnemark:** Herr talman! Då jag väckt den motion, som nu är föremål för behandling, ber jag att med några ord få redogöra för dess syfte, och jag ber om benäget överseende, om jag därvid nödgas använda en aning längre tid, än vad jag strängt taget skulle önska.

Syftet med motionen är att bereda ett antal f. d. befattningshavare och änkor efter sådana vid vissa i motionen uppräknade enskilda järnvägar, vilka införlivats med statens järnvägar under åren 1927—1931, de pensionstillägg respektive dyrtidstillägg, som motsvarande pensionärer vid enskilda järnvägar, vilka före 1925 överförts i statens ägo, åtnjuta. Det gäller alltså att skapa likställighet mellan båda dessa kategorier pensionärer, de som antagits före 1925 och de som antagits efter 1925. I bägge fallen gäller det befattningshavare, som blivit pensionerade före respektive järnvägars övertagande av staten. Samma är förhållandet beträffande änkorna. I bägge fallen gäller tillika, att statens järnvägar enligt kontrakt, som träffats vid respektive överlåtelser till staten, åtagit sig att svara för ifrågavarande pensionärer. Någon principiell skillnad mellan pensionärer av denna sort från tiden före 1925 och dem, som S. J. övertagit senare, föreligger sålunda icke. Men icke förty vill bankoutskottet nu genom sitt avstyrkande av motionen förhindra, att likställighet ernås i fråga om rätten att få åtnjuta de mycket välbehövliga tilllägg till pensionerna, som genom vissa kungliga kungörelser, vilka uppräknas i utlåtandets ingress, tillerkänts motsvarande folk vid tidigare inlösta järnvägar. Av utlåtandets ingress framgår också, vilka järnvägars f. d. personal, som skulle drabbas härav. Slutligen framgår också därav, att årskostnaden f. n. skulle belöpa sig på cirka 29,000 kronor, ett belopp, som snabbt skulle sjunka för att helt försvinna om några år. Av en tablå, som upprättats i järnvägsstyrelsen, framgår, att tillsammans 37 f. d. befattningshavare och 17 änkor äro berörda av ärendet. Vidare kan jag tillägga, att det i regel rör sig om folk i lägre tjänstegrader, och att följaktligen grundbeloppen, som jag för enkelhetens skull kallar dem, äro blygsamma. Ur ren behovssynpunkt äro därför tilläggen i fråga mycket motiverade.

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl. (Forts.)

Med dessa utgångspunkter till grund och för att tillrättalägga saken skrev också järnvägsstyrelsen hösten 1930 till Kungl. Maj:t och hemställde om bemyndigande att få utbetala dessa tillägg till de nytillkomna banornas pensionärer. I denna skrivelse gav järnvägsstyrelsen uttryck både åt den uppfattningen, att starka sakliga skäl talade därför, och att tolkningen av respektive stadganden i sådan riktning också otvetydigt syntes hava stöd i grunderna för desamma och den mening, varåt lagstiftarna däri givit uttryck. Statskontoret, som i december samma år yttrade sig över järnvägsstyrelsens framställning tillstyrkte *då* i själva sakfrågan men ansåg, att ärendet borde underställas riksdagens prövning.

Kungl. Maj:t låg emellertid på saken till i december 1933, alltså i tre år, och fann då, att järnvägsstyrelsens hemställan icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Oformligheterna och orättvisorna kvarstå sålunda alltjämt, och, såvitt jag kan bedöma, kunna de ej heller elimineras på annat sätt än genom ett bifall till den reservation, som fogats till utskottets utlåtande, vilken reservation sammanfaller med motionens yrkande.

Som ett exempel, och ett mycket talande exempel på, till vilka underliga konsekvenser de nuvarande förhållandena leda, kan anföras Dala—Hälsinglands järnväg, där de pensionärer, det här är fråga om, erhöllo tillägg till sina pensioner — det tillägg, varom vi här motionerat — under den tid, då järnvägen var arrenderad av S. J., men sedan järnvägen helt övertagits av staten, miste de denna rätt.

En annan oformlighet har järnvägsstyrelsen för övrigt pekat på i sitt till statskontoret avgivna yttrande över motionen, då den framhåller, att vid tillämpningen av kungörelserna i fråga det i vissa fall inträffar, att änka efter avliden pensionär kan komma i åtnjutande av dyrtidstillägg, medan hennes man i egenskap av pensionär icke hade rätt därtill. Att staten verkligen åtagit sig att svara för ifrågavarande pensionärer bestyrkes även i nämnda yttrande. Järnvägsstyrelsen anför nämligen bl. a. följande: »Ett fåtal av de pensioner, varom här är fråga, utgå från enskilda järnvägarnas pensionskassa, under det att flertalet utgå av statens järnvägars medel, enär de tidigare utbetalts av den enskilda järnvägen och statens järnvägar förbundit sig att övertaga de skyldigheter, som det enskilda bolaget härutinnan åtagit sig gent emot pensionärerna.»

Att ett bifall till motionen eller den här avgivna reservationen även ur saklig synpunkt i övrigt är motiverad, både med hänsyn till pensionärernas behov och ur ren billighetssynpunkt, anser jag tillräckligt bestyrkt genom att järnvägsstyrelsen i samma yttrande framhåller, att pensionerna äro så små, att de även med tillägg av de förmåner, som vid ett bifall till motionen skulle komma att utgå, skulle komma att understiga s. k. nyreglerad pension åt befattningshavare eller änka efter sådan i motsvarande ställning vid statens järnvägar.

Av utskottsutlåtandet finner man på fjärde sidan, att statskontoret *nu* ändrat uppfattning och icke ser någon anledning till att motionen bifalles, fastän motionens yrkande och innebörd sammanfalla med vad järnvägsstyrelsen hemställde om år 1930, till vilken hemställan statskontoret då, såvitt jag kan finna, i sak anslöt sig.

Utskottsmajoriteten bygger också helt sin avslagsmotivering på statskontorets sista yttrande. Utskottet anför helt kort: »Ifrågavarande personer hava kommit i åtnjutande av de förmåner, som de genom vederbörande enskilda järnvägsföretag varit tillförsäkrade. Utskottet finner icke anledning tillstyrka åtgärd i syfte att bereda dem en bättre ställning än de skulle haft, om sta-

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl. (Forts.)

ten icke övertagit järnvägarna.» Häremot svarar jag: detta innebär ett frångående av tidigare principer och ett frångående av den uppfattning, som kommit till uttryck i de kungliga kungörelserna från 1922 och 1925, vartill bankoutskottet och riksdagen på sin tid medverkat. Och man gör sig då den frågan: vilka äro skälen härför? Det är ju möjligt, att debatten kommer att ge mera klarhet härvidlag, men i bankoutskottets utlåtande kan jag icke finna någonting, som antyder, varför bankoutskottet ändrat mening. Och nog förefaller det, som om utskottet väl lätt halkat över, varför det nu föreslår riksdagen ett annat förfaringssätt än tidigare.

Det föreligger naturligtvis ingen som helst juridisk skyldighet att tillerkänna dessa människor dessa tillägg, men man måste, om man söker tränga in i ärendet, dock komma till den bestämda uppfattningen, att en klar moralisk skyldighet att så göra faktiskt föreligger.

De personer, som äro berörda, ha faktiskt levat i den föreställningen under flera år, att de icke skulle försättas i en sämre ställning än de, som blivit övertagna av statens järnvägar före år 1925. Och detta på goda grunder. Det förhåller sig nämligen så, att den byråchef i järnvägsstyrelsen, som handhade dylika ärenden år 1930 och tidigare, länge var av den uppfattningen, att de gamla kungörelserna ägde giltighet även beträffande senare införlivade järnvägar, och att detta i varje fall varit lagstiftarens mening. Denna uppfattning kom också till uttryck i de svar, som då och då avlätos till pensionärerna vid de förfrågningar i saken, som vid skilda tillfällen från dessa framfördes till järnvägsstyrelsen. För att bestyrka detta skall jag, herr talman, be att få uppläsa ett dylikt svar. Det är avlåtet från järnvägsstyrelsens kanslibyrå den 17 september 1930 till en f. d. banvaktsförman vid Dala—Hälsinglands järnväg och lyder på följande sätt: »I anledning av Eder förfrågan angående orsaken till att pensions- och dyrtidstillägg ej i vanlig ordning utbetalats till Eder vid sista månadsskiftet meddelas härmed, att detta beror därpå, att dylik utbetalning befunnits sakna stöd i gällande författningar. Emellertid har Styrelsen för avsikt att till Kungl. Maj:t göra framställning om medgivande att även för framtiden utanordna sagda tillägg. Sedan sådant medgivande — som dock torde kräva riksdagens medverkan — erhållits, kommer nu innehållna belopp att tillställas Eder. Stockholm den 17 september 1930.» Så följer namnunderskrift.

Jag kan försäkra kammaren, att det ligger ett mycket stort antal svar uppe i järnvägsstyrelsen av detta eller snarlikt innehåll. Och då tycker jag, att det är ganska förklarligt, att de personer, som äro berörda av saken, känna sig en smula lurade.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att framdraga även dessa omständigheter, då jag anser, att även den sidan av saken bör något beaktas av kammaren, då den går att taga ställning till frågan. Jag tror också, att man vågar påstå, att järnvägsstyrelsen icke precis i onödan brukar draga på sig extra kostnader för pensioner och dylikt. Den omständigheten att järnvägsstyrelsen gått in för saken erbjuder, anser jag, en god garanti för att kammaren icke skulle företaga sig något omotiverat och förhastat, om den nu ger sitt bifall till reservationen.

Jag ber därför, herr talman, att med hänvisning till vad jag anfört få yrka bifall till den reservation, som herr Bäcklund m. fl. fogat till utskottets utlåtande.

Herr **Paulsen:** Herr talman! Det gäller här personer, som varit anställda vid dessa enskilda järnvägar, som kommit på obestånd, och som staten därför måst övertaga. Dessa personer hava varit pensionärer, redan innan staten över-

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl. (Forts.)

tog järnvägarna. Men ändå hittar man på att begära, att de skola komma in under samma pensionsbestämmelser som de f. d. befattningshavare, som uppbära pension från statens järnvägar. Och man har fått järnvägsstyrelsens tillstyrkan till detta och hoppats på bifall. Statskontoret avstyrker emellertid, och Kungl. Maj:t har lämnat förslaget utan avseende.

Jag tycker för min del, att det skulle vara ganska märkvärdigt, om man från riksdagens sida skulle vara med om detta. Det kan väl ändå icke vara fråga om att öka pensionerna för sådana pensionärer till samma belopp, som utgå till statens järnvägars egna pensionärer, då ifrågavarande personer varit pensionerade från de enskilda järnvägarna redan innan dessa övertagits av staten. Huru skulle det då kännas för alla dem, som tillhöra sådana enskilda järnvägar, som reda sig? De måste ju känna sig orättvist behandlade, därför att icke även de få komma i åtnjutande av samma pension, som de, vilka varit anställda i statens tjänst, kunna få. Jag vill gärna vara med om, att människor skola få så bra som möjligt, men att vara med om sådant här vill jag absolut icke.

Jag anser kravet fullständigt obefogat och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Laurén:** Herr talman! Här gäller det att lägga till rätta en del missförhållanden på detta område, och därför har jag varit med om att instämma i herr Bäcklunds reservation. När riksdagen tidigare vid övertaganden av enskilda järnvägar lovat en del personer, att de skulle få komma i åtnjutande av vissa förmåner, så är det icke mer än riktigt och rätt, anse vi, att riksdagen fortsätter på den en gång inslagna vägen. Det kan ju tänkas, att en bana, som överlåtes till staten, befinner sig i så dålig ekonomisk ställning, att den icke kan föreskriva några villkor vid överlåtelsen, och då blir personalen utan. En annan bana åter, som har bättre ekonomisk situation, kan däremot föreskriva sådana villkor. När nu riksdagen emellertid en gång gått in för, att personalen fått de förmåner, som gälla i de åberopade kungörelserna, har jag ansett det vara riktigt att vi gå samma väg även nu.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Leffler:** Herr talman! Det är just för att, som herr Laurén mycket riktigt anförde, lägga till rätta ett missförhållande, som utskottet har kommit till i sin hemställan. Av den ärade motionären har lämnats en redogörelse, av vilken kammaren torde hava funnit, att järnvägsstyrelsen under ett visst antal år har betalat ut dyrtidstillägg till pensionärer från enskilda järnvägar, som övertagits av staten, ehuru järnvägsstyrelsen icke haft befogenhet att göra det. Man har så småningom ändrat detta, och då har man meddelat pensionärerna, att så varit förhållandet och att man haft för avsikt att gå in till Kungl. Maj:t och riksdagen med begäran om ett bemyndigande att även i fortsättningen få göra så. På grund av att utskottet har ansett att man därigenom skulle tillfoga alla andra pensionärer, som tillhöra enskilda järnvägar, som icke övertagits av staten, en viss orättvisa, har utskottet kommit till det resultat, som nu föreligger här, och jag tror, att kammaren ganska lugnt kan följa utskottets förslag. Då detta ärende så ingående har blivit prövat så sent som i december månad i fjol av Kungl. Maj:t, efter hörande av statskontoret, som även för sin del har ansett, att den framställning, som här gjorts, icke borde tillmötesgås, så tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lovén:** Herr talman! De herrar, som stå för utskottets utlåtande, borde väl fästa något avseende vid vad järnvägsstyrelsen anför. Järnvägs-

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl. (Forts.)
styrelsen anför, att det komme att leda till fullständiga orimligheter såsom att i vissa fall en änka efter en befattningshavare kunde få dyrtidstillägg, medan hennes avlidne man icke hade rätt därtill, och i andra fall kunde det leda till olikheter mellan två icke i tjänst varande befattningshavare, av vilka den ene finge pension från de enskilda järnvägarna och den andre från staten, i det den förre av dem finge dyrtidstillägg men icke den senare. Men dessa orimligheter, som järnvägsstyrelsen pekar på, ta herrarna ingen hänsyn till. Både herr Leffler och herr Paulsen äro annars ganska stora auktoritetsdyrkare och bruka hänvisa till vad myndigheterna säga både här och där, när det gäller deras egna motioner, men nu ta ni icke minsta hänsyn till vad järnvägsstyrelsen säger. Beträffande herr Paulsens uttalade farhåga, att personal pensionerad vid enskilda järnvägar komme att känna avund och anse sig orättvist behandlad, så kan herr Paulsen sova tryggt och lugnt. Jag kan försäkra, att det icke kommer några protester från det hållet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Arnemark:** Herr talman! Jag är i stort sett förekommen av den siste ärade talaren. Jag begärde ordet, när bankoutskottets ärade vice ordförande framhöll, att järnvägsstyrelsen utan befogenhet tidigare utbetalat dessa tillägg åt ifrågavarande pensionärer. Det är att lägga saken alldeles på fel bog enligt mitt förmenande. Det förhåller sig så, att de kungliga brev, som utfärdades 1922 och 1925, alltjämt äga giltighet beträffande de f. d. befattningshavarna vid enskilda järnvägar, som inlösts av staten före resp. förordningars ikraftträdande, men gälla icke för de banor, som övertagits åren 1927—1931, och det är för att skapa rättvisa och likhet beträffande dessa bägge kategorier av f. d. befattningshavare resp. änkor, som motionen väckts, och som järnvägsstyrelsen på sin tid skrev till Kungl. Maj:t att få bemyndigande att tillämpa just de tidigare breven på pensionärerna vid de på senare tid inlösta banorna.

Jag kan icke neka till, att jag tycker att både herr Paulsen och herr Leffler försökte att på något sätt här bringa kammarens omdöme om detta ärende på sned. Det är icke för att skapa någon ny orättvisa, herr Paulsen, utan för att skapa rättvisa och likhet, som motionen är väckt, och som reservanterna hava gått in för motionens hemställan.

Det är för övrigt icke alls något »påhitt» av mig. Jag vet, att herr Paulsen icke har något gott öga till motionärer, som enligt hans uppfattning i otid besvära bankoutskottet, men jag ber att få erinra om, att här har järnvägsstyrelsen av 1930, statskontoret av 1930 och järnvägsstyrelsen av 1934 varit ense med oss motionärer i saken. Att sedan statskontoret i år ändrat uppfattning, tror jag näppeligen kan vara ett så starkt bärande skäl, att icke ett bifall till reservationen åtminstone skulle kunna vara tänkbart.

Herr **Paulsen:** Herr talman! Jag vill bara säga herr Lovén, att allt vad järnvägsstyrelsen har anfört har prövats av Kungl. Maj:t, och det har befunnits vara för lätt; det har icke lett till något resultat. Vi behöva sålunda icke taga någon vidare befattning med den saken. Men jag sade, att om vi gå in för detta, så skulle det leda till orättvisor för den personal vid enskilda järnvägar, som icke kommit att bli inlösta av staten. Då svarar herr Lovén, att för den saken kan jag sova lugnt, ty de komma icke att framställa några protester. Jag är icke alldeles säker på, att herr Lovén kan svara för alla. Det kan trots herr Lovén hända, att de komma och säga, varför skola icke vi hava detta — icke kunna vi hjälpa att den och den järnvägen kom på obestånd — de få bättre, när en järnväg har gått dåligt, än när den går bra; så kan

Ang. pensionering av viss järnvägspersonal m. fl. (Forts.)

det komma att heta, herr Lovén. Det är naturligtvis i övrigt riktigt, att staten svarar för pensionering av personal vid järnvägar, som den övertagit.

Herr **Lovén:** Herr talman! Jag vill bara säga herr Paulsen, att om en vid en enskild järnväg anställd befattningshavare och delägare i deras pensionskassa skulle komma på den idén att, trots staten icke övertagit järnvägen, begära pensionstillägg, då skulle han vara på huvudets vägnar så illa rustad, att han icke skulle fått anställning vid någon enskild järnväg.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Arnemark begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av väckta motioner om fyllnadspension åt förre stationsskrivaren vid Härnösand—Sollefteå järnväg K. V. Lindeberg; och

nr 68, i anledning av väckta motioner om ändring av grunderna för dyrtidstillägg och pensionstillägg åt pensionärer hos vissa pensionskassor m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Vidare föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör pensionsväsendet.

Den av utskottet gjorda anmälan lades till handlingarna, varefter kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, i vad angår pensionsväsendet;

nr 72, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1934/1935 till befattningshavare vid riksdagens verk; och

nr 73, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för vissa befattningshavare vid Tumba bruk.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ang. vissa av internationella arbetsorganisationens konferens fattade beslut.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1933 fattade beslut begärdes ordet av

Fröken **Wellin,** som yttrade: Herr talman! På sid. 3 i utlåtandet nr 44 från andra lagutskottet anföres ett uttalande av departementschefen, som där säger: »Jag förordar således, att med prövningen av ratificeringsfrågan tills vidare får anstå», och andra lagutskottet tillfogar i sin motivering därefter, »att prövningen av ratificeringsfrågan tills vidare bör anstå samt att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen för närvarande icke synas erforderliga.»

Jag skall först be att få betyga min tacksamhet så väl till departementschefen som till andra lagutskottet för den inställning de intagit till denna fråga. Sedan skall jag be att få upptaga kammarens tid i några minuter med att få till protokollet anföra några fakta i anledning av detta ärende om förslag till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer. Jag skall göra det så kortfattat som möjligt. I artikel 4 på sid. 14 i propositionen säges det, att

»avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer utan vinstsyfte, vilka avses i artikel 1 moment 1 b),

a) skola innehava tillstånd av vederbörande myndighet och stå under uppsikt av densamma;

b) må icke uppbära ersättning överstigande taxa, som skall fastställas av vederbörande myndighet med noggrann hänsyn tagen till havda kostnader;

c) må icke skaffa anställning åt arbetare utomlands o. s. v.» Det eftersträvas med denna konvention att få avkoppling av det privatekonomiska intresset i fråga om platsförmedling och vidare att erhålla statlig inspektion över verksamheten, d. v. s. avgift och ersättning efter av vederbörande myndighet godkänd taxa, och slutligen att det skall vara särskild tillåtelse för upprättande av förmedlingsbyråer. Jag skall förbigå frågan om arbetsförmedling i allmänhet och blott anmärka för det första, att sjömän äro undantagna i konventionsförslaget på grund av en tidigare antagen konvention i Genua år 1920, och för det andra att platsförmedling för sjuksköterskor är ordnad genom kungörelsen d. 30 april 1920, nr 233, ändrad genom kungörelsen nr 49 år 1922. Den svenska bestämmelsen om platsförmedling för sjuksköterskor icke bara fyller i konventionsförslaget uppställt krav, utan har i stort sett fått utgöra mönstret för det internationella förslaget, liksom det tidigare har fått stå som mönster för lagstiftningen på detta område i såväl Finland som Danmark. Det är nu icke så mycket att säga om förslaget i fråga om konventionens innehåll, ty den rör sig med så pass allmänna bestämmelser, att den, som jag sade, nästan är en kopia av vad som i vårt land i mer

Ang. vissa av internationella arbetsorganisationens konferens fattade beslut. (Forts.)

än 10 år har varit i kraft. Men konsekvenserna av denna konvention få vi utläsa i en skrivelse, som det talas om på sidan 3 i lagutskottets utlåtande. Där säges: »Departementschefen har den 29 december 1933 uppdragit åt socialstyrelsen att inkomma med utredning och förslag rörande de författningsbestämmelser, som kunde bli erforderliga därest Sverige anslöte sig till konventionen. Socialstyrelsen har sedermera den 31 januari 1934 avgivit förslag i ämnet.» Jag har här en avskrift av denna skrivelse, och den utmynnar i ett yrkande om upphävande av den svenska lagstiftningen på detta område, d. v. s. ett upphävande av de kungörelser, som jag tidigare har berört. Jag måste ju säga, att det verkar nästan rent paradoxalt, att en lagstiftning för vårt land, som haft den verkan, som jag här har sagt, nu skall upphävas såsom en konsekvens av den konvention, som bygger på denna lagstiftning. Och det märkliga är, att det är icke blott kungörelserna rörande arbetsförmedlingen (godkända sjuksköterskebyråer), som det från socialstyrelsens sida föreslagits, att de skulle upphävas, utan det gäller även kungörelsen om de godkända sjuksköterskeskolorna: Även den kungörelsen skulle enligt förslaget upphöra att gälla. Man står undrande och frågande inför, vilken tung motivering som kan ligga bakom detta förslag. Anledningen är till synes, att *socialstyrelsen* och *ej medicinalstyrelsen* skall utgöra s. k. tillsyningsmyndighet. Beträffande nyttan av detta förslag måste jag säga, att den undandrar sig utomståendes bedömande. Men olägenheterna, för att icke använda ett skarpare ord, av att lösrycka en så viktig del av sjukvårdsväsendet som sjuksköterskeutbildningen och platsförmedlingen från dess organisatoriska sammanhang med medicinalstyrelsen och under denna inordnade arbetsuppgifter, dessa olägenheter, säger jag, ligga i öppen dag för envar med någon insikt i denna fråga. Från sakkunnigt håll har också riktats ett enhälligt motstånd mot socialstyrelsens förslag härvidlag. De bestämmelser, som antogos av 1919 års riksdag och som innefattas i ovan nämnda kungörelser, kunna sägas ha varit till sina verkningar tillfredsställande för myndigheterna, allmänheten, läkarna och sjuksköterskorna. Det finnes ingen saklig anledning att nu upphäva dem. Det intresse, som socialstyrelsen givetvis har av en all platsförmedling omfattande statistik, bör kunna tillgodoses genom rapporter från medicinalstyrelsen, utan att densamma behöver upphöra att i fråga om arbetsförmedling för sjuksköterskor utgöra tillsyningsmyndighet.

Inför nu föreliggande konvention liksom även inför andra sådana framstår nyttan av en anslutning för vårt land såsom skäligen problematisk. Därför vill jag till slut säga, att jag är tacksam för departementschefens inställning och andra lagutskottets uttalande, till vilket jag, herr talman, ber att få ansluta mig.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. påskyndande av pensionsutredningen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckta motioner angående påskyndande av pensionsutredningen m. m. Därvid anförde:

Herr **Spångberg:** Herr talman! När folkpensioneringens genomförande behandlades, framhölls från alla håll de brister, som vidlådde denna folkpensionering, men det utlovades, att det skulle snart företagas förbättringar däri. Åldringarna ha väntat förgäves under alla dessa år på de förbättringar, som utlovades, och under senare år har frågan varit så gott som begravd genom

Ang. påskyndande av pensionsutredningen m. m. (Forts.)

den utredning, som igångsatts. Med den motion, som vi ha väckt, ha vi bl. a. åsyftat att försöka få kammaren med på ett påskyndande av utredningen i fråga, och det är därför givetvis med en viss tilfredsställelse jag nu konstaterar, hurusom 1928 års pensionskommitté efter dessa många år äntligen är färdig med sitt betänkande. Så tillvida är första punkten i vår motion redan uppfylld, och hinder borde då inte föreligga för att man från regeringens sida nästkommande år framlägger förslag i frågan. Det är också på tiden med en genomgripande revision av folkpensioneringen. Jag har inte haft tid att fullständigt tränga in i det betänkande, som folkpensionskommittén framlagt, i alla detaljer, men jag har sökt bilda mig en uppfattning om detsamma och därvid funnit, att det inte fyller de krav man i nuvarande tidsläge bör och kan ställa på folkpensioneringen.

I den motion, som vi ha väckt, ha vi föreslagit, att pensionen och den eventuella årsinkomst, som pensionären har, sammanlagt inte bör understiga 900 kronor för ensamstående person. För man och kvinna med gemensamt hushåll anse vi däremot, att på grund av de billigare levnadskostnader, som det gemensamma hushållet medför, kan densamma givetvis där något nedsättas. Maximiinkomsten av sammanlagda årsinkomst och pension, innan man drar av från pensionstillägget, anse vi böra uppgå till 1,200 kronor, och åldersgränsen borde sättas till 60 år. Vi ha tidigare framlagt motiveringar för dessa synpunkter, och bristerna i nuvarande lagstiftning ha medgivits från alla håll. Tiden borde alltså vara mogen för att man här verkligen får en revision av den gällande folkpensioneringslagen. Men det är icke nog med en revision. Det är ju också fråga om, hur denna blir. Och jag skulle vilja erinra om, vad den nuvarande statsministern skrev i en broschyr, som utgavs vid förra valet, där han underströk, att folkpensioneringen bör få sådant innehåll, att den ger en god omvårdnad åt åldringarna. Själva den grundval varpå man härvidlag bör bygga, borde utgöras av de förutsättningar, som nu stå samhället eller, om vi vilja säga så, mänskligheten till buds, att ordna förhållandena för åldringarna. De möjligheter sålunda, som stå till förfogande, böra därvidlag vara grundval, när man går att draga upp bestämmelserna för folkpensioneringen.

Jag håller här före, att man nog får söka nya vägar och andra vägar än de, som hittills ha beträtts, vägar, som äro anpassade efter tidsläget. Vår tids tekniska utveckling har ju medfört helt ändrade förhållanden mot vad som gällde för några tiotal år tillbaka. Inom många produktionsgrenar uppnår nu en arbetare på 2 timmar ett lika stort produktionsresultat som under 8, 10, 12 timmar för bara ett par årtionden tillbaka. Det har således skapats förutsättningar för en större ledighet överhuvud taget och det är inte bara detta, utan detta läge har nödvändiggjort tillgripandet av mått och steg emot denna större ledighet. Vi ha en arbetslöshetsarmé av 140,000 anmälda arbetslösa. Den överskrider i verkligheten säkert 200,000 arbetslösa här i landet. Om man tänker sig, att man här sänker pensionsåldern till 60 år och vet, att det sysselsättes i produktionen ett antal åldringar över 60 år uppgående till nära 100,000, så kan man förstå, att en pensionering av dessa åldringar skulle ge arbete, kanske inte åt 100,000 av de nuvarande arbetslösa, därför att många av de yngre kunna utföra ett arbete snabbare än åldringar över 60 år, men att därigenom åtskilliga tiotusental skulle på det sättet beredas arbete, står givetvis utanför all diskussion. Det äro alla medvetna om, att så skulle bli förhållandet. Att bygga upp en pensionering vid 60 års ålder finner jag ytterligare skäl till i det beslut, som riksdagen nyligen har fattat rörande pensionsåldern för statstjänarna.

En pensionering för åldringarna blir alltså inte bara en fråga, som rör åld-

Ang. påskyndande av pensionsutredningen m. m. (Forts.)

ringarna som sådana, det blir en fråga, som griper in socialt även på andra områden, och i detta fall syftar jag på arbetslösheten. Det skulle ge arbete åt många tiotusental unga, som nu gå utan arbete. Men om man ser frågan även ur den synpunkten, är det givet, att pensionsbeloppet måste tagas till så pass högt, att de pensionerade åldringarna inte nödvändigt behöva fortfarande konkurrera med de yngre arbetarna ute på arbetsplatserna. Det måste sättas så pass högt, att de kunna leva på beloppet i fråga. Om inte åldringarna, som äro pensionerade, kunna leva på pensionsbeloppet, så måste de ju få stöd eller inkomster på andra områden. De få konkurrera med den yngre arbetskraften, de få kanhända leva på anhöriga eller de få leva på det allmänna genom fattigvården. I den mån de måste söka sig över till arbetsplatserna, inverkar ju inte pensioneringen i något avseende på arbetslösheten. Skola de söka sig över till det allmänna genom fattigvården, lär det inte bli billigare för det allmänna, och därmed förfalla också de motiveringar, som anförts rörande de höga kostnader, som en pensionering, på vilken de gamla skola kunna leva, skulle draga. Det kan inte vara mera bekvämt eller praktiskt i något avseende att ha ålderdomsförsörjningen så ordnad, utan vi böra ordna den centralt och göra det bäst genom att det hela koncentreras till pensioneringen.

När vi första gången väckte vår motion, så gjorde vi detta med yrkande om 900 kronors pension, som jag förut här anfört, på billigaste ort. Enligt våra beräkningar fanns det ingen möjlighet för en ensamboende åldring att kunna försörja sig på mindre belopp. Jag vill erinra om, att i dessa 900 kronor ingår den sammanlagda pensionen och eventuellt annan inkomst, som pensionären har. Sedan dess har ju en viss prisändring ägt rum, en viss prisförskjutning nedåt, och skulle man kunna tänka sig, att detta skulle fortsätta eller man ej skulle komma in i en prisförhöjning, skall jag medge, att i den mån prisförskjutning äger rum nedåt, har det skapats möjlighet för en viss sänkning av det belopp vi begärt, och man skulle ändå kunna bibehålla den levnadsstandard, som vid denna tidpunkt låg vid 900-kronorsgränsen. Men ingenting är osäkrare än när det gäller prissättning och index. För det första arbetar regeringen för att få upp priserna, och för det andra ligger det till på det sättet, att mänskligheten har fått långt utökade resurser i tekniskt avseende under dessa år, en utveckling, som alltjämt går framåt mycket hastigt. Man kan sålunda från dessa synpunkter sett fasthålla vid ett krav på, att åldringarna böra erhålla en levnadsstandard, som inte bör understiga, vad vi här ha föreslagit. Världen kan verkligen med en förnuftig samhällsorganisation bjuda åldringarna en tryggad existens med god vård.

I det läge, vari frågan f. n. ligger, herr talman, då den första punkten genom att pensionskommittén är färdig med sitt arbete har uppfyllts, så vill jag med denna motivering för de synpunkter, vilka vi anse böra ligga till grund för folkpensioneringen, uttala den förhoppningen, att regeringen nästkommande år verkligen framlägger förslag i frågan, och jag vill göra det med ett livligt understrykande av att de berättigade synpunkter, som jag här gjort mig till tolk för, i syfte att tillförsäkra åldringarna en god försörjning, också måtte vinna beaktande.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag trodde, att den föregående talaren skulle göra något yrkande, men då han icke gjorde det, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag inlägger i detta yrkande även den mening, som man haft inom utskottet, att frågan nu, när man har ett förslag, bör påskyndas så långt det är möjligt, så långt de tekniska och ekonomiska förhållandena medgiva. Och vi äro för vår del övertygade, att regeringen skall göra allt vad göras kan för att lösa denna stora fråga så fort

Ang. påskyndande av pensionsutredningen m. m. (Forts.)

som möjligt är. Jag har velat säga detta och skall för övrigt inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 268, angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m., dels ock följande i ämnet väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 113 av herr *V. Edward Larson m. fl.;*
nr 268 av herr *Anton Pettersson m. fl.;*
nr 366 av herr *Gustaf Tamm;*
nr 369 av herr *Thorén m. fl.;*
nr 370 av fröken *Hesselgren;* och
nr 371 av herr *Lindhagen;* samt

inom andra kammaren:

nr 26 av herrar *Olsson* i Ramsta och *Osberg;*
nr 461 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.;*
nr 466 av herr *Thorell m. fl.;*
nr 646 av herr *Osberg;* och
nr 647 av fru *Östlund.*

I motionen II: 646 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att iordningställa 200 arrendejordbruk i stället för 100, såsom föreslagits i Kungl. Maj:ts förevarande proposition, samt att höja det av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade beloppet till det dubbla.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionerna I: 366 och 369 samt II: 646

1:o) dels besluta, att en fond, benämnd arrendeegnahemsfonden, skulle inrättas, i vilken fond skulle ingå fastigheter, avsedda att upplåtas till obemedlade eller mindre bemedlade i syfte att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning;

dels medgiva, att i arrendeegnahemsfonden ingående fastigheter finge upplåtas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i ett vid statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 27 april 1934 fogat förslag till kungörelse om arrendeegnahem, ävensom att fondens tillgångar i övrigt finge användas enligt av departementschefen i samma protokoll angivna grunder;

dels medgiva, att från statens domäners fond finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande till arrendeegnahemsfonden överföras jordbruksegendomar, lämpliga att användas för det med sistnämnda fond avsedda ändamålet;

dels ock såsom kapitalökning för arrendeegnahemsfonden anvisa för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor;

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

2:o) dels besluta, att en fond, benämnd arrendelånefonden, skulle inrättas, från vilken lån finge utlämnas till innehavare av arrendeegnahem för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier m. m.;

dels medgiva, att lån ur arrendelånefonden finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, som funnes intagna i nyssnämnda förslag till kungörelse;

dels ock såsom kapital för arrendelånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning ett reservationsanslag av 300,000 kronor; och

3:o) förklara, att riksdagen icke funne anledning till erinran mot antagandet av ett i statsrådsprotokollet berört erbjudande från svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund;

B) att motionerna I: 370 och II: 647 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och under A) hemställt;

C) att motionerna II: 26 samt I: 268 och II: 461, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och under A) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D) att motionerna I: 371 samt I: 113 och II: 466 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Sederholm, Gabrielsson, Karl Emil Johansson, Liedberg* och *Hagman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) — — —

1:o) dels besluta — — — avsedda ändamålet;

dels ock medgiva, att för beredande av kapitalökning till arrendeegnahemsfonden under budgetåret 1934/1935 finge av den i statens domäners fond ingående fonden för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark (markinköpsfonden) tagas i anspråk ett belopp av högst 1,200,000 kronor;

— —

D) att motionerna — — — någon riksdagens åtgärd;

av herr *Carlström;* samt

av herr *Andersson* i Tungelsta.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Osberg:** Herr talman! Jag skall till en början uttrycka min tacksamhet till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, därför att han vidtagit åtgärden att här framlägga kungl. proposition om den s. k. arrendeegnahemsfonden. Det jag har att vända mig emot är det ringa antal, som herr statsrådet ansett lämpligt för denna rörelse. Herr statsrådet har sagt, att han vill ha det som en slags försöksverksamhet, som motivering för, att han ej begärt flera, och utskottet har använt statsrådets ord och anfört samma skäl för att inte utöka antalet. Utskottet syftar i det fallet närmast på en motion, som jag väckt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, avseende utökande av detta antal till det dubbla och i konsekvens därtill också utökande av anslaget till det dubbla. Jag kan ej förena mig vare sig med statsrådet eller utskottet, när de tala om, att det skulle vara så olägligt att gå in för det dubbla antalet. När man talar om arrendejordbruk behöver man inte därtill anknyta experimenttanken. Den saken ha ju våra förfäder utexperimenterat för länge sedan, och det är en rörelse, som pågått sedan lång

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

tid tillbaka. Staten har själv ett stort antal utarrenderade jordbruk. Jag menar, att detta resonemang är alldeles överflödigt. Om vi varit så kloka vid krisens början, att vi gått in för den verksamhet, som jag önskat, och som statsrådet nu föreslagit, skulle det ha tett sig helt annorlunda för oss än det gör nu. I stället har man ordnat med en massa arbeten, om vilkas värde och nytta man kan ställa sig tvivlande. Men här hade ej kunnat råda mer än en mening i det fallet, om man gått in för att åstadkomma jordbruk av ifrågavarande slag i rätt stor utsträckning. Hur var det på 1870—1880-talen, när jordbrukskrisen gick ut över landet i stor utsträckning? Då fanns det emellertid en möjlighet på jordbrukarhåll, och den bestod i att ungdomarna emigrerade till Amerika i rätt stor utsträckning. En stor procent av jordbrukarungdomen som då emigrerade, återvände så småningom till sina respektive hemorter och icke sällan köpte föräldragårdarna, och detta bidrog i någon mån till att lätta krisen den gången. Nu ha vi kommit i det läge, att någon möjlighet ej finnes, åtminstone under överskådlig tid framåt, att de unga här i landet, som bli överflödiga så att säga, kunna ge sig av till främmande länder. Nu måste vi söka skaffa en utkomst genom anpassning på ett eller annat område. Jag har sagt vid flera tillfällen förut, att om vi hade haft det så ställt i landet, att detta överloppsfolk kunnat gå tillbaka till industrien, både de som varit där och de årgångar som komma till undan för undan, hade vi ej behövt vidtaga dessa extra ordinära åtgärder, utan då hade ju förhållandena klarat sig själva. När vi nu stå inför avgörandet här, huruvida det skall vara enligt Kungl. Maj:ts förslag 100, eller enligt mitt förslag 200, så kan man säga, att om man också tar 200, är det som en droppe i havet, men det vore dock något bättre, och därför hoppas jag, att kammaren skall gå med på min framställning.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall tillsättas en nämnd för anskaffningen av dessa arrendejordbruk samt antaga arrendatorer. Vid utskottsbehandlingen av detta ärende anknöts en motion, som vid början av riksdagen väcktes av mig jämte Olsson i Ramsta, varuti vi hemställde:

»1:o) att riksdagen beslutar att i 1934—1935 års utgiftsstat anslå dels ett belopp av 3,000,000 kronor för nyskapandet av småbruk för arbetslösa och härtill lämpliga personer, dels ock beslutar uppläggandet av en lånefond för uppsättningslån till ett belopp av 1,250,000 kronor, samt

2:o) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en skyndsam utredning angående verksamma åtgärder till arbetslöshetens bekämpande genom framskapandet av cirka 2,000 nya småbruk per år under en tid av fem år i enlighet med av oss skisserad plan och framläggandet för 1935 års riksdag av det resultat till vilket utredningen kommit.»

Detta förslag har utskottet förkastat. Utskottet säger, att när det nu är anledning att gå försiktigt fram i fråga om det antal arrendeegnahem, som skall bebyggas, är det i ännu högre grad angeläget, att man icke går in för den framställning, som herrar Olsson i Ramsta och Osberg gjort i detta avseende. Ja, jag får nu lov att säga, att det förefaller som om jordbruksutskottet tagit på denna sak med alltför stor försiktighet. Skulle det nu vara någon olycka, om man gick in för den princip, som vi här skisserat upp? Det är bara synd att man icke har alla siffror tillgängliga, men jag förmodar, att, om man fick en överskådlig redogörelse för de summor, som utbetalats sedan den stora arbetslösheten började, man skulle ha anledning att fundera över, om det verkligen varit rätt och billigt att man icke från början gick in för andra och effektivare åtgärder i syfte att lätta på arbetslösheten. Man kan ju hålla på med dessa nödhjälpsarbeten, vägbyggnader och dylikt hur länge som helst, men så fort ett sådant arbete är slutfört, stå de, som varit syssel-

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

satta därmed, och ropa på hjälp igen. Nu ser man ju av tidningarna, att det ljusnat betydligt inom näringslivet. Det är ju helt naturligt att de stora belopp, som vi i fjol anslogo, näppeligen kommit till användning förrän just nu under sista delen av detta budgetår. Under sådana förhållanden skulle det vara egendomligt om icke alla dessa miljoner skulle ge till resultat, att det blir s. k. bättre tider. Nu skola vi emellertid komma ihåg, att de anslag, som beviljats till uppförande av statliga byggnader, beviljats i förskott, om jag så får säga, och att hela detta spörsmål icke skulle ha varit aktuellt, om tiderna varit normala under några tiotal år framåt. Om icke krisen kommit, skulle icke de flesta av dessa vägbyggnadsföretag och annan byggnadsverksamhet kommit till utförande, åtminstone icke under de närmaste 20 åren. Det är ett slags förskottsarbete, som man härvidlag gått in för, och när dessa arbeten äro slutförda, stå vi helt naturligt inför en fortsatt kris. När man icke bemödat sig om åtgärder i syfte att skaffa de arbetslösa möjlighet till självförvärv, kommer det hela att en lång tid framåt fortgå som hittills. Nu är ju en början i rätt riktning här gjord, och detta har jag också givit herr statsrådet mitt erkännande för. Min förhoppning är nu, att i den nämnd, som skall tillsättas, beredes plats för personer, som äro att räkna med och som ha intresse för saken och verkligen vilja göra någonting. Om detta blir fallet, skulle man även lämpligen kunna uppdraga åt nämnden att vid anskaffningen av dessa arrendeegnahem även göra en orientering ute i bygderna för att se, hur det ligger till i fråga om möjligheterna att skaffa flera dylika arrendeegnahem. Det är naturligtvis ingenting som hindrar, att man för detta ändamål även skaffar jord, som nu är i enskild ägo. Sedan propositionen lades fram, har jag från flera håll fått förfrågningar angående utsikterna för enskilda att få sälja sin jord. Det finns här i landet en mångfald såväl större som mindre gårdar, vilkas hus äro förfallna, och som på ett eller annat sätt böra sättas i stånd. Det lämpligaste torde väl därför vara, att man försöker inköpa dylika egendomar, ställer dem i ordning och på dem placerar arbetslösa såsom arrendatorer.

Jag får nu beträffande detta förslag säga, att det erbjuder vissa rätt så stora fördelar. Om nämligen en person, som antagits till arrendator, under åren visar, att han icke är vuxen uppgiften att sköta den upplåtna lägenheten, kan han frånträda arrendet, så att man kan få en annan, som äger bättre förutsättningar. Det blir med andra ord en sovring av de sökande med hänsyn till lämpligheten, en sovring, som jag anser vara av oerhört stor betydelse. Får man duktigt folk, så reda de sig nog, men får man personer, som inte äro lämpliga, går det hela icke i lås. Då är det bättre att dessa få ägna sig åt annan sysselsättning än att sköta jordbruk. Jag har därför, herr talman, tänkt mig, att man skulle kunna ordna det hela på så sätt, att Kungl. Maj:t ger denna nämnd i uppdrag att under den tid, den sysslar med anskaffningen av dessa hundra arrendegårdar, ett arbete, som ju inte kan vara tillräckligt för denna nämnd under ett helt års tid, göra en orientering ute i bygderna för att se vilka förutsättningar, som kunna förefinnas för anskaffandet av mera jord, och samtidigt även undersöka, huruvida folk i allmänhet äro hugade att gå in för det system, som här föreslås.

Det är ju helt naturligt, att man måste göra något för att ta hand om de kommande årsklasser, varom jag förut talat. Var och en vet ju, att det blir befolkningsöverskott ute i bygderna. Under sådana förhållanden måste spörsmålet uppstå, huru man skall kunna ta hand om detta överskott. Visserligen ha vi ju i det avseendet redan vidtagit vissa åtgärder. Det är sålunda icke många dagar sedan vi sänkte pensionsåldern för de i statens tjänst anställda. Verkan av denna åtgärd kan ju inte bli så stor. Men bättre till än ifrån

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

Hur man än resonerar torde man icke, åtminstone så länge vi icke kunna vara säkra på att industrien skall kunna absorbera den arbetskraft, som kommer till undan för undan, kunna komma fram till ett säkrare och lämpligare system än det nu föreslagna. Ty människorna måste ju, om de skola leva, ha tillräckligt med föda. De måste ha kläder och hus att bo i. Under sådana förhållanden är en utveckling i här ifrågasatt riktning sund. Ett land, som icke har ett bärkraftigt och väl utvecklat jordbruk, har icke mycket att hålla sig till.

Sedan komma vi till frågan om medelsanskaffningen. Många bekymra sig kolossalt över, att man skall behöva anlita skattevägen för detta. För egen del och med vetskap om vad som härvidlag kunnat åstadkommas under de senare åren tror jag, att man icke behöver stå undrande inför detta spörsmål. Huvudsaken är att man använder de medel, som behövas, på ett förnuftigt sätt, och jag kan försäkra att ingenting kan uppväga det här föreslagna systemet. Jag har ingenting emot — och detta komma herrarna att få bevittna i framtiden — att man toppbeskattar och gör en ganska kraftig toppbeskattning till och med, om man nämligen använder pengarna till ändamål som dessa. Som jag tidigare sagt, är dock jordbruket grundstommen i produktionssystemet både för framskapandet av livsmedel och av industrivaror. Men då skall man också värna om detta jordbruk och icke låta det råka i förfall. Om det finns personer här i landet, som ha höga inkomster, så ha de skördat dem i detta land och av dess näringar på ett eller annat sätt, och under sådana förhållanden böra de också vara villiga att avstå från sina toppinkomster till nyttiga ändamål. Jag väckte för några år sedan en motion angående beskattning av stiftelser just för dylika ändamål. Här doneras ju oerhörda summor till olika ändamål. Man kan fråga sig, om alla de ändamål, vartill dessa medel gå, verkligen äro så nyttiga, som man kan ha skäl att fordra. Om dessa donationer pålades en skatt på 5 à 10 % av kapitalet för de ändamål, varom här är fråga, kunde man åtminstone vara säker på att pengarna komme ett gott ändamål till godo.

Jag är säker på, att många komma att vända sig emot vad jag här sagt och fråga, vad det är för mening med att vi skola återföra flera människor till jorden, när de, som ha sin sysselsättning inom jordbruket, ha så svårt för att kunna reda sig, och om det icke vore bättre att använda pengarna till andra ändamål. Men vi få försöka lätta på bördorna för jordbrukarna. Jag vill bara nämna ett sådant exempel som att, när en jordbrukare skall anskaffa redskap och maskiner, får han betala 50 % mer än vad tillverkaren får för sin vara. Det är väl ändå en oskälig distributionsmarginal att på detta sätt behöva räkna med, att det skall kosta en varas halva värde att föra den från fabriken till jordbrukaren. Men även på många andra områden blir jordbruket oskäligt beskattat. Vad som emellertid hittills gjort att man icke kunnat reda sig är den omständigheten, att man icke haft möjlighet till ekonomisk sammanhållning. Men som väl är har en ljusning härvidlag inträtt, och jag för min del önskar all lycka åt den rörelse, som nu igångsatts, då man ju därmed får vapen gentemot den oskäliga beskattning, varom jag här talat. Det är väl ändå inte rättvist att man skall behöva låta sig nöjas med dylika förhållanden. Jag kan i detta sammanhang nämna, att det icke är många år sedan man fick betala det dubbla för distribution av redskap och verktyg från fabrikerna till dem, som skulle begagna sig av desamma. Det är för lösandet av dylika spörsmål som vi böra gå in. Jordbruket såsom sådant är ju nödvändigt, men dessa oskäliga mellanhandsvinster äro icke nödvändiga, och dessa svårigheter böra på ett eller annat sätt bemästras.

Vidare har man talat om överproduktionen. Ja, den saken kan man nära

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

nog låta bli att resonera om, ty det är väl ändå bättre med överflöd än brist på varor. Av de notiser som på sista tiden stått att läsa i tidningarna kanske vi slippa färga vårt vete eller vidtaga andra åtgärder, och att man slipper höra allt det rabalder, som man fört om, att vi fått mera vete än vi kunna konsumera. Det finns stora utsikter, att vi kunna skapa arbete inom nya produktionsgrenar vid jordbruket. Det är även andra nyttighetsvaror vi behöva än produkter av vete och mjölk, vi behöva t. ex. ull och lin i stora mängder för beklädnadsändamål.

Nu har jag, herr talman, tänkt mig att yrka bifall till min framställning här om en utökning utav det av Kungl. Maj:t föreslagna antalet egnahemslägenheter ävensom en utökning av anslagsbeloppet till det dubbla. Jag tror, att kammaren gjorde klokt, om kammaren ginge med på detta, ty då finge denna nämnd under sitt första år något så när sysselsättning. Jag tycker, som sagt, att det är en för stor apparat att tillsätta en nämnd enbart för tillskapandet av 100 jordbruk. Jag vill i detta sammanhang även yttra ett erkännsamt ord till herr statsrådet för att han velat skilja handläggandet av dessa frågor från domänstyrelsen. Det sätt, varpå detta ämbetsverk handhaft anskaffningen av jordbruk för de 700,000 kronor, som riksdagen i fjol beviljade, tror jag icke manar till efterföljd. Man kan ju säga, att det var storbruk, som anskaffats för dessa pengar, medan meningen i detta fall väl egentligen var att få fram så många brukare som möjligt. Det finns ju ett ordspråk, som säger, att barn få lov att lära sig krypa, innan de kunna gå, och jag har för min del ingenting emot att vederbörande får börja med mindre jordbruk, som sedan kunna utökas, om förutsättningar därför äro tillfinnandes. Det är av denna anledning jag i min motion föreslagit, att man skall minska arealerna från av Kungl. Maj:t föreslagna 8—12 har till 5—10 har. Jag har framlagt detta förslag därför att det här är fråga om att skapa arbetstillfällen åt så många som möjligt. Det är icke fråga om att skapa medelstora jordbruk från början. Detta skulle kosta alltför mycket pengar, och jag tror icke heller att det är nödvändigt att gå in för jordbruk av den storleksordningen. Hur stor en brukningsdel skall vara är ju beroende på jordens beskaffenhet. En del brukare kunna reda sig med 8 tunnland, medan andra behöva mer, när jorden är av sämre beskaffenhet. Jag tycker för min del att Kungl. Maj:ts förslag ligger något i överkant.

Herr talman! Jag skall icke yttra mig mera i denna debatt, och jag slutar med att yrka bifall till min motion om ökning av antalet arrendeegnahem till 200 ävensom en ökning av det av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade beloppet till det dubbla.

Herr **Hagman:** Herr talman! Jordbruksutskottets ledamöter ha i denna fråga varit ense i sak, och utskottet har också praktiskt taget enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Det är endast beträffande en detalj, som det förekommer avvikande mening, i det att fem av utskottsledamöterna reserverat sig i avseende å företagens finansiering. Kungl. Maj:t föreslår och utskottsmajoriteten förordar, att anslag för ändamålet skall utgå av skattemedel, medan reservanterna anse, att markinköpsfonden i stället bör tagas i anspråk för berörda syfte.

Orsaken till att reservationen framkommit är den, att reservanterna velat i den mån det är möjligt minska skattetrycket. Det är ju så, att de i riksstaten upptagna beloppen redan betydligt överskridits och att det torde möta vissa svårigheter att balansera budgeten.

Den fond, som vi reservanter föreslagit skulle användas i detta fall, bildades år 1911 av från försäljning av kronojord influtna medel. 1912 års riks-

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)
dag uttalade, att fonden skulle användas för inköp av skogbärande och till skogsbörd tjänlig mark. Emellertid har riksdagen icke för all framtid bundit användningen av fondens medel vid detta ändamål utan har sagt, att en dylik användning skall ske intill dess annorlunda kan bliva bestämt. Sålunda är därmed en möjlighet given för riksdagen att när så anses lämpligt besluta, att fonden skall tagas i anspråk även för andra ändamål. Enligt lämnade upplysningar utgjorde fonden den 1 januari 1934 19,700,000 kronor. Det finns alltså rätt stora möjligheter att, med fondens medel, fylla det behov, som här föreligger. Visserligen har det upplysts, att man står i begrepp att inköpa skogsmark för nära nog 3 miljoner kronor, men även om detta köp skulle komma till stånd, finns det sålunda kvar ungefär 16 miljoner kronor. Det torde böra erinras om att föregående års riksdag också ansåg, att medel mycket väl kunde tagas ur fonden. 1933 års riksdag beslöt nämligen, att för ändamål, liknande det nu ifrågavarande, skulle från fonden användas ett belopp av 700,000 kronor. Nu föreslår reservanterna, att av fondens medel ett belopp av 1,200,000 kronor skall användas för iordningställande av arrendeegnahem. Det är ju klart, att om den ifrågasatta rörelsen kommer att fortsätta — och det få vi väl antaga — fonden icke räcker till att för framtiden finansiera densamma. Men jag vill fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på att Kungl. Maj:t med det förevarande förslaget närmast avsett, att ett försök skulle göras. Det synes då reservanterna lämpligt, att man under försökstiden använder de medel, som verkligen stå till förfogande. Reservanterna äro därmed inne på alldeles samma tankegång som föregående års riksdag gav uttryck åt, då riksdagen beträffande bildande av de jordbruk, som då voro ifrågasatta, beslöt att under försökstiden taga denna fond i anspråk.

Det har invänts, att enligt föregående års beslut domänstyrelsen fick hand om bildandet av de nya jordbruken, medan enligt det förslag, som nu föreligger, en särskilt inrättad nämnd, statens jordnämnd, skulle omhänderha verksamheten. Det skulle sålunda bli en annan myndighet i detta fall än den som hittills haft till uppgift att förvalta markinköpsfonden. Emellertid vill jag i det sammanhanget erinra om föregående års riksdags ställning till den föreliggande frågan. Man menade då, att gällande bestämmelser för fonden icke lade hinder i vägen för utnyttjande av fondens medel till här ifrågasatt ändamål. Dessutom vill jag påpeka, att departementschefen i den nu föreliggande propositionen framhåller, att statens jordnämnd torde böra komma att också övertaga den verksamhet, som föregående års riksdag beslöt skulle igångsättas, nämligen att fullfölja och bringa i verkställighet de arrendebruk, som innefattades i föregående års riksdagsbeslut. Sålunda kan man säga, att jordbruksministern själv i princip godkänt vad reservanterna föreslagit.

För egen del måste jag säga, att jag hyste viss tveksamhet, då det först blev tal om att markinköpsfonden skulle tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål, eftersom man ju icke kan beräkna, att det kapital, som nedlägges i dessa småbruk, skall kunna förräntas efter bankränta eller efter den ränta, som staten får på egnahemslånefonden, d. v. s. c:a 4 %. Det har emellertid från flera håll upplysts, att staten för närvarande på det kapital, som är investerat i kronoegendomar, icke får högre ränta än 1 à 2 %, och det torde finnas utsikter till att arrendeegnahemsverksamheten icke skall behöva gå sämre än att ungefär samma räntabilitet skall kunna uppnås.

Man kan fråga sig vad som skall göras, därest det uppstår kapitalförlust för fonden — förutsatt att reservanternas förslag skulle antagas av riksdagen. Ja, den frågan var också uppe föregående år, och då uttalade särskilda utskottet — och riksdagen anslöt sig till den ståndpunkten — att om vid sedermera skeende försäljning av lotterna det skulle visa sig, att förlust uppstode för

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

fonden, frågan om ersättning härför av andra medel torde böra upptagas till prövning. Det synes mig, som om innevarande års riksdag i det fallet borde ställa sig på samma ståndpunkt som föregående års riksdag.

Nu är det ju tydligt, att denna fråga icke är någon särdeles stor fråga. Det rör sig härvidlag om ganska obetydliga belopp i jämförelse med de hundratals miljoner, som man annars bollat med under denna riksdag. Vi få väl dock säga, att reservanternas förslag öppnar en möjlighet — om än en ringa sådan — att spara skattedragarna och att i någon mån åtminstone lätta svårigheterna att balansera budgeten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den kungl. proposition, som här föreligger, har, kan man säga, sin grund i vissa motioner, som väcktes i fjol och då behandlades av särskilda utskottet. Som den siste ärade talaren mycket riktigt anförde, beslöt särskilda utskottet tillstyrka en verksamhet av föreslagen art, och man bestämde, att 700,000 kronor skulle tagas ur markinköpsfonden för ändamålet och för ett första försök.

Det är emellertid en viss skillnad mellan frågan i fjol och frågan i år. I fjol beslöt man, att domänstyrelsen skulle handha verksamheten samt uppbära arrendeavgifterna och de köpeskillingar, som inflöte, om jordbruken såldes. Domänstyrelsen är ju emellertid ett av statens affärsdrivande verk, och därför yttrade särskilda utskottet, att om det skulle uppstå någon brist på verksamheten, finge man senare taga upp frågan om hur densamma skulle täckas. Nu är saken i ett helt annat läge. Nu skall domänverket avstå mark för ändamålet, och domänverket kommer därvid att göra förluster genom avskrivningar, som måste göras. Men förvaltningen skall handhas av en särskild nämnd, och det som inflyter skall gå till arrendeegnahemsfonden och alltså utgöra en början till denna. Man har sagt, att markinköpsfonden är stor, och reservanterna framhålla, att den uppgår till 19,700,000 kronor. Ja, detta är riktigt, men hela fonden är icke disponibel. De disponibla medlen utgjorde den 31 december 1933 något över 10 miljoner kronor. Sedan dess har det influtit åtskilligt, men det mesta därav är försäljningsmedel, av vilka $^1/_{10}$ skall erläggas varje år. Räknar man med dessa utestående köpeskillingar, är det riktigt — enligt de uppgifter utskottet införskaffat från domänstyrelsen — att fonden uppgår till 19,700,000 kronor. Hela beloppet är sålunda icke disponibelt, och det kommer att dröja många år, innan de nu utestående medlen bli tillgängliga. Därtill kommer, att fonden icke ökats avsevärt under de sista åren. På senaste tiden ha försäljningarna av kronoegendomar varit ofantligt få, och det kommer icke att bli så många sådana hädanefter. Jag tror därför icke, att det är ändamålsenligt att nu taga medel ur denna fond. Om man överhuvud taget skall upprätthålla principen, att domänverket skall vara ett affärsdrivande verk, får riksdagen sedan år efter år bevilja medel för täckande av de förluster, som domänverket gör. För alla de uppgifter, som ligga vid sidan av domänverkets egentliga verksamhetsområde, har riksdagen beviljat medel, och jag vill erinra om att riksdagen i år ytterligare understrukit denna princip genom beslutet angående omorganisation av domänverket. Att då samma riksdag komma och säga, att man skall taga ett belopp av 1,200,000 kronor ur en domänverkets fond, är icke att handla konsekvent.

Vad herr Osbergs förslag beträffar vill jag bara framhålla, att jag tror, att det är försiktigare att gå på den linje Kungl. Maj:t och utskottet äro inne på. Man får nog pröva sig fram på detta område liksom på alla andra. Skulle herr Osbergs yrkande och den av herr Sederholm m. fl. avgivna reser-

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)
vationen bifallas, bleve följden den, att man icke bara toge 1,200,000 kronor utan 2,400,000 kronor ur fonden. Det gäller härvidlag ett försök, och jag vill uttala den förhoppningen, att detta skall utfalla så, att verksamheten kan fortsätta. Men då är det bättre att på det sätt som föreslagits inrätta en särskild organisation för ändamålet, skild från domänstyrelsens verksamhetsområde, och när man gör detta, finns det ingen anledning att låta markinköpsfonden finansiera det hela. Denna fond har tillkommit genom riksdagens beslut. Inflytande medel för allt vad kronan säljer av jordbruksjord, för att icke kronans egendomar skola minskas, alltså för alla gårdar, alla torp etc., gå till fonden och för dessa medel skall domänverket inköpa skogsbärande mark. Så har riksdagen bestämt. Nu säger man, att riksdagen kan ändra vad riksdagen förut beslutat. Ja, visst kan den göra det. Men jag kan icke finna, att det i detta stycke finns någon anledning att ändra de grundprinciper, som fastställdes vid inrättande av markinköpsfonden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! Ehuru det förslag om inrättande av en arrendeegnahemsfond, som här föreligger, av skäl, som jag förstår, lider av påtagliga brister — kanske främst med hänsyn till omfattningen av verksamheten — kan jag dock icke underlåta att som representant för ett par av de arbetargrupper, vilka jag förmodar komma att draga den största nyttan av denna verksamhet, nämligen skogs- och lantarbetare, att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack och ett erkännande för det initiativ han här tagit för förverkligandet av ett av de önskemål, som sedan länge stått på dagordningen för dessa arbetargrupper.

Den princip man här gått in för är, så vitt jag förstår, ett steg i rätt riktning och en grund att bygga vidare på. Det är alldeles riktigt som departementschefen i propositionen har anfört att »många av dessa personer äga goda personliga förutsättningar för att kunna sköta ett jordbruk men sakna på grund av otillräckliga egna medel och svårigheten att av sina knappa inkomster kunna hopspara ett kapital praktiskt taget möjligheter att skaffa sig ett eget hem. Vad särskilt lantarbetarkåren beträffar torde inom denna ganska talrika samhällsgrupp flertalet få stanna i lantarbetarens anspråkslösa ställning generation efter generation utan möjlighet eller ens utsikt att bliva självständiga jordbrukare. Det synes angeläget, att åtgärder vidtagas, ägnade att för berörda kategorier av i lantbruket arbetande personer skapa tillfälle att förvärva egna jordbruk». Det är också på det sättet — jag känner väl till förhållandena, då jag själv arbetat som lönearbetare i jordbruket — att det hos flertalet lantarbetare finns ett verkligt intresse, en verklig kärlek till den egna torvan. De ha såsom regel goda personliga förutsättningar för att sköta ett jordbruk, men de sakna i större utsträckning än *andra* arbetargrupper ekonomiska möjligheter att kunna förverkliga ett dylikt önskemål. De äro som regel icke i stånd att uppbringa något som helst kapital. Förutsättningen för ett egnahemslån är ju, att visst kapital redan förut finns, och därför ha lantarbetarna i allmänhet icke möjlighet att tillgodogöra sig denna förmån. Dessutom fordras kapital för inventarier, och vi känna alla till, att även om lån för anskaffandet av nödiga inventarier kan åstadkommas, bliva de som regel mycket dyrbara. Just dessa omständigheter göra, att lantarbetarna och skogsarbetarna icke kunna på den vägen förvärva sig ett eget hem.

Jag anser därför departementschefens förslag vara ett stort framsteg, och jag tror, att det är den enda framkomliga vägen, då det gäller att lösa problemet om lantarbetarkårens och skogsarbetarkårens framtida försörjning. Det är fullständigt nödvändigt, att man även på detta område vidtager verkliga

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

och effektiva åtgärder. Rationaliseringen har kanske främst inom jordbruket medfört svårigheter för de löneanställda, kanske i större utsträckning än för en hel del andra arbetargrupper. Vi ha ju för närvarande icke mindre än omkring 23 % arbetslösa lantarbetare. Den rationalisering, som man inom jordbruket genomför, är i viss mån av en annan art än rationaliseringen inom industrien. När man rationaliserar inom industrien, gör man detta för att genom arbetsbesparande produktionsmetoder ändock kunna öka produktionen, medan rationaliseringen inom jordbruket enbart synes medföra eller bestå i minskning av den manuella arbetskraften och alltså i realiteten endast en extensifiering av jordbruksdriften. Detta gör att framtiden för dessa arbetargrupper ter sig ganska mörk. Det är också på det sättet, att mycket stora delar av Sveriges bördigaste jord befinna sig i vanhävd. Lantarbetarna gå arbetslösa eller gå på reservarbetena, medan tusentals tunnland bördig jord ligga i lägervall. Jag kan som exempel då det gäller extensiv jordbruksdrift nämna det bruk i norra Uppland, där jag själv varit anställd, nämligen Gimo-Österby bruk. Där går man till väga så, att man arrenderar ut gårdarna och lägger då främst an på att till arrendatorer få personer, som själva kunna ställa arbetskraft till förfogande, alltså driva jordbruket med eget folk. Det är icke ovanligt, att man på gårdar, där man tidigare haft 12 à 15 lantarbetare anställda, nu har en arrendator, som med sina 5 à 6 söners hjälp sköter jordbruket. Var och en, som sysslat med jordbruk, förstår givetvis, att det under sådana förhållanden icke finns möjlighet att sköta jorden på ett expansivt och resultatgivande sätt.

Det går mycket väl att för en tid pressa jorden på skörd, om den tidigare varit i god kultur, men de beredskapsarbeten i form av dikning, stenröjning och dylikt, som höra samman med en god kultivering av jord, kunna givetvis under sådana förhållanden icke utföras. Det är detta, som gör, att arbetslöshetsproblemet blir så överhängande just för dessa arbetargrupper. Jag vet också av erfarenhet från det bolag, som jag nyss nämnde, att man på en gård, där man tidigare haft 8—10 anställda lantarbetare, nu endast har en man, som med hjälp av sin hustru ensam sköter jordbruket. Man hinner där varken så eller skörda, vad som hunnit besås. Det är ju något fullkomligt orimligt att dylikt skall få försiggå, då tusentals av våra lantarbetare gå arbetslösa eller gå på reservarbete.

Jag var för några månader sedan ute i södra delen av Stockholms län i sällskap med en lantarbetare. Vi gingo förbi en gård, där jorden tydligt vittnade om, att dess skötsel var mer än försummad. Uthusbyggnaderna buro prägel av största möjliga förfall. Kamraten, som jag hade i sällskap, säger till mig: Tycker du det är rimligt, att jag, som strävat ett helt liv för att få en egen torva, icke skall ha någon möjlighet härtill, under det att de, som ha jord, sköta den på detta sätt?

Det är också, mina damer och herrar, fullkomligt orimligt. *Man måste beteckna det som en skamfläck för vårt land, att dylikt kan få försiggå,* att jorden ligger i lägervall under det att lantarbetare i tusental vilka önska sig en egen torva sakna möjlighet därtill. Det är också, såvitt jag kan förstå, tillvaron av dylika företeelser, som tvingar oss in på den väg, vi här ämna beträda, och som framtvingar en lösning av detta problem. Det är enligt min mening mycket dålig nationalekonomi att gå tillväga på nyss nämnt sätt, och det är därför, som jag för mitt vidkommande anser det föreliggande förslaget vara av stor betydelse, såsom en grund, som vi i framtiden kunna bygga vidare på.

Under dessa förhållanden måste ju den form, som departementschefen anvisat för erhållande av dylika jordbruk, nämligen arrendeformen, enligt min

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

mening vara den bästa. Härigenom får en arrendator möjlighet att pröva sina krafter. Staten får också möjlighet att konstatera, huruvida han duger såsom jordbrukare eller ej. Skulderna bli emellertid icke så stora, som om omedelbart köp föreslås. Han torde väl också få möjlighet, att om förutsättningarna skulle visa sig vara andra än han trott, få sitt kontrakt annulerat och härigenom avstå arrendet åt någon annan jordhungrig person.

Enligt min mening är det också nödvändigt, att jordbruken erhålla den storlek, som departementschefen föreslagit, nämligen 8—12 hektar, därest full försörjning skall kunna beredas.

Beträffande amorteringarna kan man måhända fråga sig, om icke dessa i en del fall kunna bli något för kännbara. Vi kunna tänka oss en arrendator, som arrenderar exempelvis 10 hektar. Låt oss antaga, att han erlägger ett arrende av 30 kronor per hektar, ett pris, som jag för min del förmodar ligger i underkant. Det blir då ett årligt arrende av 300 kronor. Har han sedan ett inventarielån på 3,000 kronor, som alltså med 1,000 kronor understiger maximibeloppet för ett dylikt arrendelån, och detta skall återbetalas med $^1/_{16}$ om året, vilket blir ungefär 200 kronor, ha vi kommit upp till en summa av 500 kronor om året i utgifter för arrende och amortering av inventarielån. Därtill får man ju räkna även med andra utgifter såsom för elektrisk energi, om sådan finnes, för veterinär m. fl. oberäkneliga utgifter, som ju alltid följa med ett jordbruk. Under tiden skall han också försörja sig och sin familj. Det är ur dessa synpunkter, som det förefaller mig tveksamt, huruvida inte många gånger amorteringarna och arrendeavgifterna för dessa jordbruk kunna bli allt för kännbara. Jag förutsätter emellertid härvid, att den innebörd, som departementschefen givit bestämmelserna om arrendeavgifterna, nämligen att såsom allmän regel arrendeavgiften icke skall sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till den avkastning, som under arrendetiden kan utvinnas av lägenheten, tillämpas så, att man har möjlighet att vid högre amortering å inventarielån taga hänsyn till att arrendet för jordbruket icke blir så kännbart, att den ekonomiska belastningen fördärvar syftemålet med det hela. Meningen är ju, att skapa bärkraftiga och ekonomiskt sunda småbruk, vars innehavare stå på egna ben, med andra ord, att lämna hjälp till självhjälp för dessa arbetargrupper. Under sådana förhållanden menar jag, att det icke vore förenligt med sunda principer om den ekonomiska belastningen bleve så hård, att arrendatorerna finge svårighet att reda sig.

Det är även en annan punkt i detta förslag, som jag ställer mig något tveksam till, ehuruväl jag hoppas, att erfarenheterna i framtiden komma att visa, att farhågorna icke äro berättigade, och det gäller, huruvida icke möjlighet finnes till spekulation med dessa jordbruk. Det kan ju tänkas, att en arrendator kommer i bättre ekonomisk ställning och säljer jordbruket, sedan han fått lösa in detsamma. Man kan då tänka sig den eventualiteten, att även beträffande dessa jordbruk spekulation skulle kunna förekomma. Jag hoppas emellertid som sagt, att farhågorna i detta avseende skola visa sig oberättigade och att, därest så skulle erfordras, i framtiden en spärrhake i någon form anbringades, som omöjliggör spekulation och uppressning av jordvärdet.

Vad beträffar antalet av dessa jordbruk måste jag instämma med herr Osberg i hans förslag. Jag kan nämligen för min del inte se annat, än att denna verksamhet under alla förhållanden måste komma att slå bra ut. Det är enligt min mening icke något experiment, som man här givit sig in på, och skulle möjligen en eller annan arrendator icke kunna reda sig på sitt jordbruk, är jag övertygad om, att hans plats snart kommer att fyllas av någon annan, som bättre kan utnyttja möjligheterna. Jag anser sålunda, att detta icke är något som helst vågat företag, vilket kan medföra dryga konse-

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

kvenser för statskassan, och att man därför mycket väl redan i år hade kunnat gå in för ett större antal jordbruk än vad som här ifrågasatts. Härtill kommer, att den s. k. jordnämnden, som här föreslagits, givetvis har bättre möjlighet att skaffa sig jämförelsematerial, om antalet jordbruk höjes till det dubbla mot vad utskottet föreslagit. Då man ändå måste anslå många miljoner kronor till de arbetslösa och då någon risk för att verksamheten skall slå mindre väl ut enligt mitt förmenande icke förefinnes, ber jag, herr talman, att då det här gäller för den framtida försörjningen av stora medborgargrupper så betydelsefulla reformer få under hänvisning till vad jag nu anfört yrka bifall till herr Osbergs motion.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! I den föreliggande frågan finnas ju inga meningsskiljaktigheter rörande själva grundprinciperna. Det har från ett par håll ansetts, att denna verksamhet redan från början borde tilltagas större än vad som från Kungl. Maj:ts och utskottets sida föreslagits.

Jag skall inte ingå på någon vidlyftig diskussion i den punkten. Jag vill endast säga, att det ligger dock i sakens natur, att när man här skall skapa en helt ny organisation, finns det ingen anledning att räkna med, vad man än beslutar, att man under det kommande året skall hinna genomföra ett större program än det, som från utskottets och Kungl. Maj:ts sida föreslagits. Därför menar jag, att det är nästan ett hugg i luften, om man försöker att redan från början giva denna verksamhet en vidare ram, ty det går helt säkert inte av organisatoriska skäl att fylla den ramen. Man får vara nöjd, ifall man kan effektuera det förslag, som ursprungligen föreligger.

Sedan har från vissa reservanters sida anförts avvikande mening rörande finansieringen av verksamheten. Jag vill i detta sammanhang understryka, att man vid frågans förberedande från regeringens sida mycket noga övervägt, huruvida den verksamhet, som det här gäller, var sådan, att den kunde finansieras med lånemedel, eller om den borde finansieras med skattemedel. Vi kommo vid detta övervägande till det resultatet, att här förelåg så många ovissa moment rörande möjligheten för staten att få tillbaka sina pengar, att försiktigheten bjöd att man från början gick in för att anslå skattemedel för ändamålet. Vi få nämligen observera, att avsikten är ju inte att endast anslå 1.2 miljoner kronor. Skall verksamheten fortsätta, måste riksdagen bevilja anslag år från år under en lång framtid, ty även om de pengar, som här lånas ut, till sista öret komma tillbaka, dröjer det dock länge, innan de börja återvända.

Om man alltså går in för, att för detta ändamål bör, åtminstone till en början, anslås skattemedel, kan jag inte förstå reservanterna, som föreslå, att man för detta ändamål skall taga pengar ur markinköpsfonden. Markinköpsfonden är nämligen icke någon fond, som består av besparade skattemedel, utan det är en fond, som uppstått genom försäljning av kronojord, alltså genom att en del av statens egendom har förvandlats till pengar. Om man nu skulle taga pengar ur denna fond i år, kan det likväl inte vara meningen, att man skulle fortsätta härmed alla följande år, utan vidhåller man principen, att det skall vara skattemedel, kan jag inte anse, att annan lättnad av skattebördan uppstår, än att ett lån nu tages ur markinköpsfonden, vilket senare måste ersättas, och då innebär det i grund och botten ingenting annat än att man överflyttar stundens börda till morgondagen. Jag tycker, att det från reservanternas sida, där man så gärna talar om sunda statsfinanser, är ganska inkonsekvent att komma med det förslag, som man här framlagt. Vi skola nämligen komma ihåg, att det har varit och är allt fortfarande statsmakternas

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)
avsikt att medel, som inflyta genom försäljning av kronans egendomar, skola förvandlas till skogsmark, på det att statens jordinnehav icke skall förminskas. Vill man hålla den principen, är det väl ändå orimligt, att man går över till något så långt ifrån fondens ändamål liggande som att man skulle taga pengar ur fonden till sociala ändamål, som det ju här faktiskt är fråga om.

Man kan visserligen tycka, att i denna fond är för närvarande mycket pengar samlade. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten därpå, att om de köpeanbud, som för närvarande föreligga inför domänstyrelsen, skulle komma att av staten antagas, räcka icke de kontanta medel, som för närvarande finnas tillgängliga. Det finns alltså icke fullgoda skäl för det påståendet, att inte staten skulle kunna under en nära framtid behöva taga i anspråk de kontanta medel, som finnas i fonden. Jag vill därför för min del varna för att taga den lilla lättnad för stunden, som det här kan bli fråga om, genom att skjuta över denna utgift på framtiden, och samtidigt svika sunda och riktiga principer i fråga om förvaltningen av statens förmögenhet.

Jag hemställer, herr talman, att andra kammaren liksom första måtte biträda utskottets hemställan.

Herr **Hagman:** Herr talman! Beträffande herr statsrådets yttrande vill jag endast säga, att riksdagen föregående år beslöt, att medel ur markinköpsfonden skulle användas för alldeles samma ändamål, som det här är fråga om. Den skillnad, som förefanns, omnämnde jag tidigare, den nämligen, att det då var domänstyrelsen, som skulle ha hand om medlen, men att det nu skulle bli en särskild nämnd, som skulle handha förvaltningen.

Emellertid anser ju herr statsrådet själv, att även de medel, som föregående år anslogos för ändamålet, 700,000 kronor, skulle övertagas av nämnden, och således blir detta, såvitt jag förstår, alldeles detsamma som vad reservanterna här föreslå. Jag minns inte heller, om herr statsrådet föregående år reserverade sig mot det förslag, som utskottet då framlade och riksdagen godkände. Reservanterna ha inte tänkt sig, att fondens medel skall räcka för all framtid utan endast under själva försökstiden. Reservanterna stå alltså i detta avseende på samma ståndpunkt som den riksdagen intog föregående år.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Utöver de argument, som redan framförts rörande skillnaden mellan verksamhetens handhavande av å ena sidan domänstyrelsen och å andra sidan ett särskilt statsorgan, vill jag påpeka, att det fanns ju dock vissa andra omständigheter, som utgjorde skäl för förra årets beslut.

Riksdagens beslut förra året fattades på grundval av en enskild motion. Det hade sålunda från regeringens sida vid budgetens balansering icke beräknats medel för ändamålet, och det ansågs då lämpligt för att undkomma en budgetsvårighet för riksdagen att taga detta avsteg, som ju dock den gången kunde motiveras med att detta fortfarande var en domänstyrelsens verksamhet. Man skall inte glömma, att det då var ett tvångsläge och mera ett provisorium än vad det nu är, då frågan från början regelrätt lagts upp och då även finansieringen från början måst läggas upp regelrätt.

Vad beträffar mitt uttalande, att denna nämnd skulle få taga i anspråk de 700,000 kronor, som förut berörts, ligger det i sakens natur, att vi inte kunna ha två verksamheter av samma slag, en hos domänstyrelsen och en hos jordnämnden. Eftersom pengarna i viss mån kunna vara av domänstyrelsen disponerade för detta ändamål, finns det ingen annan möjlighet att få en naturlig organisation på detta område än att nämnden får övertaga vad domänstyrelsen redan gjort.

Ang. inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande *punkten A*, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i berörda punkt, 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i motionen II: 646, samt 3:o) bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, i vad den rörde förevarande punkt; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna B—D.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 94, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till tillfällig löneförbättring och provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1934/1935 jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Ang. tull å ammoniumsulfat.

Till behandling upptogs nu bevillningsutskottets betänkande, nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 237 med förslag till visst tillägg till gällande tulltaxa jämte väckta motioner om tull å ammoniumsulfat.

Genom en den 9 mars 1934 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 237, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen besluta, att för en tid av tre år från och med den dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes, vid införsel från utlandet av nedannämnda vara skulle utgå följande tull, nämligen:

Tulltaxe-nr	Statistiskt nr	Varuslag	Tull för 100 kg kronor
ur 203	505	Ammoniumsulfat . . . . . N	3: —

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft två inom motionstiden vid riksdagens början väckta, likalydande motioner, nämligen nr 37 i första kammaren av herr *Nylander* och nr 64 i andra kammaren av herr *Leffler*, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av tulltaxenummer 203 i gällande tulltaxa, att ammoniumsulfat åsattes en tull av 5 kronor för 100 kg.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition som ovanberörda motioner.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Björnsson*, *J. Jönsson*, *P. Bernhard Nilsson*, *C. Bengtsson*, *Brännström* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Brännström:** Herr talman! Då jag ansett, att de skäl, som Kungl. Maj:t anfört i denna proposition som behandlats i bevillningsutskottet och nu föreligger till kammarens behandling, äro bärande, har jag anslutit mig till reservationen, vilken innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag finner nämligen, att det är synnerligen vägande skäl, som departementschefen anfört och som även delvis citeras i utskottets betänkande på sidorna 4 och 5, varur jag som en sammanfattning tillåter mig återge följande uttalande: »Ett tillgodoseende i enlighet med utskottets åsikt ur synpunkten av vår försvarsberedskap av denna industris behov av understöd genom anslag eller på annat liknande sätt lärer icke vara tillräckligt. Jordbrukets intressen av bibehållandet av denna industriella verksamhet torde vara fullt ut jämförbara med ovanberörda försvarspolitiska synpunkt. Ett genomförande av tull på sätt, jag har för avsikt att föreslå, komme måhända att för lantbruket för närvarande innebära en obetydlig merkostnad, men denna olägenhet lärer icke kunna jämföras med dem, som skulle uppstå, därest den ifrågavarande svenska industrien bleve nödsakad att nedlägga sin verksamhet. De utländska tillverkarna skulle i sådant fall med största säkerhet icke dröja att genomföra en prisförhöjning å ammoniumsulfat i långt högre grad än det av mig ifrågasatta tullskyddet må komma att medföra. Då förslaget därjämte avser en begränsning av tullskyddet till en tid av tre år, blir den föreslagna anordningen icke definitiv, utan frågan lärer efter utgången av denna tid få tagas under förnyat övervägande.»

Dessa skäl, jämte de som äro anförda i ett gemensamt yttrande av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, måste man väl tillmäta den allra största betydelse. Ämbetsverken i fråga ha till en början konstaterat, att »för närvarande tryckes prisläget i Sverige av utländska utbud till priser, som alltjämt måste betecknas som dumpingartade». De konstatera vidare: »Med anledning av den alltjämt ogynnsamma prisnivån samt ovissheten om marknadsutvecklingen torde tillverkningen av ammoniumsulfat vid Ljungaverk under senare delen av 1933 hava inskränkts till mindre än hälften av fabrikens kapacitet. Ovisst vore om ytterligare inskränkningar skulle bliva erforderliga eller om tillverkningen helt komme att nedläggas.»

Även om någon prisförhöjning måste ske beträffande detta konstgjorda kvävegödningsmedel, anser jag inte, att denna prisförhöjning kan vara av den betydelse och till sådan olägenhet för jordbruket, att man för den sakens skull borde riskera, att denna viktiga industri komme att nedläggas. Priset på ammoniumsulfaten i vårt land får ju dock anses vara beroende av prisen på öv-

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

riga kvävehaltiga gödningsmedel, såsom chilesalpeter. När nu emellertid en prisgaranti uppåt är bestämd, torde ju, som departementschefen anfört, fördelarna för jordbruket vara minst lika stora som nackdelarna i form av den mindre prisförhöjning, som kan komma att äga rum, om denna tull bifalles av riksdagen.

Man har inom utskottet velat göra gällande, att i den kungl. propositionen angivna priser beträffande ammoniumsulfat, chilesalpeter och övriga kvävegödningsmedel icke skulle vara tillförlitliga. Jag skall inte gå in på någon närmare granskning av dessa uppgifter, men jag skulle kort och gott kunna säga, att jag under debatten i utskottet fick den uppfattningen, att såväl siffrorna i den kungl. propositionen som de siffror, som framlades i utskottet, skulle kunna vara riktiga, ehuru jag dock måste anse de i propositionen angivna siffrorna vara mer allmängiltiga för landet i dess helhet. Därför torde det emellertid icke vara uteslutet, att på grund av vissa tillfälligheter och fluktuationer i priserna enskilda inköp även kunna ha gjorts till de priser, som anfördes i utskottet. Ifrågavarande siffror ha därför inte på något sätt kunnat inverka på mitt ställningstagande till frågan.

Jag anser, att denna angelägenhet, såsom jordbruksfråga betraktad, är synnerligen liten, men däremot kanske det blir av allra största betydelse, om ett avslag på propositionen kan medföra ett eventuellt nedläggande av den industri, som har denna tillverkning om hand, med de stora risker, som därav kunna uppstå icke blott för vårt jordbruk utan också för vår försvarsberedskap. Därför anser jag, att ett bifall till detta förslag skulle vara det riktiga i föreliggande situation. — Jag misstänker inte, att Kungl. Maj:t är beredd att föreslå skyddstullar i onödan — snarare misstänker jag Kungl. Maj:t för motsatsen — men när nu Kungl. Maj:t har föreslagit en tull för att skydda en industri, anser jag, att regeringen, efter hörande av de ämbetsverk, som i detta avseende böra sitta inne med den största sakkunskapen, haft tvingande skäl för att i ett nödläge, och trots dess kanske ganska stora motvilja, dock framlägga denna proposition.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande och som innefattar ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Lövgren:** Herr talman! När vi år 1932 första gången behandlade denna fråga, stod priset på ammoniumsulfat i 7 kronor 64 öre cif svensk hamn. Man trodde då, att vederbörande fabrikant skulle klara sig med en tull på tre kronor per 100 kilogram. Under vintern har priset på ammoniumsulfaten cif svensk hamn i genomsnitt varit 12 kronor 36 öre per 100 kilogram, alltså över fyra kronor mera för 100 kilogram än år 1932. Det förefaller därför en smula märkvärdigt, om riksdagen skulle frånträda den ståndpunkt den intog 1932, och detta i ett läge, då man ju faktiskt har ett mycket högre pris på ammoniumsulfat än som gällde 1932.

År 1933 yttrade bevillningsutskottet bland annat: »Ur synpunkten av vår försvarsberedskap på detta område borde därför enligt utskottets uppfattning en närmare undersökning verkställas rörande möjligheten av att genom anslag eller på annat sätt bereda den inhemska kväveindustrien det stöd, varav densamma kunde äga behov till följd av eventuellt fortsatt dumping från utlandets sida på den svenska marknaden.»

När vi behandlade denna fråga första gången, år 1932, intog jag, liksom även förlidet år, den ståndpunkten, att om denna industri vore nödvändig ur försvarets synpunkt, vore det rimligast, att man uppehöll fabrikationen, i den mån den gick med underskott, genom anslag på fjärde huvudtiteln. Ty där-

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

igenom bleve det möjligt för de svenska jordbrukarna att diskontera ett så lågt kvävegödningsämnespris, som överhuvud taget existerade på världsmarknaden. Med en subvention för fabrikens uppehållande — som kanske skulle röra sig om ett par hundra tusen kronor — kunde de svenska jordbrukarna få köpa sina kvävehaltiga gödningsmedel någon eller några miljoner billigare, totaliter sett.

Jag har ingen anledning frångå den uppfattning, jag förut hyst i denna fråga, dels emedan priset på ammoniumsulfat nu ligger så avsevärt mycket högre än 1932, dels också emedan kväveindustrien i mycket hög grad är förtrustad. Om det icke finnes någon konkurrens, föreligger faktiskt en fara för, att den förtrustade kväveindustrien skall komma att sko sig på de svenska konsumenternas bekostnad. Vi skola inte heller glömma, att priset i Tyskland och Polen är avsevärt högre än i vårt land och att konkurrens utan tvivel är nyttig ur de svenska jordbrukarnas synpunkt.

Mot bakgrunden av ämbetsverkens yttrande år 1933 har jag ingen anledning att nu gå på bifall till en tull, om också dennas verkningar äro begränsade på grund av en utfästelse från superfosfatbolagets sida att icke hålla ett högre pris än 13 kronor per 100 kilogram.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Det må väl inte anses orimligt att till en början uttala en stilla förundran över, att ingen representant för regeringen är närvarande för att försvara denna kungl. proposition. Det synes mig ha varit på sin plats, om herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet kommit tillstädes för att här framhålla sina synpunkter i detta ingalunda oviktiga ämne.

Gent emot herr Lövgren vill jag säga, att jag är förvånad över hans ståndpunktstagande. Något senare i dag kommer herr Lövgren förmodligen att med mycken energi plädera för ett stöd åt Kalixbolaget och mycket varmt tala för en hjälp åt detta något tvivelaktiga företag. Under sådana förhållanden hade jag inte funnit det olämpligt, om han även i någon mån hade intresserat sig för denna näringsgren och denna fråga, som dock ligger helt annorlunda till.

När man bedömer frågan om det föreslagna stödet åt denna industri, kanske man bör ta hänsyn till, att det på allra senaste tiden tillkommit ett nytt moment, som inte förut varit för handen. Här har nämligen uppenbarat sig en alldeles ny konkurrent, rörande vilkens avsikter man inte behöver sväva i tvivelsmål. Japan konkurrerar nu för första gången på denna marknad här i landet. Under innevarande vårsäsong har japansk ammoniumsulfat utbjudits på den svenska marknaden. En japansk ångare medförde till Hamburg cirka 8,000 ton därav, och under större delen av vårsäsongen har den japanska varan offererats till sydsvenska hamnar i poster om 100 till 200 ton. Priset har varierat mellan 122 shillings 6 pence per ton — d. v. s. omkring 12 kronor per 100 kilogram — och 125 shilling per ton. Uppmärksammas bör också, att konkurrensen från Japan, som är en särdeles allvarlig affär, kan upprepas och naturligtvis bli mycket riskabel för den svenska industrien. Det är ju väl bekant, att japanerna inom alla branscher numera mycket starkt hota den europeiska industrien och så synes även, såvitt jag kan förstå, bli fallet inom kväveindustrien. Denna omständighet förefaller mig vara av den beskaffenhet, att den förtjänar ett synnerligt beaktande i detta sammanhang.

Ävenledes bör man ägna någon uppmärksamhet åt — anser jag i varje fall — den ställning, man i utlandet funnit nödigt intaga rörande skydd åt denna näringsgren. En undersökning i dessa stycken ger ganska intressanta resul-

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

tat. Jag har här framför mig en utredning — jag beklagar, att inte något härom förekommer i betänkandet — rörande regeringsåtgärder i främmande länder beträffande införsel av kvävegödningsämnen. Härav finner man för Belgien: importlicens erfordras, för Frankrike: importlicens erfordras, för Polen: importlicens erfordras. Italien har mycket betydande tullar, sålunda för chilesalpeter 55 lire för 100 kilogram, vilket motsvarar ungefär 18 kronor 29 öre, varförutom även beräknas en värdetull på 15 procent. I Tjeckoslovakien erfordras importlicens, i Tyskland och Schweiz likaså. Holland har importkontingentering, enligt vilken under första halvåret 1934 till landet får införas högst samma kvantitet gödningsämnen som under det första halvåret 1933. Danmark slutligen, vårt grannland, har som bekant sin valutareglering, som ju verkar praktiskt taget såsom importförbud. Såvitt jag kan finna, är det i stort sett endast Sverige, som lämnat denna viktiga näringsgren alldeles oskyddad.

Jag kan inskränka mig till att instämma uti vad herr Brännström här tidigare anfört beträffande denna fråga såsom knappast varande någon jordbruksfråga av större intresse eller större räckvidd. Innan jag slutar, vill jag dock understryka vad som i reservationen framhållits, att det blott gäller ett tillfälligt marknadsskydd. Skulle det visa sig, att den nu ifrågasatta anordningen, som är avsedd att äga tillämpning under en tid av tre år, icke medfört de verkningar för industrien, som avsetts med densamma, eller att de jordbruket åsamkade olägenheterna varit alltför betydande, står, såsom departementschefen ju också erinrat om, möjligheten öppen att helt eller delvis återgå till de förhållanden, som nu gälla.

På grund av vad jag här anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen, d. v. s. bifall till den kungl. propositionen.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Herr talman! Herr Brännström åberopade i sitt anförande ett gemensamt yttrande av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, som är vidfogat propositionen och varav man i betänkandet återfinner ett referat bland annat på sid. 4.

När propositionen i början på mars månad framlades, var det just detta yttrande, som gjorde mig en smula förvånad, eller närmare bestämt de priser, man för vårsäsongen 1934 där åberopat såsom varande de konsumentpriser, vi jordbrukare fingo betala för respektive ammoniumsulfat och chilesalpeter. Det står nämligen på sid. 4, att ammoniumsulfaten då kostade oss 13 kronor för 100 kilogram och chilesalpeter 17 kronor 35 öre. Jag hade vid detta tillfälle nyss beställt en del av båda dessa sorters gödningsämnen och drog mig till minnes, att jag för ammoniumsulfaten betalt 15 kronor fritt Stockholm och för chilesalpetern 17 kronor 35 öre. Denna omständighet föranledde mig att göra en undersökning på detta område. För Stockholms vidkommande ligger det faktiskt till på det sättet, att cifpriset på ammoniumsulfat är ungefär 13 kronor och på chilesalpeter 15 kronor. Jag menar alltså, att man använt felaktiga utgångspunkter. Man kan inte begagna dess siffror som jämförelsematerial. Om man å ena sidan anger utförsäljningspriset och å andra sidan cifpriset, måste enligt mitt förmenande utgångspunkten bli oriktig. Det var detta förhållande, jag fäste mig vid, och jag anser som sagt, att man på den här punkten väl ändå måste undersöka, huruvida verkligen fullt riktiga upplysningar föreligga.

Om det nu vore på det sättet, att exempelvis cifpriserna härvidlag hade varit jämförbara med varandra, är det troligt, att jag inte skulle ha rest så starkt motstånd emot propositionen och en tull av tre kronor, som jag nu gjort

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

i utskottet. Förutsättningen måste emellertid vara, att man bygger på siffror, som äro rikigt uppgivna från vederbörande håll, där man nu påfordrar en tull på de varor, man framställer.

Nu har det sagts i utskottet från sulfatbolagets sida, att det kunde vara möjligt att de priser, som man hade uppgivit, mera hade avsett förhållandena i Sydsverige och i Skåne. I så fall vill jag ju erkänna, att förhållandena äro något annorlunda nere i Skåne och att man där kanske har kunnat inköpa ammoniumsulfat till billigare priser än i Stockholm, men man har dock säkerligen i alla fall inte kunnat köpa detta gödningsämne till priser, som på något sätt motsvara de siffror, som uppgivits av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen.

För övrigt vill jag peka på vad utskottet har skrivit i sitt betänkande, nämligen att man 1932 hade ett pris å ammoniumsulfat av 7 kronor 64 öre per 100 kilogram cif svensk hamn. Man begärde då en tull på 3 kronor och förklarade, att man skulle kunna fortsätta med att framställa detta gödningsämne, därest man fick denna tull och sålunda kunde få upp priset inom landet med motsvarande belopp. I år har man, såsom herr Lövgren också påpekade, ett pris av 12 kronor 36 öre. Det nu gällande priset överstiger alltså 1932 års med 4 kronor 72 öre, och det är 1 krona 72 öre högre än det pris, som man 1932 förklarade, att man kunde framställa ammoniumsulfat till. Under sådana förhållanden kan jag inte anse, att det är nödvändigt, för att man skall kunna upprätthålla produktionen, att riksdagen nu går in för denna tull på 3 kronor.

Från högerhåll har man ju reserverat sig och gått in för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tycker dock, att det är litet anmärkningsvärt, att inte samtliga representanter från högersidan, som ha deltagit i behandlingen av detta ärende inom bevillningsutskottet, ha reserverat sig. Det är nämligen en högerledamot, som har ställt sig på utskottets förslag och alltså gått in för avslagslinjen.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få biträda det yrkande, som här framställts, om bifall till utskottets förslag.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Ekman:** Herr talman! Jag tror, att det är riktigt, att man inte ser den föreliggande frågan ur synpunkten, huruvida den föreslagna tullen på ammoniumsulfat skulle verka i förmånlig eller oförmånlig riktning för det svenska jordbruket, och därvid betraktar tullen som en ökad belastning för jordbruket såsom sådant. När jag har bedömt denna fråga, ha mina utgångspunkter varit helt andra.

Av de utredningar och de olika framställningar, som under årens lopp ha gjorts från det bolag, som äger Ljungaverk, har jag trott mig kunna konstatera, att det på grund av den dumping, som förekommer här i landet ifrån länder, som på sin hemmamarknad ha mycket högre priser än som tillämpas i vårt land, borde ur prissynpunkt vara ett jordbruksintresse att på något sätt ingripa för att söka bevara den bland annat för vårt jordbruk så viktiga inhemska tillverkningen av ammoniumsulfat. Man borde alltså söka undvika, att fabriken nedlägges, ty om tillverkningen för en längre eller kortare tid skulle komma att upphöra, tror jag, att de svenska jordbrukarna skulle få betala detta mycket dyrt.

Man kan nog inte rimligen begära, att ett bolag, i väntan på att riksdagen skall förstå och behjärta dess önskemål om ett litet skydd för sin tillverkning,

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

skall fortsätta med produktionen år efter år och göra stora förluster, som sedan i viss mån åtminstone få neutraliseras av andra tillverkningar. Jag tror, att i det avseendet gäller för detta bolag precis detsamma, som för några år sedan gällde för hela det svenska jordbruket, nämligen att man kan med större eller mindre uppoffringar till en viss gräns fortsätta med en produktion, som icke lönar sig. Man kan dock inte fortsätta hur länge som helst. När det gäller det svenska jordbruket, ha statsmakterna ju fått ingripa reglerande i mycket stor utsträckning, och jag tycker verkligen, att starka skäl tala för ett sådant ingripande till förmån för detta bolag, vars fortsatta existens jag betraktar som ett verkligt stöd för vårt svenska jordbruk.

Det syntes mig också, som herr Olssons i Golvvasta anförande andades en vänlig grundton gentemot den fabrik, som framställer ammoniumsulfaten. Han var dock för närvarande inte beredd att acceptera en tullförhöjning, då han ansåg, att de prisuppgifter, som lämnats, inte gåvo stöd för en sådan.

Jag har låtit göra en liten utredning på den punkten. Jag vill då först säga, att priset på ammoniumsulfat bestämmes i mycket stor utsträckning av priset på chilesalpeter. Priset på chilesalpeter återigen har tidigare under åren och även i år bestämts av en stor försäljningsorganisation, som för närvarande har fastställt priset till 17 kronor 35 öre för hundra kilogram.

Nu säger herr Olsson i Golvvasta, att 17 kronor 35 öre inte är det rätta priset på chilesalpeter. Den har inte varit så dyr utan betydligt billigare. Ja, därvidlag har han både rätt och orätt, kan jag säga. Det torde nämligen finnas en del smärre köpare dels här i Stockholmstrakten och dels i södra Skåne, som under förliden vårsäsong ha kunnat köpa chilesalpeter till billigare priser än 17:35. Detta har emellertid berott på vissa felspekulationer från två firmors sida, som hade väntat sig kraftigt stigande priser och därför tagit in mycket stora partier. När våren sedan led mot sitt slut, måste de sälja ut sitt lager till de priser, som de kunde få, varvid prisen blevo lägre än 17:35 per 100 kilogram. De partier, som ha sålts till dessa lägre priser, uppgå emellertid endast till några få procent av den svenska konsumtionen av detta gödningsämne. Jag tycker därför, att det är i någon mån oriktigt, att för ett yrkande åberopa en ren tillfällig prissättning, som alltså inte har något mera påtagligt stöd i de faktiska förhållandena. De prisuppgifter, som Ljungaverk har lämnat eller som jag har införskaffat från annat håll, ha också i cirkulär, som utsänts av lantmännens organisationer, angivits såsom gällande priser på chilesalpeter under vårsäsongen 1933/1934.

För att få fram motiv för ett avslag på den enligt min mening mycket rimliga och med hänsyn till rådande förhållanden väl avpassade tull, som Kungl. Maj:t här har föreslagit, har man från motståndarnas sida under debatten försökt att pressa upp priset på ammoniumsulfat. Herr Olsson i Golvvasta sade till exempel, att ammoniumsulfat har sålts här i landet till 14 à 15 kronor per 100 kg, medan bolaget har uppgivit 13 kronor. Ja, en undersökning visar, att man kan säga, att herr Olsson även i sitt uttalande har både rätt och orätt. Han har rätt såtillvida, som bolaget under innevarande vårsäsong vid ett par tillfällen utfått mera än 13 kronor per 100 kilogram för sin ammoniumsulfat. Men det är å andra sidan lika riktigt, att mycket stora partier ha sålts till ett så lågt pris som 12 kronor 40 öre, och ännu större partier ha sålts till 12 kronor 75 öre, allt per 100 kilogram. Dessa låga priser ha dock i viss mån utgjort undantag i bolagets försäljning, och det är inte de stora kvantiteterna, som ha avsatts till de priserna. Det pris på 14 à 15 kronor, som herr Olsson i Golvvasta talade om, innebär dock ännu större avsteg från de gängse priser, som man uppnått. Ifrån olika håll — både från lantmännens organisationer och andra — bestyrkes, att det genomsnittspris av

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

13 kronor under säsongen, som bolaget uppgivit, endast med några få ören överskridits.

När prisfrågan ligger till på det sättet, tycker jag inte, att herr Olsson i Golvvasta har fog för att vidbliva sitt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts proposition, när han ju i övrigt tycks hysa förståelse för bolagets önskemål och yttrade, att han för sin del skulle kunnat gå med på tullen, om blott bolagets sifferuppgifter varit riktiga.

I anslutning till vad jag sade i början av mitt anförande ber jag vidare att få framhålla, att det för jordbrukets del förefinnes en viss fara för att den inhemska produktionen av detta gödningsämne skall helt nedläggas. Jag ber därvidlag endast att få hänvisa till att produktionen av ammoniumsulfat inom landet har minskat år efter år, och antalet ton, som framställts inom landet, har aldrig varit så litet som under den senaste säsongen. Jag anlägger härvidlag ingalunda några arbetslöshetssynpunkter på den föreliggande frågan, men jag har velat framhålla, att andra kammarens lantmän böra göra klart för sig, att den dagen kanske inte är så långt avlägsen, då framställningen av ammoniumsulfat helt upphört här i landet, om inte lantmännens representanter i riksdagen vilja medverka till ett rimligt skydd för denna industri. Det synes mig verkligen, som om den tullsats, som Kungl. Maj:t har föreslagit, skulle innebära ett rimligt skydd.

Med dessa ord, herr förste vice talman, har jag velat uttala, att jag tycker, att huvudparten av de skäl, som kunna anföras, tala mycket starkt för att den tullsats, som här ifrågasatts, bör införas.

Herr **Leffler:** Herr talman! Såsom motionär i den föreliggande frågan, skall även jag tillåta mig att yttra några ord. Det skall dock inte bli mycket utöver vad som redan anförts, ty sedan herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet här har uttalat sig, skulle jag nästan kunna inskränka mig till att till alla delar instämma i de synpunkter, som han framförde.

I likhet med herr statsrådet har jag fått den uppfattningen, att herr Olsson i Golvvasta egentligen ställde sig sympatiskt till den föreslagna tullen, fastän han hyste vissa betänkligheter, som ju dock byggde på de i vissa avseenden felaktiga uppgifter, som han erhållit, vilket ju herr statsrådet också mycket riktigt framhöll.

Man får den uppfattningen, att majoriteten inom utskottet utgår ifrån, att det inte skulle vara förenat med några risker, om man även i år avsloge det framlagda förslaget om tull på ammoniumsulfat och ställde sig avvaktande. Som herr statsrådet här framhöll, torde det emellertid vara fara värt, att denna industri måste nedläggas, om Kungl. Maj:ts proposition avslås. Får den å andra sidan detta tullskydd, kan den i stället säkerligen utvidga sin rörelse och därmed bereda arbete och utkomst för åtskilligt flera arbetare, än vad som för närvarande är fallet.

Att ställningen för närvarande verkligen är ganska prekär skall jag tillåta mig att belysa genom att göra ett utdrag ur bolagets balansräkning per den sista december förlidet år, som talar sitt eget tydliga språk. Den 31 december 1920 utgjorde bolagets rörelsekapital, alltså aktiekapital, reservfond och dispositionsfond, tillsammans 49,200,000 kronor. Under de 14 år, som sedan förlöpt, har bolaget på grund av omständigheterna varit tvunget att nedskriva sitt rörelsekapital, så att det för närvarande utgör 10,400,000 kronor. På grund av de stora svårigheterna att upprätthålla driften har bolaget alltså nödgats att nedskriva sitt rörelsekapital med fyra femtedelar. Jag menar, att med sådana siffror för ögonen bör man kanske vara något betänksam, när man går att avgöra frågan, huruvida den kungl. propositionen skall tillstyrkas eller icke.

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

För min egen del har jag den bestämda uppfattningen, att det föreliggande förslaget om tullskydd knappast kan skada vårt jordbruk. Utfästelser som av bolaget lämnats äro en garanti härför och då man genom ett bifall till den kungl. propositionen otvivelaktigt kan lämna den ifrågavarande industrien en verklig hjälp, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Herr talman! Det tycks, som om man fortfarande skulle vilja förväxla cifpriset och utförsäljnings-, d. v. s. minutpriset.

Det är fullkomligt riktigt, som herr statsrådet nämnde, att utförsäljningspriset, d. v. s. det minutpris, som jordbrukarna få betala för chilesalpeter, är fastställt till 17 kronor 35 öre. Det är alltså minutpriset eller, såsom man också säger, utförsäljningspriset, och det ha ju vi jordbrukare litet var sett i de priskuranter, som skickats ut till oss. Den saken är alltså fullkomligt klar. Men det måste givetvis också finnas ett cifpris på chilesalpeter, lika väl som det finns ett cifpris på ammoniumsulfat. Cifpriset på ammoniumsulfat har i vår varit c:a 13 kronor och för chilesalpeter c:a 15 kronor.

I utskottets utlåtande säger man också, att medelpriset för ammoniumsulfat i svensk hamn har varit 12 kronor 36 öre per hundra kilogram, och i en tabell intagen på sista sidan i utlåtandet framgår, att medelpriset för chilesalpeter under januari—april har varit 15:51 kronor cif svensk hamn.

Jag vill alltså framhålla, att i de jämförelser, som man gjort, har man förväxlat dessa prisuppgifter, i det att man å ena sidan anför cifpriset på ammoniumsulfat och å andra sidan tager minutpriset för chilesalpeter. Det är på den punkten, som jag har ansett, att jag måste ingripa med en rättelse, ty det är väl ändå inte riktigt att bygga en proposition på uppgifter, som faktiskt äro oriktiga. Jag vill naturligtvis inte på något sätt lasta statsrådet för dessa uppgifter, ty det är givetvis siffror, som han i sin tur fått från andra och som han haft anledning att tro på, men som dock vid närmare undersökning absolut inte hålla sig.

Under hänvisning till vad jag tidigare anfört ber jag få uttala, att med de minutpriser, som vi jordbrukare i år fått betala för dessa gödningsämnen, nämligen för ammoniumsulfat 15 kronor och för chilesalpeter 17 kronor 35 öre, anser jag, att priset på ammoniumsulfat har kommit upp i ett sådant läge, att tillverkningen vid Ljungaverk borde kunna upprätthållas utan det tullskydd, som här föreslagits.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Brännström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. tull å ammoniumsulfat. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Ang. sättet för anordnande i visst fall av importreglering.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för anordnande i visst fall av importreglering yttrade:

Herr **Lithander:** Herr talman! Kungl. Maj:t har begärt rätt till så kallad importreglering och har fått ett i det närmaste enhälligt bevillningsutskott att godkänna denna framställning. Jag kan för min del icke se annat, än att man här använder litet mera våld än nöden kräver. Jag kan mycket väl förstå att regeringen kan vara angelägen att under vissa förhållanden med lämpliga åtgärder möta utländsk dumping, som vi ju upprepade gånger sökt att få bot för. Vi mena emellertid, att det vore bättre, om man från fall till fall bedömde läget, och då tillgrep en efter förhållandena anpassad tull. Steget är litet långt därifrån och till att nu giva regeringen carte blanche, när det gäller att fullgöra vad som är bevillningsutskottets och riksdagens uppgift, nämligen att fatta beslut i de speciella fallen.

Riksdagen är ju i allmänhet samlad under ett halvt år. Nu har det gjorts en hemställan till Kungl. Maj:t om inkallandet av en urtima riksdag i år. Man vet ju icke, hur det går med den saken, men det är icke omöjligt, att regeringen då kan framlägga förslag till åtgärder härvidlag, om så skulle erfordras. Riksdagen bör vara mycket försiktig med att lämna blancofullmakter av den natur, som man här har föreslagit. Det är precis, som om man använde storsläggan, när man med en liten vanlig smideshammare kan rätta till förhållandena i de speciella fall, där man finner det önskvärt, att rättelse sker.

Jag har därför, herr talman, ställt mig tveksam, huruvida detta är den rätta utvägen, och har velat till kammarens protokoll giva uttryck åt denna min tvekan.

Herr **Lövgren:** Herr talman! När man från dag till dag icke vet, hur stora exportländers valuta kommer att stå i framtiden, förefaller det mig ganska rimligt, att man ger denna fullmakt till Kungl. Maj:t. Herr Lithander bör väl ändå kunna erkänna, att om exempelvis den tyska valutan ramlar ihop och man där blir tvungen att frångå guldmyntfoten, den situationen lätt kan uppstå, att för en tid åtminstone inga tullar skulle hjälpa mot dumping från det landet. Följaktligen är det väl nödvändigt att, med hänsyn till det instabila läge, som nu råder i världen, giva Kungl. Maj:t en fullmakt, som är vidare, än som under normala förhållanden skulle komma i fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag skall bara fästa uppmärksamheten på två saker. Den ena är, att herr Li-

Ang. sättet för anordnande i visst fall av importreglering. (Forts.)
thander misstar sig, då han tror, att denna fullmakt, som nu skulle givas av riksdagen, är nödvändig för att Kungl. Maj:t skulle kunna göra en importreglering. Denna fullmakt har Kungl. Maj:t redan, men det har ansetts önskvärt att för visst bestämt fall erhålla riksdagens stöd, så att man utan tvekan kan använda denna fullmakt, om ett extraordinärt läge skulle inträffa. Den andra saken är, att avsikten varit icke endast att med ett uttalande sådant som detta skapa klarhet beträffande vad man kommer att göra i ett givet fall, för den händelse ett sådant fall skulle inträffa, utan även att så att säga giva ökad säkerhet åt svenska näringsidkare, som av rädsla för en oviss framtid icke nu våga företaga de utvidgningar av sin produktion, som annars skulle kunna ske. Man giver dem alltså på detta sätt ett visst stöd och de behöva därför icke av rädsla för detta tänkta fall avhålla sig från att utvidga sin verksamhet och därmed öka antalet arbetstillfällen.

Herr **Lithander:** Herr talman! Herr statsrådet Wigforss säger, att Kungl. Maj:t redan har denna rätt till importreglering, men att Kungl. Maj:t är tveksam, om Kungl. Maj:t kan använda den för ett visst fall. Jag måste säga, att det vore mycket betänkligt, om de svenska näringsidkarna skulle utvidga sina företag på så lösa premisser. Jag undrar, om icke de svenska näringsidkarna böra vara rätt så tveksamma och betänksamma, innan de med tanke på detta utvidga sin verksamhet. För övrigt, om det lyckas för dem att förtjäna någonting på detta sätt, tar ju i alla fall herr statsrådet tillbaka på annat håll vad de förtjänat.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Det förefaller mig rätt märkvärdigt, om herr Lithander skulle vara motståndare till åtgärder, som avse att vara till fromma för det svenska näringslivet.

Herr **Lithander:** Herr talman! Det är jag visst icke, men jag håller på att riksdagen skall vara den, som i sin hand har bestämmanderätten i fråga om detaljerna härvidlag. Det har gång på gång inträffat situationer, då regeringen och dess partivänner inom utskottet gått emot förslag, som åsyfta att giva det svenska näringslivet det stöd, som det behöver. Här skulle vi vara beredda att giva Kungl. Maj:t denna rätt under tiden mellan riksdagarna! Jag tycker, att man i det fallet bör vara mycket tveksam.

Herr **Carleson:** Herr talman! Det är, som statsrådet och chefen för finansdepartementet förut framhållit, icke fråga om en fullmakt utan om ett uttalande om en fullmakt, som Kungl. Maj:t redan har. Bevillningsutskottet har i sitt uttalande också framhållit, att utskottet tillstyrkt användandet av den föreslagna utvägen, men att det skall ske med all den försiktighet, som är möjlig.

Det skulle från min sida icke behövts något ytterligare uttalande i saken, men jag har dock med hänsyn till herr statsrådets yttrande velat säga, att det förefaller mig, som om det kunde föreligga en viss fara i att, som han gjorde, generalisera tillämpandet av importregleringssystemet. Herr statsrådet ville säga till näringslivets män, att nu kunna ni utvidga er verksamhet utan fara för en eventuell dumping — detta ord dumping är ju litet tvetydigt — eller i varje fall utan fara för eventuella svårigheter i vissa avseenden, ty ni kunna i varje fall vara säkra på att från statens sida få det stöd, som en importreglering skänker. Jag hoppas att detta icke av näringslivets män fattas så, att de nu utan den urskillning, som en god affärsman bör ha, ned-

Ang. sättet för anordnande i visst fall av importreglering. (Forts.)
lägga pengar i företag, oavsett att desamma kanske inte ha eller kunna ha tillräcklig bärkraft under normala förhållanden utan importreglerings skydd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av väckt motion om anslag till förlängd värnpliktstjänstgöring för vissa till linjetjänst uttagna värnpliktiga och f. d. stamanställda;

nr 144, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till folkhögskolor ävensom till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag för bestridande av kostnader för gråbergsbrytning; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare stöd från statens sida åt Kalix träindustriaktiebolag.

I en till riksdagen den 27 april 1934 avlåten proposition, nr 266, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag föreslagit riksdagen dels medgiva, att till stöd åt Kalix träindustriaktiebolag finge på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, utlämnas ett lån å 1,500,000 kronor, dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Statens utlåningsfonder: Fonden för låneunderstöd» för sagda ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, av 1,500,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar andre vice talmannen *Nilsson* i Gränebo, *Bagge*, *Nylander*, *Volrath Tham*, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej måtte av riksdagen bifallas;

av herrar *Hamrin* och *Jeppsson*, som ansett, att utskottet bort i enlighet med förslag av kommerskollegium och socialstyrelsen tillstyrka anvisande utav ett reservationsanslag å 1,300,000 kronor; samt

av herrar *Strindlund* och *Svensson* i Grönvik.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Lindman:** Herr talman! När Kungl. Maj:t nu begär ett nytt ekonomiskt stöd åt Kalix träindustriaktiebolag, kommer ju inte detta såsom någon överraskning för dem, vilka med uppmärksamhet följt denna affär alltsedan dess tillkomst 1927. När man i propositionen säger, att statens engagement i bolaget hittills uppgår till 6,142,000 kronor, finner jag det dock ganska anmärkningsvärt, att man på högsta ort, det vill säga hos Kungl. Maj:t, ägnat ett relativt underordnat intresse åt de ekonomiska synpunkterna på denna fråga.

Redan år 1927 riktade domänstyrelsen och sakkunniga visserligen preliminära men dock starkt vägande invändningar i detalj mot den då uppgjorda planen för företagets ekonomiska vinst. Man framhöll sålunda, att planen var alltför optimistisk, att den utvisade för liten vinstmarginal, och att den inte hade något utrymme för täckande av eventuella, för övrigt då ganska näraliggande, förluster. Kommerskollegium och socialstyrelsen framhöllo då med rätta, att ehuru motivet för det ifrågavarande statsunderstödet huvudsakligast måste ligga på det sociala området, det dock vore av största vikt, att den tekniska och ekonomiska grund, på vilket företaget vore baserat, verkligen vore bärande. I annat fall, framhölls det, riskerade man uppenbart, att bolaget efter få års förlopp, efter ett nytt industriellt sammanbrott, kunde ställas inför samma situation som då eller kanske till och med inför en ännu sämre.

Huru sannspådda ämbetsverken blevo, ha de följande åren tillfullo uppvisat. Nya stödåtgärder ha måst av staten vidtagas. Även år 1931, då frågan var före här i riksdagen, berörde samma ämbetsverk de ekonomiska förutsättningarna för en hjälpaktion från statens sida, och man framhöll orimligheten av att under alla förhållanden uppehålla driften med ett artificiellt stöd i form av statliga tillskott. Ett sådant förfarande skulle i verkligheten omöjliggöra en apassning av verksamheten efter de naturliga betingelserna. De ekonomiska betingelserna för en stödaktion måste därför undersökas. Om en sådan stödaktion befunnes icke vara ekonomiskt försvarbar, skulle den i det långa loppet säkerligen icke heller vara socialt gagnelig. Sedan ämbetsverken sålunda i princip uttalat sig, framlades en utredning av Kalixbolagets dåvarande läge, av vilken framgick, att för 1930 uppkommit en driftsförlust av något över 1,100,000 kronor, vartill borde läggas ytterligare 179,000 kronor för nödig avskrivning på byggnader och maskiner, alltså tillsammans 1,279,000 kronor.

När man nu läser den föreliggande propositionen, finner man att bolaget år 1931 åsamkats en förlust av 760,700 kronor. Den förlusten och det resultatet tvingade bolaget att på hösten 1932 hos domänstyrelsen anhålla om ett års ytterligare förlängd kredit för råvaran. För år 1932 uppgavs, att driften burit sig, frånsett uteblivna avskrivningar på fastigheten. Bolaget förutsåg likväl omöjligheten att på förfallodagen den 15 september 1933 infria sin skuld till domänstyrelsen, vilken skuld vid årsskiftet 1932—33 uppgick till 981,425 kronor. Därefter var även den skulden räntebärande. På grund av detta har bolaget i en till socialdepartementet den 15 juli 1933 ingiven skrivelse anhållit, att Kungl. Maj:t ville av tillgängliga medel bevilja bolaget ett lån på 1 miljon kronor. Under sommaren 1933 ordnades emellertid bolagets mellanhavande med domänstyrelsen tills vidare på det sättet, att bolaget medgavs att till den 1 juli 1934 framskjuta betalningen av ett belopp, uppgående till 723,706 kronor jämte ränta. Detta, som det hette, för att under tiden möjligheten för en sanering av bolaget skulle kunna bliva föremål för undersökningar.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Bolagets framställning om lån inkom, som jag nyss nämnde, den 5 juli i fjol, men icke förrän den 19 januari 1934, alltså nära sex månader därefter, uppdrogs åt två sakkunniga att biträda med en utredning av bolagets kapitalbehov och förutsättningarna för fortsatt drift vid bolagets anläggningar. Man frågar sig, varför Kungl. Maj:t dröjt nära sex månader med att verkställa den utredning, som ju ständigt framhållits såsom önskvärd och nödvändig och som bolaget självt ansett böra komma till stånd, då bolaget i sin skrivelse den 5 juli 1933 uttalade sig för att en undersökning borde göras. De sakkunniga avgåvo sin utredning den 2 mars i år. Den balansräkning, som finnes upptagen i utredningen, visar visserligen en obetydlig vinst för år 1933, men då enligt de sakkunnigas förmenande dels lagervärdena äro för högt upptagna och dels, praktiskt taget, under årens lopp inga avskrivningar verkställts, så hade i stället för vinsten rätteligen bort upptagas en förlust, en avsevärd förlust t. o. m., säga de sakkunniga.

I fråga om de olika rörelsegrenarna framhålla de sakkunniga önskvärdheten av åtskilliga utvidgningsarbeten, nyanskaffningar, moderniseringar och omläggningar, i avsikt att åstadkomma förbättrade driftsresultat med eller utan produktionsökning. Dessa utbyggnader äro delvis ganska väsentliga och uppgå till ganska stora belopp, ehuru Kungl. Maj:t i den nu framlagda propositionen endast talar om ett mindre belopp på 150,000 kronor. Härefter framlägga de sakkunniga en utredning angående bolagets omedelbara finansieringsbehov intill utgången av maj månad 1934 och komma härvid till en slutsumma av 1,290,000 kronor, däruti inberäknat likviden till domänstyrelsen, som skall utbetalas, såsom jag nämnde, den 1 juli 1934 med 735,330 kronor. Till sist framhålles önskvärdheten av att utöver det nyssnämnda beloppet 1,290,000 kronor kunde ställas till bolagets förfogande sammanlagt 150,000 kronor för anordnande av vissa mindre utbyggnader och förbättringar, nämligen dels anordnande av ett hyvleri och dels åtgärder för ett rationellare utnyttjande av träbränslet. Tillsammans utgör hela det erforderliga beloppet i avrundat tal 1,500,000 kronor.

Herr talman! Den som hade förväntat, att den sålunda gjorda utredningen skulle lämna en uttömmande räntabilitetskalkyl, så beskaffad, att därav kunnat utläsas bolagets antagliga driftsresultat dels med och dels utan de såsom önskvärda ansedda förbättringarna, har emellertid blivit besviken; jag lämnar därhän, huruvida denna brist i utredningen är att tillskriva den ganska knappt tillmätta tiden eller är beroende på andra omständigheter.

Jag vill ytterligare här framhålla, att 1933 års skogsindustrisakkunniga, som yttrat sig över denna utredning, icke heller ansett sig på grund av utredningens resultat kunna taga en definitiv ställning till det framlagda förslaget, utan förordat en rad av kompletteringar, allt i avsikt att erhålla en fullständig bild av bolagets framtidsutsikter i den ena eller andra formen. I avvaktan på resultatet av en sådan kompletterande utredning hava skogsindustrisakkunniga likväl tillstyrkt finansieringsåtgärder av interimistisk art, i syfte att bolagets verksamhet skulle kunna ostörd fortgå.

Att möjlighet till sådant fortsättande av driften för ögonblicket bör beredas, torde, efter vad som förevarit, visserligen icke kunna ifrågasättas. Man befinner sig i ett nödläge. Men något annat ändamål med ett statligt ingripande föreligger icke, det hela är och blir en stödaktion. Då frågar man sig: Kan bolaget måhända med mindre hjälp än den av Kungl. Maj:t nu begärda reda sig och hålla sig flytande, tills man kommer in på nästa år? Jag förutsätter då, att man under den tiden skall kunna få se resultatet av den verkligt grundliga utredning, som här borde ha gjorts under senare hälften av förra året, men som åtminstone borde kunna åstadkommas under detta året, så att

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

den kunde föreligga till nästa riksdag. Frågan är sålunda, om bolaget kan reda sig med mindre hjälp än vad här föreslås. I det hänseendet ligger det ju nära till hands, att bolagets likvid till domänverket ytterligare framflyttas. Jag vill härvidlag betona, att i sådant fall en eventuellt uppkommande förlust icke får drabba domänverket, utan enligt riksdagens skrivelse den 17 februari 1928 skall täckas av staten med skattemedel. Uppskjuter man denna likvid till domänverket, så kommer man ju ifrån en ganska stor post för tillfället. Såsom kommerskollegiet och socialstyrelsen anmärkt, synes det icke heller lämpligt att nu gå utöver det belopp, som oundgängligen erfordras för att tillgodose det omedelbara finansieringsbehovet. Jag menar därför, att detta tillägg på 150,000 kronor för vissa utbyggnader bör anstå, tills utredningen föreligger; på det sättet kunna sammanlagt 885,330 kronor avräknas från det begärda beloppet, 1,500,000 kronor. Huruvida bolaget, när det faktiskt har kunnat reda sig tills dato, kan behöva mera, beror väl på följande omständigheter.

Skeppningssäsongen står ju för dörren däruppe, kanske har den redan inträtt. Men under sådana förhållanden vore det väl underligt, om icke de valutor, som inkomma för de skeppade varorna under denna sommar, skulle kunna ge tillräckliga medel för att upprätthålla driften fram till början av nästa år. Regeln brukar ju vara den, att skeppningsvalutorna räcka, tills nästa skeppningssäsong börjar, och enligt vad jag erfarit, lära också skeppningsvalutorna räcka väl till för att täcka bolagets utgifter till början av nästa år. Under sådana förhållanden synes det mig, att man mycket väl skulle kunna låta anstå med hela detta ärende till början av nästa år, så att den utredning, som väl ändå Kungl. Maj:ts regering anser bör äga rum, kan komma till stånd dessförinnan. Denna utredning bör omfatta både det ena och andra, däribland vad de förut omnämnda sakkunniga framhållit; de ha ju berört ganska vidlyftiga förslag till utvidgningar. Utredningen bör överhuvud ge riksdagen en fullständig bild av vad det här är fråga om att göra. Ty jag menar, herr förste vice talman, att när det som här är fråga om ett företag där staten är engagerad för, som jag tror det står på något ställe i propositionen eller utskottsbetänkandet, ett sammanlagt belopp av i runt tal 7 miljoner kronor, så måste man i alla fall säga, att det rör sig om en affär av den storleksordning, att man icke utan den mest minutiösa och grundliga utredning bör fatta ett beslut.

Då man ser dessa upprepade framställningar från Kalixbolaget, då man ser, hurusom, när förluster uppkommit, staten fått skjuta till pengar undan för undan, då gör man sig verkligen den frågan: Huru bära sig då, herr förste vice talman, alla de enskilda företag åt, som icke ha statens hjälp att påräkna och som icke kunna skriva till Kungl. Maj:t och säga, att nu äro vi i ett nödläge, nu behöva vi hjälp, ty våra skeppningsvalutor räcka bara till januari eller februari, vi måste ha stöd och hjälp av Kungl. Maj:t? Jag menar, att det är nästan för mycket begärt, att riksdagen skall vara med om att bevilja miljonbelopp, det ena efter det andra, i understöd och samtidigt finna sig i, att de utredningar, som äro begärda och som, herr förste vice talman, också äro nödvändiga, ännu icke blivit gjorda.

Herr talman! Jag har ingenting vidare att tillägga, utan ber på grund av det anförda att få yrka bifall till den reservation, med herr Nilsson i Gränebo som första namn, som finnes fogad till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar *Nilsson* i Karlstad, *Larsson*, *Olsson* i Staxäng, *Lithander*, *Lindskog*, *Persson* i Fritorp, *Jönsson*, *Olsson* i Blädinge, *Anderson* i Norrköping, *Thorell*, *Holmdahl*, *Gustafson* i Kasenberg och *Aronson*.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Det kunde ju vara frestande att inför kammaren lägga fram en mera detaljerad översikt över Kalixbolaget på basis av verkställda utredningar. I själva verket har det redan gjorts en ganska grundlig undersökning av bolagets ekonomiska ställning, värdet av dess tillgångar och omfattningen av dess skulder. Denna utredning har givit vissa bestämda resultat, dock icke så tillvida, att man på basis av dem kan lägga fram någon säker räntabilitetskalkyl; i själva verket torde knappast något företag inom samma bransch för närvarande vara i stånd att lägga fram en verklig räntabilitetskalkyl, eftersom sådana företags möjligheter äro, jag höll på att säga, nästan uteslutande beroende på de priser, företagen kunna få på cellulosamarknaden. Varje räntabilitetskalkyl måste därför säkerligen räkna med ett uppskattat värde av de produkter, som kunna säljas, och detta har också vid starten av företaget skett beträffande Kalixbolagets förutsättningar. Man räknade den gången, om jag icke missminner mig, att man för cellulosan skulle erhålla ett pris av 160 kronor per ton, medan verkligheten gav till resultat, att man fick 100 kronor per ton. Jag tror, att det skulle visa sig, om man granskade siffrorna ordentligt, att hela förlusten ligger i den felkalkyl, som man en gång gjorde, då man beräknade priserna på cellulosamarknaden.

Utredningen är klar på en punkt. Den har icke nöjt sig med bolagets egna uppgifter om de förluster det lidit, utan den har också konstaterat, hur stor förlusten var i slutet av föregående år, och har då kommit till det resultatet, att förlusten på driften från början av 1928 uppgår till 3,195,383 kronor.

Den fråga, som jag skulle vilja ställa, är följande: Är denna förlust av den uppseendeväckande natur, att den bör föranleda statsmakterna att avvisa ett upprätthållande av företaget? På den frågan svarar jag nej, förlusten är inte särskilt uppseendeväckande. Jag vet, att när detta företag under en annan regering än den jag tillhör startade, så bestreds det från deras håll, som icke ville vara med om starten av Kalixbolaget, att det överhuvud fanns förutsättningar för en förädlingsindustri på basis av skogstillgångarna i Norrbotten och förlagd till dessa trakter. Jag drar mig inte för det påståendet, att resultatet, trots förlusten på något över tre miljoner kronor, redan visat, att påståendena, att det saknades naturliga förutsättningar för hela detta företag, voro felaktiga.

I själva verket förhåller det sig så, att nystartade företag inom denna bransch — det gäller även äldre företag — under de sista årens mycket svaga konjunkturer ha lidit betydande förluster, vare sig de ha legat i Kalixtrakten, i Ångermanland, i Medelpad eller i Hälsingland. Tyvärr har tiden inte medgivit att göra en närmare undersökning beträffande driftsresultatet för samtliga företag i privat drift inom denna bransch. Det hade varit önskvärt, att man till dagens debatt hade kunnat visa upp vilken skillnad som föreligger beträffande driftsresultatet för detta bolag och för samtliga andra företag. En dylik uppgift är jag emellertid icke i stånd att lämna, men så mycket kan jag säga, att två av de stora företagen inom detta område — de äro för övrigt mycket större än Kalixbolaget — har man undersökt, helt enkelt på det sättet, att man gått till bolagens egna förvaltningsberättelser för de sista åren. Av dessa undersökningar har framgått, att man vid Marmaverken nödgats avskriva 15 miljoner kronor och att man på Cellulosabolagets olika verk avskrivit 69 $^1/_2$ miljoner kronor under de två sista åren, därav avskrivningar på Östrandsfabriken med 8 miljoner kronor.

Herr talman! Även om vi inte ha tillgång till andra siffror än dessa, så äro de dock tillräckliga för den slutsatsen, att förlusterna inom företag i den här

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

branschen under dessa år icke ha något att skaffa med huruvida företaget är privatägt eller om det är statsägt. De ha drabbats av förluster, vilkendera kategorien de än ha tillhört.

Herr Lindman ställer den frågan här i kammaren, hur enskilda företag göra, när affärerna inte gå ihop. Inte få de komma till riksdagen och begära tillskott av staten, säger han. Nej, det är klart som dagen, de få gå till sina *ägare*, och Kalixbolaget har ju i själva verket ingenting annat gjort det heller, än gått till sin ägare. Ty även om här finnas åtskilliga enskilda intressenter, så är Kalixbolaget dock i realiteten ett statsägt företag. Det är staten, som tillskjutit större delen av kapitalet, och staten har också en mycket betydande aktiepost i företaget. Kalixbolaget gör precis som de andra företagen, när de råka i ekonomiska svårigheter, det anhåller om stöd från det håll, som faktiskt äger företaget. Det är en ordning, som jag finner fullkomligt naturlig: företaget gör precis som de enskilda, som få vända sig till sina bankförbindelser och skaffa nytt rörelsekapital, när de lida brist på sådant.

Herrarna tycka kanske, att man icke bör åberopa sociala skäl i ett sådant fall som detta, utan att det skall bedömas rent affärsmässigt. Jag påstår det, att något alldeles slutgiltigt omdöme om möjligheten för en affärsmässig drift här uppe kan man icke få, förrän man avvaktat bokslutet även för innevarande år, då det blir litet gynnsammare. Det stora cellulosabolaget startade också på sin tid i en nedåtgående konjunktur, och det är klart, att det är anledningen till att det uppstått en mycket stor förlust inom det företaget, precis som här. Det får man finna sig i att, om konjunkturen är nedåtgående, den icke går förbi de statliga företagen, utan den drabbar både privata och statliga företag, och jag förstår icke anledningen till att man gör så mycket väsen om en sådan sak.

Jag sade nyss, att man kanske icke bryr sig om de sociala skälen. Jag skall dock tillåta mig att påpeka de mycket betydande vinster av annat slag än de rent ekonomiska, som uppstått därigenom att detta företag på sin tid startades. Jag ber att få nämna, att företaget — det har konstaterats av utredningsmännen, två stycken sakkunniga på detta område — under de gångna verksamhetsåren åsamkat det allmänna en förlust på cirka 3 miljoner kronor. Men det har under samma tid av bolaget utbetalats arbetslöner, alltså icke administrationskostnader, med 5,300,000 kronor, och de erlagda skatterna till stat och kommun från företaget och dess anställda utgöra under samma tid 1,054,000 kronor. De människor, som ha varit sysselsatta där, ha gått i ett naturligt arbete. De ha icke behövt kommenderas ut till nödhjälpsarbeten av olika slag, och de ha kunnat reda sig utan kontantunderstöd på samhällets bekostnad. Vill man taga hänsyn till detta, skulle jag tro, att förlusterna *ur det allmännas synpunkt* på detta företag faktiskt inskränka sig till ett minimum. Hade vi i stället sagt, att vi vilja inte veta av något sådant här, utan människorna få gå arbetslösa, då hade det ådragit staten kostnader, kanske icke fullt lika stora som dessa, men om jag frånräknar de inkomster staten fått i form av skatter och, jag tror jag vågar säga, på trädförsäljningen till företaget, skulle resultatet ur det allmännas synpunkt, även *rent* ekonomiskt, ha varit sämre än det blivit, när fabriken nu har drivits.

Jag vill icke förlänga debatten i övrigt. Jag vet, att det är möjligt, att det begåtts försummelser beträffande utredningen, men det är icke någon glädje att basera en utredning om företagets möjligheter på nästan uteslutande en vågdal i konjunkturerna, utan skall man göra en utredning om företagets ekonomiska förutsättningar, bör väl åtminstone något gott år få gå till ända, innan den utredningen verkställes. Därför förefaller det mig ganska naturligt, att man avvaktar resultatet av detta års drift, innan man gör en utred-

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

ning, som eventuellt skall fria företaget eller definitivt skall döma företaget till undergång.

Jag vågar säga, att det är riktigt i detta fall, ur vilken synpunkt man än må se det, att försträcka företaget kapital. Jag tycker icke, att riksdagen skall följa regeringens knappast riktigt sunda behandlingssätt i fjol, då man sköt på betalningen till domänverket på ett år. Att nu återupprepa undanskjutandet av betalningen till domänverket på riksdagens begäran, tycks vara hela innehållet i reservationen. Det är tydligt, att reservanterna, om man får döma av herr Lindmans yttrande, icke i dag äro beredda att säga, att företaget skall nedläggas. Men det är icke rimligt, att domänstyrelsen skall få vänta längre på likvid. I den mån det gäller likviden till domänstyrelsen, är det icke en statsutgift. Om domänstyrelsen går miste om pengarna, kommer förlusten på den vägen.

Vad sedan skillnaden mellan statsutskottets och Kungl. Maj:ts förslag å ena sidan och den av herrar Hamrin och Jeppsson avgivna reservationen å andra sidan beträffar, så är den icke av någon livsviktig natur alls. Men jag kan icke erkänna, att det finnes några riktigt goda skäl för prutningen på 200,000 kronor. Man vet på grund av verkställda utredningar, att för företagets fortsatta bestånd behövs det en serie av dyrbara rationaliseringsåtgärder. Kungl. Maj:t har sagt, att i det stora hela skall man vänta med rationaliseringen, men att icke vidtaga ett par små åtgärder, som man redan på detta stadium kan säga måste leda till en viss förbättring av företagets räntabilitetsmöjligheter, kan jag icke förstå skall vara klokt.

Jag skulle våga hoppas för min del, att kammaren följer statsutskottets majoritet, d. v. s. bifaller den kungl. propositionen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag begärde ordet, visste jag inte, att statsrådet skulle lämna en så pass utförlig redogörelse, som här förekommit. Jag behöver därför nu icke göra annat, enligt mitt sätt att se, än påpeka, att vi på den avdelning i statsutskottet, som behandlade detta ärende, fått genom särskild föredragning reda på både det, som statsrådet nu sagt, och åtskilliga andra detaljer. Den föredragning vi fingo var av den beskaffenhet, att majoriteten ansåg sig böra gå på det förslag, som sedan blev utskottets.

Dessutom vill jag säga, att man måste, ju mer man gräver ner sig i detta ärende, komma under fund med att denna industridrift är nödvändig för bygden, om man icke kan flytta människorna därifrån, och det finnes ju icke någonstans, dit man kan flytta människorna.

Beträffande domänverket vill jag erinra om att det är ett affärsverk med självständig förvaltning, av vilket riksdagen fordrar, att det skall skötas såsom ett sådant, och ur den synpunkten är det dubbelt onödigt att kräva, att det skall förlänga krediten åt denna industri, utöver den tid det enligt fjolårets beslut är förbundet till.

Jag vill tillstå, herr talman, att jag icke kunnat undgå att förvåna mig något över att reservanterna och deras medlöpare — om jag så får säga — eller i varje fall de, som tänka lika med reservanterna, anse sig kunna beträffande detta företag å ena sidan göra gällande, att det är bankrutt och att det inte är fråga om att det kan leva, men i samma andetag å andra sidan förklara, att det har så stora inflytande likvider under skeppningstiden, att företaget kan existera flott på dem till nästa år. Jag har velat göra detta påpekande för att konstatera, att det icke är så alldeles helt med logiken, utan att man råkat bevisa en smula för mycket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr statsrådets anförande, i vilket jag fäste mig vid åtskilliga saker. Han talade om sociala skäl. De sociala skälen har jag icke underskattat. Jag har endast sagt, att när staten ger sig på en så stor affärsverksamhet som denna, bör man icke skjuta undan den ekonomiska sidan av saken utan taga mer allvarligt på densamma. Nu syntes det mig av herr statsrådets anförande, som om han menade, att en uppkommen förlust på några miljoner icke spelade någon roll, det vore en naturlig sak, som berodde på att priset gått ned, och att det hänt andra företag, han nämnde två stycken. När frågan behandlades första gången, gjorde vi den varningen: var försiktig med detta, ty man måste alltid räkna med oförutsedda omständigheter. Det kan vara så lyckligt, att det går ihop, men man måste också, om man är en försiktig general, räkna med att det går sämre. Det var de synpunkter vi framhöllo, och jag har sagt, att de ha till fullo besannats. Att man måste tillgripa ett sådant halmstrå, som herr statsrådet gjorde, och taga fram två enskilda verk, som måst göra stora avskrivningar, bevisar icke någonting. De voro båda överkapitaliserade, det vet varje människa, så att det är icke någonting att exemplifiera med.

Herr statsrådet sade vidare, att det icke funnits tid till att göra vidare undersökningar. Jag frågar: varför har det icke funnits tid? Redan den 5 juni i fjol talade man om att utredning skulle göras, men jag tror, att den enda slutsats man kan draga av vad herr statsrådet sagt är, att han icke vill göra en sådan utredning. Han förebär det ena hindret efter det andra, han förebär, att man kan icke göra det därför att man vet icke vad priset kan komma att bli i framtiden. Då frågar jag: hur skall man bära sig åt i enskilda företag eller i statliga, om man icke skall försöka göra upp kalkyler. Vi komma till ett ärende om en liten stund, då det gäller en statskassa för långfristiga krediter. Hur skall den kassan bära sig åt vid lämnandet av krediter till nya företag, om icke prövningen får baseras på några kalkyler. Kalkyler måste göras, och det är ett orimligt fel att basera en affärsverksamhet icke på kalkyler utan på vinst och förlust. Kalkyler måste man göra, men man måste göra dem så försiktigt, att man tar i beräkning en sådan omständighet som fallande priser, och för övrigt har man att gå till väga på olika sätt.

Nu menar herr statsrådet, att en grundlig utredning är gjord och, herr talman, den utredningen har jag läst. Den står i den kungl. propositionen och den innefattar en del nyanskaffningar, bl. a. en ny anordning för malning av massan, allt till ett pris av sammanlagt 231,500 kronor, en nyanskaffning av en större motor m. m. för 75,000 kronor, anordnande av ett hyvleri för sistnämnda belopp, och ville man göra cellulosafabriken riktigt ordentlig, för en årsproduktion av 40,000 ton, finge man lägga ut omkring 4 miljoner kronor. Vad tjänar det till att göra upp dessa olika förslag, om det icke göres en utredning av sakkunniga, som kunna bedöma frågan?

Nystartade företag — säger herr statsrådet — gå alltid med förlust. Det är icke så säkert, det finns många nystartade företag, som kunna bära sig från början, om de äro klokt baserade. Men detta företag har aldrig varit riktigt klokt baserat och uträknat, och därför vågade vi förutsäga, att staten skulle få sätta in den ena miljonen efter den andra, och det kommer staten säkert att få göra även i fortsättningen. På grund av detta menar jag, att vi ha rätt att begära en verklig utredning, och jag kan icke nog beklaga, att icke denna utredning kom till stånd, då det begärdes. Man skall göra utredningen i uppåtgående konjunkturer, sade herr statsrådet. Man skall göra den då de behövas. Herr statsrådet är icke säker på att icke de uppåtgående konjunkturerna kunna följas av bakslag. Om konjunkturerna gå tillbaka, icke

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)
är det skäl för den skull att icke göra en utredning därför att man icke vet, hur det kan bli. Det är bättre att göra en utredning än att starta företaget på vinst och förlust.

Herr Anderson i Råstock erinrade om att domänverket är ett affärsverk och att det icke får bli lidande. Det ger mig anledning betona, att om ett uppskjutande av domänverkets fordringar göres, skall det vara under förutsättning att statsverket mot domänstyrelsen gör en sådan förpliktelse, som riksdagen och Kungl. Maj:t utlovade för flera år sedan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Jag måste ha uttryckt mig otydligt — det är möjligt att jag gjorde det — i varje fall föreföll det mig att herr Lindmans sista anförande var byggt på missförstånd av vad jag menade. Jag anser, att det bör komma till stånd en utredning, men jag säger, att det är väl klokt att, när man gör den utredningen, åtminstone något år med bättre konjunkturer kommer med i den, och därför erkänner jag icke, att ett undanskjutande av den grundliga utredningen före den kungl. propositionen var ett fel, utan jag vågar till och med säga, att det kommer att giva en korrektare bild av företagets framtida möjligheter och verkliga förutsättningar, att man har både låg- och högkonjunktur med. Jag har icke sagt, att man bara skall göra utredning i högkonjunktur, jag kan inte tänka mig, att jag uttryckt mig på ett sätt att det rimligen kunde uppfattas så. Jag har inte heller sagt, att ett nystartat företag alltid går med förlust. Jag tror, att många gå med vinst, men jag säger, att inom denna bransch visar det sig, att nystartade företag, som kommit till i en lågkonjunktur, ha gått med förlust. Hela mitt påstående begränsar sig till företag inom samma bransch. Anledningen till att jag tagit fram enskilda företag är helt enkelt den, att det är harmligt, att enskilda företag och företag, som ägas av staten, skola dömas på olika vis och mätas med olika mått. Det har jag velat ställa till rätta. Det är icke så, att detta företag visar några särskilda svårigheter såsom statsägt företag. Privatföretag, tillkomna under likartade förhållanden, visa samma svårigheter. Skall jag taga hänsyn till förlustsiffrorna, träffar jag på företag med större svårigheter än Kalixföretaget har. Jag anser visst icke, att en förlustsiffra på 3 miljoner kronor är ingenting. Det kan jag icke ha sagt. Vad jag möjligen kan ha sagt är, att 3 miljoner kronor för Kalixföretaget icke är ett så avskräckande belopp jämfört med vad man förlorar inom samma bransch på privata företag. Jag tycker, att man skall mäta med samma mått oavsett om det är ett statsägt företag eller privatägt företag, och det har varit min huvudsynpunkt i denna debatt att söka förmå herrarna, som driva propaganda mot statsdrift, att äntligen en gång medgiva, att skillnaden icke är så betydande, som man söker göra gällande. Det skulle vara högst besynnerligt, om ett statsägt företag inom en viss bransch på grund av eländiga konjunkturer går med förlust, man skulle lägga ned det, under det att man finner det fullkomligt i sin ordning att det påyrkas att ett enskilt företag som under samma år tar mångdubbla förluster icke skulle läggas ned. Det finnes lika goda skäl för staten att stödja detta företag som det finnes för enskilda att stödja enskilda företag inom samma bransch, som kostat mycket pengar. Därför anser jag det icke lämpligt att gå den väg reservanterna föreslagit, och jag tycker även, att Kungl. Maj:t i sitt övervägande icke minst beträffande frågan om anvisande av 1.5 eller 1.3 miljoner kronor har bedömt vad som bör göras på ett riktigt sätt och att dess förslag därför bör accepteras av kammaren.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Som kammaren behagade finna, finnes vid nu föreliggande statsutskottsutlåtande fogad en reservation av herr Hamrin och undertecknad, där vi föreslå, att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 1,500,000 kronor, borde av riksdagen nedsättas till 1,300,000 kronor. Statsrådet och chefen för socialdepartementet har tagit upp denna reservations yrkande och anfört de synpunkter, som enligt hans mening tala för bifall till Kungl. Maj:ts proposition i motsats till reservationen. Jag vill då, herr talman, säga, att när jag inom statsutskottet har haft att taga ställning till frågan, har jag först ställt den frågan till mig: Är det nödvändigt att här vidtaga en åtgärd, som möjliggör för Kalixindustrien att fortsätta verksamheten? Den frågan har jag för min del besvarat med obetingat ja, och jag har trott mig också under utskottsbehandlingen kunna finna, att även reservanterna, som gå på avslag på propositionen, dock icke gjort det från den utgångspunkten, att ett avslag på propositionen skulle leda till nedläggande av denna industri. Man har, om jag uppfattat saken riktigt, i stället menat, att under förutsättning att företaget får uppskov med betalningen till domänstyrelsen skulle de medel som inflyta möjliggöra ett uppehållande av driften tillsvidare. Jag har icke ansett riktigt att gå den vägen att genom uppskov med betalningen till domänstyrelsen söka möjliggöra företagets bestånd en tid framåt. Jag tycker, att domänstyrelsen har rätt i den uppfattning, som redan tidigare hävdats från styrelsens sida, att densamma ej bör ha fordringar för levererat virke utestående längre tid och fungera som kreditgivare åt företaget, utan att det är riktigare, att domänstyrelsen, som är ett affärsdrivande verk, får sina fordringar täckta även i fall som det ifrågavarande genom direkt anslag från riksdagens sida. Jag har ej kunnat reflektera på, att man från statsmakternas sida skulle ålägga domänstyrelsen att lämna uppskov, utan ansett det är redigare, att riksdagen i stället beviljar medel för att möjliggöra, att driften kan uppehållas i Kalix.

Vad sedan angår beloppet har jag, som framgår av herr Hamrins och min reservation, stannat vid 1,300,000 kronor. Jag har ansett, att man står på mycket stark saklig grund, då man föreslår ett belopp på 1,300,000 kronor. Jag vill i det fallet erinra om, att de båda hörda myndigheterna, kommerskollegium och socialstyrelsen, ha sagt: »Det syntes emellertid ämbetsverken icke lämpligt att vid nu ifrågasatta kapitalförsträckning gå utöver det belopp, som oundgängligen erfordrades för att tillgodose det omedelbara finansieringsbehovet, vilket de sakkunniga beräknat till 1,290,000 kronor eller, avrundat uppåt, till omkring 1,300,000 kronor. Ämbetsverken föreslå därför, att lånebeloppet sättes till 1,300,000 kronor.» Reservanterna ha härvid följt den mening, som uttalats av kommerskollegium och socialstyrelsen. Det är nämligen så, att skillnaden mellan 1,300,000 och 1,500,000 kronor skulle gå till vissa nyanläggningar eller moderniseringar vid företaget. Det är ifrågasatt, att vid en fullständig sanering skulle där vidtagas moderniseringsåtgärder i betydligt större utsträckning och till större kostnadsbelopp. Men vissa anläggningar skulle nu omedelbart kunna utföras med de 200,000 kronor, som vi reservanter vilja pruta. Jag vill ej bestrida, att dessa nu nämnda anläggningar skulle vara till fördel för företaget, men jag har utgått från, att departementschefen ifrågasatt en utredning. Han säger i propositionen: »Emellertid är det min avsikt att, så snart riksdagens beslut i denna del föreligger, inför Kungl Maj:t framlägga förslag till en allsidig och sakkunnig utredning av frågan om ifrågavarande industris upprätthållande och den medverkan från statens sida i olika hänseenden, som i fortsättningen kan befinnas böra ifrågakomma, därvid de riktlinjer, som antytts av 1933 års skogsindustrisakkunniga samt nyssnämnda ämbetsverk skola beaktas.» Jag har då för min del funnit, att när man kan

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)
stöda sig på utlåtandet från kommerskollegium och socialstyrelsen, det av dem tillstyrkta beloppet är tillräckligt, och då statsrådet dessutom uttryckligen uttalat, att när riksdagen beslutat i ärendet, det är statsrådets mening att föreslå Kungl. Maj:t att igångsätta en allsidig och sakkunnig utredning, tala starka skäl för, att man stannar vid att bevilja 1,300,000 kronor, vilket är det belopp, som anses erforderligt av finansieringshänsyn, och att beträffande de belopp, som erfordras för nyanläggningar och moderniseringar, avvakta slutförandet av den utredning, som statsrådet har för avsikt att igångsätta. Jag anser därför, herr talman, att den reservation, som framförts av herr Hamrin och undertecknad, är mycket starkt sakligt grundad, och ber att få yrka bifall till densamma.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Det har gjorts rätt grundliga undersökningar i allt fall rörande Kalixbolagets ställning, och såvitt jag förstår kan man vid en ny och grundligare undersökning inte komma förbi det, som är själva grunden för bedömande av denna fråga, och det är, huruvida det är fördelaktigare nationalekonomiskt sett att förädla virket uppe i Norrbotten eller bogsera det ner till sydligare trakter. Bogseringskostnaden från Norrbotten och låt oss säga till Sundsvall går, skulle jag tro, på minst 5 men sannolikt 6 öre per kubikfot, d. v. s. någonting omkring 14 kronor per standard. Den frågan man då får göra sig är: Är nackdelen av den korta skeppningstiden i Norrbotten så stor, att den mer än uppväger den ökade kostnad på 14 kronor, som är förenad med att bogsera virket ner till Sundsvalls distrikt? Nu är det enligt mitt förmenande riktigast att förädla virket uppe i Norrbotten, nationalekonomiskt sett, därför att den korta skeppningstiden inte ökar lagringskostnaden och räntekostnaden så, att det går till 14 kronor per standard utan sannolikt inte till mer än 8 eller 9 kronor, men vidare socialt sett, därför att man omöjligen kan avfolka denna bygd. Nederkalix kommun har 14,000 invånare. Hälften av denna befolkning är beroende av industriarbete. Ett nedläggande av träförädlingen inom området skulle omedelbart belasta nödhjälpskontot här i landet. Det är illa nog, att man nedlagt så många sågverk att i detta nu, trots att Båtskärsnäs nästan är färdigt att sätta i gång, och trots att driften är i gång vid Kalix' sulfatfabrik och sågverk, är det 1,000 arbetslösa i kommunen. Men herrarna kunna föreställa sig, hurudan situationen blir, om de 400, som äro anställda vid Karlsborg o. s. v., också skulle stå som supplikanter vid arbetslöshetskommittén i Kalix. Vad det betyder för Nederkalix kommun, att från tiden, då bolaget igångsattes, och till slutet av föregående år, 5,400,000 kronor utbetalts i arbetslöner, och att de hos bolaget anställda och bolaget självt inlevererat mer än 1 miljon kronor i skatt, säger sig självt utan grundligare undersökningar. Ingen kan beklaga mer än jag, att driften vid Karlsborg gått med förlust, men den är ganska begriplig. När man gjorde upp kalkylen 1927, hade vi ett pris på 213 kronor per standard. År 1932 var priset 148, år 1933 låg det någonstans mellan 160 och 170 kronor och f. n. är det något bättre än då. Sulfatmassan stod, när kalkylen uppgjordes, i ett pris av 185 kronor per ton, men försiktigtvis räknade man med 160 eller 165 kronor, jag minns ej vilketdera. Emellertid har det under senaste år legat i någonting mellan 100 och 115 kronor, t. o. m. under 100 kronor vid vissa tillfällen, per ton. Förlusterna uppstodo, de förluster vi här diskutera, under åren 1930 och 1931, och bolaget har klarat sig genom att det fått uppskov till dato med betalningen av virkesleveranserna till domänstyrelsen. Men det är ingen önskvärd anordning ur bolagets synpunkt att ha släpande efter sig en massa skulder till domänstyrelsen eller att på grund av kapitalknapphet vara fullkomligt utestängt från att uppträda som köpare på allmänna marknaden,

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

ty kontraktet med domänstyrelsen ger oss ej mer än virke till 7 eller 8 tusen standards, och det vore önskvärt att få tillverka 12 tusen standards. Vi ha en kapacitet på 16 tusen standards. Få vi göra 12 tusen standards, förtjäna vi 5 kronor per standard i minskade administrationskostnader genom deras fördelning på den större produktionen.

Kontraktet med domänstyrelsen har varit en drawback hela tiden. Det uppgjordes under högkonjunkturen med de priser som rådde och det resulterade, när prisfallet kom, i att vi fingo betala mer än rimligt med hänsyn till priset. Då bolaget var nytt och ej hade fonder, måste det komma i nödläge. I det kontrakt, som förelåg vid 1931 års riksdag, hade vi en glidande skala för virkesbetalningen. Om priset stod i 158 kronor per tillverkad standard, betalade vi 33½ öre per kubikfot för virket, men om priset gick upp, låt mig säga, till 198 kronor per standard, ökades priset på råvaran till 49 öre per kubikfot. Vem är det nu, som diskonterar den bättre konjunkturen? Jo, enligt nu gällande kontrakt är det så, att vid en prisstegring på 40 kronor får domänstyrelsen 31 kronor 73 öre i ökat rotvärde såsom rotpris för sitt virke, och bolaget får 8 kronor 27 öre av denna 40 kronors höjning. Det säger sig självt, att bolaget under sådana förhållanden inte kan få några fonder. Om man alltså skall få Kalixbolaget på fötter, måste man se till, att det har tillräckligt med driftskapital och kan uppträda på den allmänna öppna marknaden och köpa något tillskott till det, som man får enligt kontraktet från domänstyrelsen. Ställningen för bolaget är nu, när allt kommer till allt, ej så urusel, som man vill göra gällande. Om jag skulle referera i allra största korthet, hur det är belastat, ligger det så till, att bolagets skulder mot inteckningar i fastigheter äro till domänstyrelsen 1,340,000 kronor, till postsparbanken och industrilånefonden 815,000 kronor plus upplupna räntor på 55,000 kronor. Det gör en summa av 2,210,000 kronor. Häremot svarar ett bokfört värde för brädgårdsanläggningen, sågverk och bostäder av 544,820 kronor, sulfatfabriksanläggningen 4,351,000 kronor och för jordbruksfastigheter 37,000 kronor, alltså 4,932,820 kronor. Men då säger man, att bolaget ej har gjort avskrivningar, och jag medger, att det i och för sig är en sorglig sak, men bolaget har under hela tiden omsorgsfullt vidmakthållit anläggningarna och förbättrat dem efter måttet av sin förmåga. I anledning av vissa anmärkningar, som gjorts av revisorerna, ha vi inom bolaget låtit en expert på värderingar av fabriksfastigheter göra en värdering av anläggningarna. Han kom till ett värde för sågverk, brädgård och byggnader på 3,227,000 kronor och för sulfatfabriken på 5,382,000 kronor, summa 8,609,000 kronor. Statens insats är, låt oss säga, 6,000,000 kronor, men om man där har ett värde, som enligt denna värderingsmans utsago uppgår till 8,600,000 kronor, så är det, när allt kommer till allt, icke någon så dålig affär för staten, som under tiden haft 400 man i arbete, vilka annars skulle ha fallit på arbetslöshetskommissionen eller fattigvården. Vidare har staten av detta företag haft bättre betalt för virket än av något annat företag, som domänstyrelsen sålt till under denna lågkonjunktur, då man ej köpte virke söderifrån, och inga sörlänningar spekulerade på auktionerna; och ändå höll detta företag 700 man jämte 250 hästar i arbete under vintern. Jag skulle tro, att den vinning man har genom tillkomsten av denna affär, är så stor, att den väl motsvarar de uppoffringar som äro gjorda. Som konjunkturerna nu äro, förefaller det mig, som om man skulle kunna räkna med ett ganska tillfredsställande resultat i år. En av förutsättningarna för att bolaget skall kunna gå och ge ett rimligt och gott resultat är, att man får vidmakthålla anläggningarna och komplettera och förbättra, där det behövs. Jag vill säga i det sammanhanget, att när kommerskollegium förordat ett anslag av 1,300,000 kronor, så är att märka, att kommerskollegium inte är specialist på sågverk

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)
eller cellulosafabriker, men den man inom socialdepartementet, som utfört denna utredning, är specialist på dessa saker. Och han säger, att om man skjuter på framtiden utbyggandet av sulfatfabriken till det dubbla, vilket är önskvärt i och för sig, bör man ej skjuta på framtiden vidtagandet av moderniseringar, som äro påkallade främst av den utveckling inom sågverksområdet, som skett och sker.

På grund av det, som utredningsmännen sagt, och varom jag måste säga, att jag sätter det högre ur saklig och sakkunskapssynpunkt, än vad kommerskollegium sagt, på grund av detta ställer jag en vädjan till kammaren att gå på utskottets förslag. Jag gör det även med tanke på en annan sak, nämligen att det är önskvärt, att bolaget kan uppträda på öppna marknaden och köpa till en del timmer utöver det, som bolaget får enligt kontraktet med domänstyrelsen. I den mån man kan därutöver utöka den timmermängd, man får enligt kontraktet, får man ned administrationskostnaderna och förbättrar det totala resultatet av sågningen.

Jag skall icke upptaga tiden längre, herr talman, utan endast göra en vädjan till kammaren att gå på utskottsförslaget. Jag tror, att man nog kan säga, att om vi icke hade affärer, som plundrat staten mera än Kalix träindustriaktiebolag gjort, kunde vi vara ganska tillfredsställda. Ty det är sant, att man icke på alla håll här i landet har kommit till rätta med arbetslöshetsproblemet för en så pass stor befolkning, som det här gäller, och att, sedan man satsat pengarna, det finns egendom kvar, som fullt uppväger den gjorda insatsen, varigenom sålunda hjälpen faktiskt kunnat lämnas gratis under de år, som gått, alltså från 1928 till dato. Jag har många gånger blivit ganska ledsen över den på okunnighet vilande kritik, som företaget blivit utsatt för. Jag har ingenting emot att här göres en grundlig undersökning, ty om den göres av dem, som å ena sidan äro sakkunniga på det område, det gäller, och å andra sidan vilja bedöma saken ur rent nationalekonomisk synpunkt, vågar jag bestämt påstå, att man med lika stor fördel förädlar skogen där uppe i nordliga Norrbotten som man gör på andra trakter utefter Norrbottenskusten. Vi skola icke glömma bort, när vi bedöma denna fråga, att skogen är Norrbottens åker, och om icke Norrbotten får lov att förädla den skörd, som årligen tages från skogen, kommer fattigdomen att vara evig däruppe. En industri, som förädlar inom landet förefintlig råvara, är i själva verket förutsättningen för att man skall få en rimlig folkförsörjning däruppe. Det är mot bakgrunden av detta, som jag anser, att kammaren bör gå på bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindman:** Herr talman! I anledning av det allra sista, som herr Lövgren sade, vill jag påpeka, att jag icke yrkat på att företaget skall läggas ned. Jag önskar också, att det skall göras en utredning, men jag anser, att den behövt göras förut. Herr Lövgren säger sig icke ha någonting emot att göra en utredning, och det gläder mig. Herr Lövgren anser således, att det är önskvärt, att man gör en verklig utredning om denna sak. Kanhända vi kunna få påräkna medverkan från en så drivande kraft som herr Lövgren gentemot statsrådet och chefen för socialdepartementet för att få en utredning till stånd så fort som möjligt. Bolagets styrelse, i vilken herr Lövgren sitter, har också talat om en utredning. Jag skulle vilja säga, att när jag hörde herr Lövgrens yttrande förstår jag honom så innerligt väl. Man har drivit fram denna sak på grund av sociala skäl, vilka jag erkänner och icke vill underskatta. Men man har samtidigt underskattat de ekonomiska skälen och framställt dessa i en mera lysande dager än det någonsin kan komma att bli i verkligheten. Det är därför, som naturligtvis herr Lövgren känner sig vara i den

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

ställningen, att han måste försvara saken, och det gör han på det sättet, att han här talar om att det är sorgligt med prisfallet, och han beklagar prisfallet. När vi första gången år 1929 behandlade detta ärende, var det icke då sunt förnuft att tänka sig, att de då gällande priserna icke kunde bli bestående så länge. Jag har varit med under olika tider och sett, hur prisen gått upp och prisen gått ned. Men att, såsom man här gjort, tänka sig, att det skulle kunna bli något bestående, det var oförnuft. Det är detta, som man måste klandra hos dem, som drevo på saken, att de icke ville se sanningen i vitögat utan trodde, att det icke skulle komma något, som heter prisfall.

Beträffande kontraktet med domänstyrelsen, så förmodar jag, att bolagets styrelse varit med om att göra upp detta. Herr Lövgren har själv varit med om att godkänna det, och hade han ansett det vara ofördelaktigt, borde han väl kunnat säga ifrån, att detta kunna icke vi vara med om, därför att det går icke. Herr Lövgren har således själv varit med om den drawback, som han talade om.

När herr Lövgren talar om att det behövs driftskapital för att köpa på den öppna marknaden, ber jag att få fråga: huru mycket behövs i driftskapital? Det finns ingenting sagt om detta. När jag i mitt första anförande frågade, om det fanns skeppningsvalutor, som kunde täcka bolagets utgifter till februari månad, lyckades jag varken från herr statsrådet eller herr Lövgren få något svar därpå. Har man diskonterat på förhand eller finns det säkerheter till årets början? Det vore angenämt att av en person, som är initierad, få reda på detta. Herr Lövgren talade också om för kammaren och för talmannen, att det gjorts en värdering av sågverket och pappersmassefabriken, som slutade på 8,609,000 kronor. På vilka grunder är denna värdering baserad? Är den baserad på vad det skulle kosta bolaget att bygga upp det hela? Är den baserad på vad det skulle kosta, om bolaget skall förränta nedlagt kapital eller varpå är den baserad? Jag tror nog, att det kostar 8,609,000 kronor, men därmed är icke sagt, att det har det värdet, ty det kanske icke har något värde alls eller mycket obetydligt värde, om bolaget går med förlust. Att detta värde skulle täcka statens insats, är fullkomligt orimligt. Man skall inte underskatta vad kommerskollegium yttrat i ärendet, när man talar om denna sak. Om man säger, att vinsterna motsvara uppoffringarna, och att man fått in insatserna från staten genom inbesparande av utgifter för arbetslöshetshjälp, ja, för allt i världen, herr talman, säg då ut det, att staten skall på det sättet hjälpa arbetslösheten i denna kommun med så och så många hundratusen eller kanske miljoner kronor om året. Då blir det ju rent och klart utsagt, så att staten vet vad den har att göra, så att man icke går i blindo och säger, att rörelsen uppehålles genom bidrag, som ersättas genom att bereda staten vissa indirekta förmåner. Låt staten veta, att staten skall betala så och så mycket i arbetslöshetshjälp genom att hålla verksamheten uppe.

Jag har också ett ord att säga till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, och jag är glad, att jag väntat med det, eftersom herr statsrådet nu kommit in i kammaren. När herr statsrådet jämförde statsdrift med enskild drift, konstaterade jag, att han jämförde med enskilda företag, som gå dåligt; det är av ett visst intresse att konstatera detta. Det är, vad jag alltid trott och tror mig kunna slå fast. Herr statsrådet jämförde icke med de företag, som lyckas få sina affärer att gå ihop, utan han tog fram ett par överkapitaliserade företag, och jämförde med dem. Det är precis som att ställa sig i en sämre klass, och det är ungefär där, som jag också tror, att detta Kalixföretag från ekonomiska synpunkter bör ställas.

Jag tror icke heller, att statsrådet sade, att en förlust på 3 miljoner kronor icke betydde så mycket, utan det gällde jämförelse med andra bolag. Men

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)
herr statsråd, jag återkommer till jämförelsen. Varför icke jämföra med andra företag? Varför plocka ut ett par företag, om vilka man vet, att de såsom jag nyss nämnt, lidit under sådana förhållanden, att det blev nödvändigt att göra stora avskrivningar. Jag tycker icke, att det är riktigt.

Jag återkommer slutligen till vad jag förut sagt och upprepar återigen, att jag anser, att man måste åstadkomma en utredning. Jag tycker icke, att det är riktigt att skjuta på den, därför att den utredning om ekonomiska ting skall innehålla riktlinjer om vad som skall göras för att åstadkomma förbättringar; och här är det ju fråga om förbättringar. Kanhända det räcker med vad man lagt ut på detta företag genom att åstadkomma förbättringar, varigenom man kan nedbringa driftskostnaderna. För övrigt föreligger ju här ett förslag från de sakkunniga, där de säga, att kostnaden för bränsle och för hyrd elektrisk kraft sannolikt kan nedbringas vid ett rationellt utnyttjande av den för kokning och torkning erforderliga ångan jämväl till kraftalstring. Detta är en omständighet, som kanhända har sitt berättigande och kanske borde göras till föremål för utredningen, därest icke styrelsen i bolaget har sin uppmärksamhet riktad på detta. De sakkunniga hava också sagt, att arbetskostnaden torde ligga cirka 3 kronor per ton cellulosa högre än vad vid föreliggande lönenivå och storlek av anläggningen kan anses normalt.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman, mina herrar! Kalixföretaget hör ju till de obehagliga saker, som gå igen här i riksdagen, och det kan tydligen icke drivas undan med besvärjelser utan för varje år måste det till nya och goda pengar, alltid någon eller några miljoner. I år begäres 1.5 miljoner kronor. Det är närmast obetalda ackumulerade virkeslikvider till domänverket, som göra ställningen särskilt brydsam. Departementschefen förutsätter, att sedan det äskade beloppet blivit beviljat, skall genom Kungl. Maj:ts initiativ igångsättas en ny, allsidig och sakkunnig utredning av frågan om denna industris upprätthållande och den medverkan från statens sida, som i fortsättningen kan befinnas böra ifrågakomma. Frågan är nu: Skall bolaget först få 1.5 miljoner kronor och därefter igångsättas den allsidiga och grundliga utredningen eller bör icke utredningen komma i första hand? Det bör väl icke vara någon tvekan om att utredningen bör komma först. Härav följer närmast, att om bolaget i fortsättningen skall kunna klara upp sina förbindelser och hålla driften i gång under tiden, till dess beslut kan komma att fattas av riksdagen, måste det, såsom jag förut erinrade om, komma in likvider av den storleksordning, att de räcka till de utgifter, som äro att vänta. Härvidlag bör följande bemärkas. Det har visat sig, att bolaget har tillverkat 8,500 standards virke och 20,000 ton sulfatmassa, som nu ligga leveransfärdiga, varav för närvarande försålts 8,300 standards virke och beräknats att kunna försäljas 18,000 ton sulfatmassa för en sammanlagd försäljningssumma enligt bolagets egna uppgifter av 4,190,000 kronor till och med november månad. Enligt bolagets egna uppgifter skulle utgifterna till och med december månad uppgå till 3,034,000 kronor, alltså ett överskott vid årets slut av över 1,100,000 kronor. Bolaget har i A.-B. Svenska handelsbanken en kredit på 2.5 miljoner kronor, som icke är till fullo utnyttjad; med vad där återstår bör bolaget vid nästa års början ha ett kapital av omkring 1,300,000 kronor till då mötande behov, detta under förutsättning givetvis, att de ackumulerade likviderna till domänverket fingo anstå. I den förut angivna utgiftssumman är emellertid inräknad en den 15 september detta år förfallen virkeslikvid till domänverket på nära 600,000 kronor.

Dessa siffror torde ge vid handen, att det ej föreligger något tvingande skäl för att staten skulle just nu ge den summa, 1.5 miljoner kronor, som här

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

begäres, utan att avgörandet om statens eventuellt fortsatta engagemang i bolaget kan ske nästa riksdag, sedan den allsidiga och grundliga utredningen om bolagets ställning och möjligheter blivit verkställd. I förbigående vill jag säga, att då herr Anderson i Råstock för en stund sedan anmärkte på den mycket dåliga logik, som enligt hans påstående skulle från reservanternas håll visats, så är hans anmärkning synnerligen obefogad. Att bolagets ställning är dålig, erkännes av alla, men möjligheten att under det löpande året fortsätta driften ligger däri att anstånd med en del av likviderna till domänverket skulle medgivas. I detta resonemang föreligger ingen motsägelse.

Departementschefen säger emellertid, att undersökning även bör ske rörande det mycket otillfredsställande sätt, på vilket Kalix industriförening fullgjort sina förpliktelser gent emot statsverket, och därmed är man inne på det kanske mest sorgliga kapitlet i denna historia. När 1927 frågan om statens ekonomiska insats för återupprättande av träförädlingsindustrien i Kalix behandlades här i riksdagen, försäkrades det, att statens hjälpaktion för den hårt beträngda folkgruppen däruppe skulle från deras sida utlösa en mycket stark ansträngning att med till buds stående medel underlätta industriens verksamhet och hålla den uppe. Aktier skulle av dem, som voro beroende av företagets rörelse däruppe, och andra intresserade tecknas i en intressentförening, vilken skulle stå som en ekonomisk grundpelare för bolaget, men då orten var kapitalfattig, skulle staten låna föreningen det för teckningen erforderliga beloppet, vilket sedan skulle av aktieägarna räntas och amorteras. Så skedde. 1928 erhöll föreningen ett statslån på 1,597,700 kronor. Första amorteringen skedde 1930. För de båda följande årens amorteringar begärdes och erhölls uppskov. År 1933 uteblev föreskriven amortering, och man underlät till och med att framställa begäran om uppskov hos Kungl. Maj:t. Av vissa föreningsmedlemmar inbetalda belopp för tecknade aktier ha sedermera av föreningen använts till att hos statskontoret likvidera förfallna, men av flertalet medlemmar försummade räntor. Av det stöd, som industriföretaget skulle erhålla från dem, som av verksamheten hade sin utkomst och voro beroende av statens mellankomst, blev ingenting. De undandrogo sig de åtagna förpliktelserna mot företaget och mot staten. Allt intresse koncentrerades på att av de resurser, staten ställt till förfogande, enskilt utvinna så mycket som möjligt. Under de guldkantade hägringar, som statens miljoner framlockade, påbörjades ett till en tid framgångsrikt jobbande med aktierna, som kommo upp till 15 à 20 procent överkurs. När sedan bolagets ekonomiska trångmål visade sig, drog man sig från sina förpliktelser, men av utanför stående, som av medkänsla och socialt intresse tecknat större eller mindre belopp, drev man in det tecknade beloppet, när tillgångar funnos. Styrelsen gjorde annars ingenting för att de åtagna skyldigheterna skulle fullgöras. Icke heller vidtog bolagets styrelse den annars mycket enkla åtgärden att av utgående avlöningar innehålla det mindre belopp, som erfordrades för förräntning och avbetalning å tecknade aktier. Det förefaller, som om det hela av styrelsen betraktades som riktigt och naturligt. Bilden blir fullständig, om man erinrar sig, att när propositionen om hjälp till Kalix nu i år låg på riksdagens bord, gingo flottningsarbetarna, som ju också äro beroende av statens hjälp, i strejk för att pressa upp lönerna. Dessa interiörer ställa i klar belysning den samhällsmoral, som här gjort sig gällande, och som i sin mån torde vara en av orsaksfaktorerna i de ekonomiska förhållandena vid denna industriverksamhet. De visa också mycket klart, vilka ekonomiska konsekvenser sådana statsingripanden kunna medföra. En undersökning av nu påtalade förhållanden kommer naturligtvis att ske, men någon möjlighet till rättelse i vad som brustit lärer icke nu stå att vinna.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Såsom jag förut sagt är bolagets ställning sådan, att statshjälp nu i år ej är erforderlig under förutsättning, att inbetalningen av domänverkets fordran får tills vidare anstå. Någon risk för domänverket kan ju icke anses föreligga, då givetvis statsmakterna, som ytterst äro ansvariga för verkets engagemang i Kalix, givetvis komma att svara för dessa fordringar. Hela detta komplex kan i mera utrett och klarlagt skick behandlas vid nästa års riksdag. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen av denna fråga dels i avdelningen, dels i statsutskottet in pleno, vill jag i korthet tillkännage min ståndpunkt.

Herr Lövgren i Nyborg talade för en stund sedan icke så litet om huruvid detta Kalixverk skulle nedläggas eller ej. Men jag har dock icke hört någon, som uttalat sig i den riktningen, att man nu skulle fatta beslut om nedläggandet av denna verksamhet, utan frågan gäller, huruvida man skall kunna uppskjuta frågan till ett annat år. För min del tycker jag det är ganska underligt, att man först skall bevilja 1.5 miljoner kronor och sedan utreda, huruvida Kalixföretaget skall fortsätta eller ej. Det vore väl riktigare att undersöka saken först och sedan besluta, om staten skall lägga ned mera pengar där eller icke. Det måste väl vara den riktiga vägen.

I statsutskottet lämnades upplysning om att skeppningarna redan nu tagit ganska god fart, och att bolaget har att motse pengar undan för undan, så att det icke under det närmaste året kan behöva bli tal om något nedläggande av driften. Under detta år kan ju utredning verkställas. Denna utredning bör då givetvis bedrivas så skyndsamt, att man får klarhet till nästa riksdag. De goda konjunkturer, som nu ha inträtt, ha ju gett bolaget möjlighet att honorera sina förpliktelser, därest icke domänstyrelsen också begär att nu få betalt. Att staten nu nödvändigt skulle tillskjuta 1.5 miljoner kronor för att domänverket skall kunna få sitt kan jag icke förstå. Det är väl stat som stat, menar jag. Inte kan väl heller den nu sittande regeringen tillstädja, att domänstyrelsen skall begära bolaget i konkurs eller sätta bolaget ur stånd att fortsätta med sin rörelse till nästa år.

Hur jag som sagt än ser saken och har lyssnat till den debatt, som har förts, kan jag omöjligen komma till annat resultat än att yrka bifall till herr Nilssons i Gränebo m. fl. reservation.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Jag medger, att det kan vara ganska svårt att taga ståndpunkt till denna fråga. Jag vill i samband härmed också erinra därom, att när frågan om att staten skulle teckna aktier i detta företag första gången var uppe, yttrade herr Olsson i Kullenbergstorp, att det skulle vara mycket bättre att skänka bort dessa pengar än att ge dem i form av aktieteckning. För min del har jag alltjämt samma uppfattning, som han den gången uttalade. Det skulle även i dag vara mycket bättre, om man kunde ge ett visst belopp, om man därmed befriade staten från dess nuvarande engagemang, och lagade, att norrbottningarna själva kunde driva företaget. Man beslöt emellertid den gången att teckna aktier.

Bolagets aktiekapital uppgick vid starten till 3,004,500 kronor, av vilket belopp staten hade tecknat 398,500 kronor och medlemmar i Nederkalix Industri u. p. a. 1,597,700 kronor. År 1931 ökades aktiekapitalet till 5,004,500 kronor, sedan nyteckning nämnda år skett av statsverket med 2,000,000 kronor. Föreningen Nederkalix Industri u. p. a. erhöll det för ovannämnda aktieteckning erforderliga beloppet av statsverket i form av ett femtioårigt lån, och som säkerhet för lånet lämnades dels aktier till motsvarande nominella

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

belopp, dels reverser. Aktiekapitalet blev härigenom uppdelat på ett stort antal, cirka 2,400 personer i orten, men per den 30 juni 1933 hade endast ett belopp av 84,730 kronor inlevererats till statsverket såsom avbetalning på detta lån. Detta är en del siffror, som man bör ha reda på, när man skall taga ståndpunkt till den föreliggande frågan.

Jag vill också erinra därom, att i det utlåtande, som här föreligger från statsutskottet, är det ingen, som yrkar på att Kalixindustrien nu skulle nedläggas. Det har emellertid varit svårt att kunna taga ståndpunkt till frågan, då man icke haft tillfälle att vara med i den förberedande behandlingen. Jag har för min del icke haft tillfälle att vara med hos skogsindustrisakkunniga, då de hade att yttra sig över de särskilda sakkunnigas utredning, och jag hade icke heller tillfälle att vara med på avdelningen i statsutskottet. Med den brådska, som nu förefinnes i statsutskottet, var det knappast möjligt att erhålla de upplysningar, som man skulle behöva få för att taga slutgiltig ståndpunkt. Eftersom jag nu emellertid finner, att herr Lövgren i Boden antecknat sig som nästa talare, skall jag passa på tillfället att till honom ställa en del frågor.

Först och främst skulle jag vilja fråga honom vad det aktuella kapitalbehovet för dagen är, hur mycket man behöver för att det icke skall uppstå risk för att företaget skall behöva omedelbart slå igen. Jag vill med andra ord ha klarlagt, om det föreligger risk för ett nedläggande, ifall högerns reservation bifalles, och jag vill samtidigt veta, om bolaget behöver så mycket pengar, som utskottet föreslår, för att det icke skall behöva nedlägga driften. Varför gör jag nu dessa frågor? Jo, därför att högerreservationen visserligen går ut på att bolaget skall erhålla anstånd med erläggandet av den förfallna betalningen till domänverket, vilken per den 1 juni 1934 exklusive upplupen ränta uppgår till 735,329 kronor, men det är icke den summan, som man kalkylerat med i propositionen och i utskottets utlåtande, utan man utgår där ifrån, att bolaget för att hålla driften i gång under månaderna januari—maj innevarande år därutöver skulle behövt 1,105,800 kronor. Eftersom denna tid redan förflutit, vill jag fråga, hur man kunnat klara sig. Har man upptagit något kortfristigt lån, som omedelbart måste återbetalas, eller hur har man burit sig åt för att klara sig under den tid, för vilken man kalkylerade med detta medelsbehov, då förslaget gjordes upp? Det är en fråga, som jag antagligen kan få besvarad av herr Lövgren, eftersom han väl är bäst hemma i denna sak. Hur stort tillskott behövs alltså utöver högerreservationens yrkande om anstånd med betalningarna till domänverket för att man icke skall riskera, att man måste slå igen? Samtidigt vill jag givetvis också fråga, om de siffror, som man kalkylerat med i propositionen, alltjämt äro riktiga, eftersom den tid, varunder man räknat med detta medelsbehov, nu gått till ända.

Jag vill i detta sammanhang säga, att jag i detta fall icke kan få någon ledning av den frisinnade reservationen, ty den är — det måste jag säga — enligt min uppfattning den sämsta linje, man kan gå på. Den skiljer sig ju från utskottet med 200,000 kronor, varav 150,000 kronor äro avsedda för inrättandet av ett hyvleri och för förbilligande av bränsle- och kraftkostnaderna, och om det är något, som man skulle vilja vara med om, skulle det väl just vara det, som man i denna reservation tagit bort. Skall verksamheten hållas i gång, bör man givetvis se till, att man i görligaste mån förbilligar densamma, och de sakkunniga ha ju tydligt ådagalagt, att ifrågavarande åtgärder höra till det första, man bör vidtaga.

Jag talade i början av mitt anförande om hur det gått med aktieteckningen, och jag vill understryka, att en utredning härvidlag bör ske, varvid det enligt min uppfattning är icke minst viktigt, att man klarlägger vilken organisa-

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)
tionsform, som i detta fall kan vara den lämpligaste. Jag har för min del redan sagt, att jag anser det vara klokast, om staten på ett eller annat sätt kunde frigöra sig från engagemanget där uppe. Formellt är visserligen ett stort antal aktier tecknade där uppe, men i verkligheten har man ju investerat så litet kapital, att man icke får intryck utav att det finns något särskilt stort intresse för saken. Jag menar, att i stället för nuvarande ordning bör man se till, att vederbörande där uppe själva taga hand om saken eller att staten själv tar det eller som ett tredje alternativ, att man lägger ned det hela, vilket ju icke är så förfärligt märkvärdigt. Visserligen talade herr Lövgren i Boden om att det skulle vara orimligt att lägga ned ett företag där uppe, men man har ju fått lägga ned sågverk på andra orter också och även där fått en arbetarstam frigjord, som det sedan blivit fråga om att förflytta. Det är just detta, som är det egendomliga, att man skall lägga ned sågverk på andra platser, fastän dessa icke skulle behöva så stora bidrag från staten för att kunna hållas i gång, som man nu vill försträcka detta företag uppe i Norrbotten.

Det är dessa frågor, som jag anser mig böra få klarlagda, innan jag kan taga slutgiltig ståndpunkt till det hela, och i nuvarande läge har jag därför, herr talman, intet yrkande.

Herr **Lövgren:** I anledning av de frågor, som herr Lindman ställde till mig, skall jag be att få säga, att bolaget får visserligen under skeppningssäsongen sin förlagskredit minskad med 1,000,000 till 1,200,000 kronor, men krediten måste ju återigen tas i anspråk, när hösten kommer, dels för virkeslikvider till domänstyrelsen, dels för utbetalning av arbetslöner och för att i viss utsträckning, så långt det är möjligt, köpa råvaror för nästa års produktion. Framför allt behövs det emellertid pengar till utbetalning av arbetslöner för tillverkning å det timmer, som man dragit upp på land och som man skall förädla under vintern. Om man nu får uppskov med betalningarna till domänstyrelsen, kan man naturligtvis hanka sig fram. Det blir kanske icke alldeles omöjligt, men då är ju bolaget också fullkomligt slaget till slant, ty det får ju då intet kapital att röra sig med utan så snart något inflyter, skall väl domänstyrelsen lägga beslag på det.

Jag vill tillägga, att jag vet icke heller, hur pass stora möjligheter Kungl. Maj:t rent formellt har att bevilja uppskov. I varje fall föreföll man vara mycket tveksam, när det i fjol gällde att bevilja uppskov.

Vidare frågade herr Lindman, på vilka grunder värderingsmannen hade beräknat värdet av anläggningarna i sitt instrument. Värdet är beräknat efter dagspriser inkl. frakter, montage och eventuella tullavgifter men med avdrag av vederbörliga avskrivningar med hänsyn till respektive föremåls ålder, slitage och vid värderingstillfället befintliga driftsduglighet. Jag är fullt överens med herr Lindman därom, att slutsumman är riktig närmast under förutsättning, att man har en god konjunktur och att driften går ihop. Denna värdering har ju emellertid kommit till närmast för att visa, att det med hänsyn till det faktiskt förefintliga värdet icke är alldeles riktigt, som revisorerna säga, att därför att tillbörliga avskrivningar icke blivit gjorda, är bolagets ställning så urholkad, att det rätteligen borde gå i likvidation. Det bokförda värdet av 4,932,000 kronor tror jag svarar ganska väl emot vad herr Lindman skulle anse vara ett rimligt bruksvärde i dag, med nuvarande konjunktur, av anläggningarna.

Till herr Strindlund vill jag säga, att om han ser på sid. 23 i propositionen, finner han där en tablå över hur kapitalbehovet ökas under tiden från januari till början av juni. Sammanlagt behövs det 1,841,130 kronor.

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Sedan frågade han, om vi dragit över den förlagskredit på högst 2,500,000 kronor, som vi ha, för att klara oss tills dato. Ja, jag vill då först påpeka, att vi ha först och främst icke betalat de 735,330 kronorna till domänstyrelsen i avvaktan på riksdagens beslut. Den saken är ju klar. Jag vet för min del icke, om vi dragit över något, men ställningen är exakt sådan, som utredningsmännen säga i stycket nedanför, att av den angivna summan beräknas 550,000—850,000 kronor skola täckas av gällande kreditavtal med aktiebolaget Svenska handelsbanken. Med utgångspunkt från minsta beloppet, 550,000 kronor, skulle återstå att täcka cirka 1,290,000 kronor, och det motsvarar den skuld till domänverket, som vi skola likvidera dels den 1 juni och dels senare under hösten.

Jag skulle vidare vilja säga till herr Strindlund, att jag är icke glad över förhållandena inom den ekonomiska föreningen, men jag tror icke det är riktigt att blanda ihop dessa två saker. Jag skall i allra största korthet be att få motivera, varför det ligger till som det gör i fråga om denna ekonomiska förening. Det var nog ett fel i konstruktionen av föreningen redan från början, att man gjorde samtliga aktietecknare solidariskt ansvariga för hela skulden, så att även om någon inbetalt sin skuld, stod han fortfarande i ansvar för även de andras aktieteckning. Vidare blevo ju sedermera sågverken Axelsvik och Båtskärsnäs nedlagda och befolkningen därstädes arbetslös. Betalningarna inflöto någorlunda hyggligt från verken under de två första åren, men när det blev arbetslöshet i Axelsvik och Båtskärsnäs, var det klart, att betalningarna minskades, till och med mycket katastrofalt. När man vidare kom underfund med att man häftade solidariskt även för deras skulder, som icke betalade, så medverkade också det, skulle jag tro, till betalningsolusten. Jag är icke glad över den situation, som på denna punkt föreligger. Jag tror, att med en annan organisatorisk anordning från början skulle man ha kommit till ett annat resultat än som nu föreligger, men jag tror icke, att det är riktigt att blanda in den ekonomiska föreningen i debatten här i dag. Bolaget har ju som sådant ingenting med den ekonomiska föreningen att skaffa. Det gäller här ett avtal mellan den ekonomiska föreningens medlemmar och staten, som bolaget som sådant icke kan ha något ansvar för. Jag hoppas emellertid, att vi till nästa vinter, sedan utredning blivit verkställd, skola kunna ordna upp även den sidan av saken.

Herr **Carleson:** Herr talman! Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet måtte ha funnit det rätt så oangenämt att försvara statens insats i Kalixbolaget, eftersom han måste tillgripa jämförelse med två enskilda företag, som gått med förlust. Jag antar, att herr statsrådet icke skulle vilja draga ut konsekvenserna härav alltför långt i fråga om statsverksamheten. I varje fall kanske detta kan bli ett avskräckande exempel för framtiden, när det blir fråga om att återigen investera statsmedel i företag av beskaffenhet, att lämpligen tillhöra den privata företagsamheten.

Jag begärde emellertid ordet för att säga några ord rörande sättet att nu igen hjälpa Kalixföretaget över ett år. Alla äro överens om att sedan staten en gång tagit Kalixföretaget i båten, så kunna vi icke nu kasta det över bord. Högerns reservation avser ju, att Kalixföretaget skulle genom viss åtgärd från statens sida kunna dra sig fram ännu ett år utan understöd. För min del tycker jag också, att den utvägen vore mycket god, eftersom förslaget icke medför några utgifter för statsverket för ögonblicket, men jag tror, att man likväl måste göra en viss invändning mot detta sätt att söka lösa frågan. Först och främst baserar sig ju högerns reservation på förslaget, att bolaget skulle få uppskjuta betalningarna till domänverket ytterligare ett år av ett

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)
visst förfallet belopp, som gäller ungefär 700,000 kronor. Jag tror emellertid, att detta icke riktigt överensstämmer med riksdagens intentioner, när den fattade sitt senaste beslut rörande Kalixföretaget, att på det sättet öka domänverkets fordran eller att balansera densamma över till en senare tidpunkt. I och för sig har det naturligtvis ingen betydelse, ty det gäller ju endast en bokföringsåtgärd, men jag tror, att det står mera i överensstämmelse med den ordning, som lämpligen bör följas, att icke förfara på det sättet, och därför anser jag, att man icke bör gå den vägen.

Återstoden av det understöd, som staten enligt förslaget skulle lämna, anser man från högerhåll skulle kunna av bolaget självt anskaffas under de kommande månaderna genom disposition av skeppningsvalutor, som skulle inflyta vid skeppningen under sommaren. Det vore, mycket tilltalande, om så kunde ske. Men dispositionsrätten över skeppningsvalutorna sammanhänger tydligen med de förlag, som vederbörande bank, Handelsbanken, lämnat. Jag tar för alldeles givet, att eftersom Kungl. Maj:t icke kunnat falla tillbaka på denna möjlighet för bolaget, nämligen att sålunda disponera över skeppningsvalutorna, beror det just på, att de icke äro disponibla för bolaget på nu angivet sätt. För min del skulle jag sålunda anse, att man bör vara med på att staten giver bolaget det stöd, som erfordras för att driva rörelsen ytterligare ett år, då enligt min mening skulden till domänstyrelsen ej bör ytterligare balanseras och skeppningsvalutorna i deras helhet icke äro för bolaget disponibla.

Återstå de investeringar, som äro ifrågasatta ifrån regeringens liksom från utskottets sida. Det är nämligen så, att man utöver rörelsekapitalet tänkt sig, att Kalixföretaget skulle få investerade 75,000 kronor för anordnande av hyvleri och 75,000 kronor för rationellt utnyttjande av träbränsle. För herr Strindlund föreföll det, som om det vore det barockaste han kunde tänka sig, att man inhiberade dessa arbeten. Herr Strindlund har kanske icke så mycket varit med i den företagsamhet, som heter industri. Om han det varit, skulle han förstå, att när pengarna börja tryta, så hur behövligt det än kan vara att göra förbättringar, avstår man från det i avvaktan på bättre tider. Man vågar icke ens begära pengar för sådana förbättringar, utan man får rätta munnen efter matsäcken — om förlagsgivaren icke heter staten.

Därför ansluter jag mig för min del på denna punkt till herrar Hamrins och Jeppssons förslag, som just innebär att hålla företaget flytande över ett år utan att man nedlägger ytterligare pengar såsom investering i företaget.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr andre vice talmannen Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Hamrin och Jeppsson; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Persson i Fritorp begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontraproposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig.

Beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Jeppsson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 148 antager den av herr andre vice talmannen Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Ang. ytterligare stöd åt Kalixbolaget. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit herrar Hamrins och Jeppssons reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 148, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr andre vice talmannen Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning angående anslag för utvidgning av tvångsarbetsanstalten i Landskrona m. m.; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning angående anslag till byggnader för statens bakteriologiska laboratorium.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 151, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning och i propositionen nr 118 gjorda framställningar angående anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6, angående nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.

Ang. nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.

Kungl. Maj:t hade i en den 9 februari 1934 till riksdagen avlåten proposition, nr 118, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen att till nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m. för bud-

Ang. nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m. (Forts.) getåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 179,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m. för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 179,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Hamrin*, *Bergqvist*, andre vice talmannen *Nilsson* i Gränebo, *Bagge*, *Nylander*, *P. E. A. Jonsson*, *Volrath Tham*, *Strindlund*, *Persson* i Fritorp, *Jeppsson*, *Persson* i Falla och *Skoglund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Reservanterna äro visserligen övertygade om, att det föreligger behov av bättre lokaler för lantmäterikontoret i Västmanlands län. Men de äro icke övertygade om, att det behovet är oundgängligt och trängande just nu, så att det icke kan uppskjutas ett eller annat år. Då tomtfrågorna icke äro fullt klara och då det icke är uteslutet, att möjlighet finnes att få förfoga över vissa lokaler i länsresidenset, så anse vi, att denna fråga icke föreligger i det utredda skick att den bör nu avgöras.

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hamrin med flera avgivna reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Vi, som sysslat med dessa saker i statsutskottet några år, tycker jag borde kunna vara överens om, att när man genomgående, d. v. s. nästan överallt, måst bereda bättre lokaler på det här området, så borde man kunna göra det även beträffande lantmäterikontoret i Västmanlands län. Det har under årens lopp visat sig alldeles nödvändigt, att för det dyrbara material, som lantmäterikontoren innehava, också sörja för, att det finnes tillfredsställande lokaler.

Jag vill taga fasta på herr Perssons i Falla erkännande, att det behöver byggas. Och den tomtfråga, som man hängt upp sig på, är redan föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag skulle misstaga mig mycket, ifall Kungl. Maj:t skulle giva byggnadslov, så att säga, innan frågan om tomten är klar.

Jag skall icke taga upp tiden vidare, herr talman, utan jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19.

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning.

Å föredragningslistan var vidare uppfört sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 6 april 1934 dagtecknad proposition, nr 260, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslagit riksdagen att

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)

dels för tecknande av aktier i ett enligt av föredragande departementschefen angivna grunder upprättat institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet under Utgifter för kapitalökning och rubrik Fonden för statens aktier för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av kronor 5,000,000;

dels besluta, att från riksgäldskontoret finge till institutet såsom garantifond överlämnas svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av tolv miljoner kronor, med rätt för institutet att enligt bestämmelserna i bolagsordningen förfoga över obligationerna;

dels besluta, att fullmäktige i riksgäldskontoret finge i fall av behov tillhandahålla medel såväl för tecknande av aktier i institutet till högst tre miljoner kronor utöver förberörda belopp av fem miljoner kronor som ock för inlösen av aktier, vilka tillhörde annan än staten;

dels ock höja den i förslaget till riksstat upptagna inkomsttiteln F. Övriga lånemedel med kronor 5,000,000.

Vid propositionen voro fogade förslag till dels bolagsordning för det föreslagna institutet, innefattande de för institutets organisation och rörelse grundläggande bestämmelserna, dels ock reglemente för institutet, innefattande regler för institutets utlåningsrörelse och förvaltning.

I likalydande motioner I: 361 av herrar *Bissmark* och *Ernfors* samt II: 638 av herrar *Leffler* och *Lithander* hade yrkats att riksdagen måtte avslå de förslag, som framlagts i förevarande proposition.

Ifrågavarande proposition och motioner hade hänvisats till statsutskottet. Efter överenskommelse mellan stats- och bankoutskotten hade desamma behandlats av sammansatt stats- och bankoutskott.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande proposition och med avslag å de i ämnet väckta motionerna, måtte

dels för tecknande av aktier i ett enligt av utskottet förordade grunder upprättat institut — — — lika med Kungl. Maj:t — — — annan än staten.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomsttiteln Övriga lånemedel uttalade utskottet, att det torde ankomma på statsutskottet att däröver avgiva yttrande.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Volrath Tham, Lindgren, Ernfors, Holmgren* och *Leffler* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Leffler:** Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en reservation av bland andra även undertecknad. Det är av den anledningen jag nu ett ögonblick skall be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Vid granskningen av det sakkunnigförslag, som ligger till grund i huvudsak för den kungl. propositionen, kan man icke göra sig fri från ett mycket starkt intryck av att det förslag, som framkommit, nog har varit något förhastat. Man kan ju i varje fall konstatera, att såsom förhållandena för närvarande äro någon brådska med denna proposition näppeligen har förefunnits. Det finnes gott om pengar för närvarande i bankerna. Och den praxis, som

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.) hittills tillämpats och tillämpas alltfort, innebär ju i realiteten, att även dessa enskilda banker lämna långfristiga krediter, även om de formellt icke kunna kallas så. Att under sådana förhållanden lägga fram ett förslag efter en så kortfattad och ofullständig utredning, som här är fallet, har förefallit oss reservanter ganska anmärkningsvärt.

Om man sedan fortsätter studiet av de utlåtanden, som de olika hörda myndigheterna och organisationerna avlämnat, finner man, att det går en mycket stark underton av tveksamhet gentemot den föreslagna banken. Man konstaterar visserligen, att formellt, som jag nyss nämnde, affärsbankerna icke äga rättighet att lämna långfristiga lån men att man dock i realiteten gjort så under de gångna tiderna och att det finns ingen anledning att misstänka, att man icke även i fortsättningen skall göra på samma sätt.

Man skjuter åt sidan helt och hållet möjligheten av att även giva privatbankerna formellt samma rätt att driva denna verksamhet, som det nu är ifrågasatt, att denna kreditbank skulle få. Det förefaller oss reservanter, som om det varit en ganska naturlig och praktisk åtgärd att vidtaga de förändringar, som erfordras i 1933 års banklag, så att även bankerna finge den formella rätten till en sådan kreditgivning. Dessa banker förfoga redan över den ekonomiska erfarenhet, som är nödvändig, och de förfoga också över dessa stora organisationer i form av avdelningskontor, som givetvis också måste anses vara en nödvändighet för rörelsens bedrivande och som en bank av den nu föreslagna typen måste hava stora svårigheter att uppbygga, men som den säkerligen också måste organisera för att kunna vara av någon verklig betydelse för de olika industrierna och näringarna runt om i landet; icke bara i Stockholm.

Dessutom måste man göra den reflexionen, att en sådan kreditbank givetvis — och det hava även statsmakterna utgått från — måste i fråga om de säkerheter, som skola lämnas, kräva fullt bankmässiga sådana, likadana alltså, som en vanlig privatbank måste kräva. Men om då ett företag har en kredit i en vanlig privatbank, så medför det givetvis vissa svårigheter att få ett lån i denna statsbank, om den kommer till.

Det är, som sagt, dessa synpunkter, som gjort, att reservanterna ansett, att man borde något vila på hanen och göra en mycket mera allsidig och förutsättningslös utredning. Det är just denna omständighet, att utredningen icke varit förutsättningslös, som vi även hava mycket kraftigt anmärkt på.

Vad sedan beträffar vissa paragrafer i detta förslag till lag om denna nya bank, så avviker det kungl. förslaget i vissa avseenden, och vissa även mycket betydelsefulla sådana, ganska avsevärt från de sakkunnigas förslag. Exempelvis beträffande § 9 hava de sakkunniga föreslagit, att en kvalificerad majoritet skulle förefinnas vid beslut beträffande större kreditgivning. Det har Kungl. Maj:t alldeles lämnat å sido och ansett det vara onödigt. Jag har gjort mig underrättad om, att detta var en av förutsättningarna för, att kommittén skulle bliva enhällig i sitt utlåtande. Hade icke så varit förhållandet, hade på detta utlåtande förekommit reservationer.

Vidare har man ställt sig mycket frågande till § 18, där man föreslår den lydelsen, att den tilltänkta banken skall hava rätt, och skyldighet kanske också för resten, att taga hand om vissa krediter, som lämnas å det allmännas vägnar genom Kungl. Maj:t. Man har frågat, vad en sådan formulering innebär och varför denna bankstyrelse, som enligt sin organisation har vissa uppgifter att fylla, skall åläggas även sådana, som ligga alldeles vid sidan av dess verksamhet i övrigt.

Det kan ju kanske vara av ett visst intresse också att såsom en liten detalj påpeka för kammaren, att när denna banklag lagts fram har det skett bland

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
annat av den anledningen, att bankerna icke hava rättighet att lämna långfristiga lån. Samtidigt som man gör detta, gör man den, om jag får använda uttrycket, kullerbyttan, att man förutsätter, att en bank, som lämnat ett lån — och detta lån övergå till den nya banken — skall vara skyldig att stå i ansvar i fortsättningen för detta lån. Alltså, man begär denna banks tillkomst på den grund, att bankerna icke hava rätt att lämna långfristiga lån, men samtidigt förutsätter man, att dessa banker i fortsättningen skola stå ansvaret för dessa krediter, som eventuellt överflyttas till det nya bankinstitutet.

Det är med dessa synpunkter som vi reservanter ansett, att denna fråga mycket väl kan ligga till sig och bliva föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning. Det är av den anledningen, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr **Carleson:** Herr talman! I den proposition, som behandlats i utskottet och av utskottet tillstyrkts, föreslås att vid sidan av de beräkningar, som gjorts i statsverkspropositionen, upptaga ytterligare statslån, denna gång till belopp av 5 miljoner, eventuellt 8 miljoner kronor. I detta sammanhang uttalar jag min glädje över, att de uppgifter, som lämnats per den 18 maj över ökningar och minskningar i föreslagna riksstatsutgifter, utökats på sådant sätt, att man kan få någon överblick över lånebudgetens ökning eller minskning. Man går då ut från propositionerna, naturligtvis icke från statsutskottets ställning, då dess förslag att fylla medelsbehovet först senare blev känt. Jag vill begagna tillfället att fastslå, att i statsverkspropositionen beräknades upplåningen till ett sammanlagt belopp av cirka 241 miljoner kronor. När man nu fick uppgifterna per den 18 maj över ökningar och minskningar i riksstatsutgifterna och salderade ökningar och minskningar beträffande lånemedel, så kom man till en ökning på 60 miljoner kronor. Sålunda har riksdagen, om man följer Kungl. Maj:ts intentioner rörande upplåningen, ökat behovet av lånemedel från 241 miljoner kronor till cirka 300 miljoner kronor. Då har jag ändå icke inbegripit de statsgarantibelopp, som dessutom hava av staten ställts och som för övrigt i förevarande proposition också äro avsedda att ställas. Det är visserligen icke lånemedel, ty de upplånas icke. Men å andra sidan betyder det dock, att det är statsobligationer, som utfärdas och utlämnas till vederbörande institution för att eventuellt även komma ut på marknaden vid en likvidation.

När det nu i föreliggande utskottsutlåtande föreligger förslag om fortsatt upplåning, blir det med min inställning förklarligt, att jag gör invändningar, för såvitt denna nya upplåning icke är av behovet verkligen påkallad. Man kan ju hava skäl att trots den stora miljonrullningen dock söka att verka återhållande även där det gäller miljonbelopp, som icke uppgå till ett tiotal.

Beträffande det förslag, som här föreligger och som skulle draga med sig utgifter på 5, eventuellt 8 miljoner kronor från statsverkets sida, vill jag säga, att detta förslag, efter vad jag förstår, avser att täcka ett behov, som för närvarande är teoretiskt, att i varje fall frågan om lösningen av det problem, som föreligger, icke är brådskande, och vidare att utredningen är ganska knapphändig samt slutligen att man icke kan få någon överblick över de utgifter, som kunna vara förenade med det nya institutet. Det gäller ju ett låneinstitut för medellånga och långfristiga krediter. Det förhåller sig så, att enligt ordalagen i banklagen eller i varje fall enligt dess andemening äro svenska banker uteslutna från att giva kredit för längre tid än ett år och att därigenom en lucka för närvarande förefinnes i själva vårt låneväsen, när

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
det gäller kredit till industriföretag, särskilt mindre sådana, och andra mindre företag. Detta är otvivelaktigt, och jag har för min del icke alls något i princip att erinra mot att man en gång kommer fram till ett institut av ifrågavarande slag. Men när det nu är förenat med låneutgifter i en tid, då vi ändå komma att anstränga lånemarknaden i synnerligen hög grad, vill jag, vid bifall till förslaget, ha behovet av institutet något kännbarare, än vad nu är fallet. Vi ha för närvarande en kapitalmarknad, som är så riklig, att man icke hört från något håll — åtminstone har ingenting därom framkommit i de föreliggande handlingarna — att det är några svårigheter för de företagare, varom det nu är fråga, att skaffa sig medel av förevarande natur, d. v. s. genom medellånga eller långfristiga krediter.

Man har vidare icke heller försökt — ja, försök ha kanske gjorts — men i varje fall har man icke visat, att man fått yttranden från sådana korporationer, som möjligen skulle kunna med viss sakkunskap yttra sig om detta förslag. Jag vill särskilt nämna hantverksorganisationerna, för vilkas medlemmar just en sådan kredit, varom det nu är fråga, under alla förhållanden borde erbjuda intresse. När man däremot har gått till organisationer av en högre typ, såsom järnkontoret och handelskamrarna, då har man fått ganska snäva svar, alldeles speciellt från järnkontoret. Där har man icke visat någon vidare lust för att få ett institut av ifrågavarande slag.

Man kan icke heller säga, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, när han gjort upp förslaget, tagit någon lärdom, om jag så får uttrycka mig — han kommer nog att säga motsatsen, att han lärt tillräckligt — av de institut, som finnas i utlandet. Herr statsrådet har i propositionen lämnat en redogörelse för dessa institut. Desamma ha en helt annan organisation än den, herr statsrådets institut har fått. Man har utomlands sökt en annan anknytning, i regel till den enskilda företagsamheten och bankvärlden.

På tal om bankvärlden vill jag i detta sammanhang säga, att jag vet, att det i kammaren finns många, som se med misstänksamma blickar på storfinansen och de större affärsbankerna. När jag nu något vill beröra det sakkunnigförslag, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. med betydande inskränkningar, fäster jag uppmärksamheten på, att detsamma är undertecknat av bl. a. herr Björnsson i första kammaren och herr Albin Johansson, som företräda kooperationen i vårt land.

Statsrådet har som sagt framlagt ett förslag, som avviker väsentligt från det sakkunnigförslag, över vilket förslag de hörda myndigheterna ha yttrat sig. Jag har för min del, som förut angivits, intet emot ett institut av ifrågavarande beskaffenhet, men däremot ifrågasätter jag, om det är den lämpliga tiden just nu för dess förverkligande. Jag anser, att det även borde finnas en utredning, som gåve en verklig bild över vad kostnaderna kunna bli.

Jag vill just med avseende på utredningens beskaffenhet tillåta mig att något referera, vad som står på sid. 39 i propositionen och som innehåller de sakkunnigas sammanfattning av vad de sakkunniga yttrat. Där säges bl. a., »att vad utlåningsrörelsen beträffar institutet torde kunna påräkna att i synnerhet i fråga om krediter, vid vilka samverkan i någon form äger rum med bankerna, få utnyttja utredningsmaterial och sakkunskap, som stå till bankernas förfogande. Det är uppenbart, att institutet, som skulle hava hela landet till verksamhetsområde och som skulle tillgodose vitt skiftande kreditändamål, under andra förutsättningar än nyss nämnts bleve nödsakat att hålla en i förhållande till sitt rörelsekapital alltför vidlyftig organisation. Kommer samverkan med bankerna till stånd, torde man emellertid hava anledning förvänta, att institutets förvaltningskostnader skola kunna hållas inom tämligen snäva gränser.»

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)

För min del har jag velat poängtera detta för att till herr statsrådet ställa den frågan: har herr statsrådet förvissat sig om att bankerna äro villiga att gå in i det institut, som han skapar med sitt förslag? Om det är förhållandet, får man ju säga, att då skulle den begränsning av utgifterna för företaget, som skulle ligga i nyssnämnda uttalanden, som de sakkunniga gjort, också göra sig gällande. Har återigen herr statsrådet icke fått ett sådant svar från bankerna, att de vilja gå med — jag antar, att man icke går till riksdagen med ett förslag av förevarande beskaffenhet utan att ha den saken klar — ja, då måste jag säga att det i så fall erfordras en betydligt starkare utredning. Vi få komma ihåg, att detta institut blir ensamstående i sitt slag i hela landet. Det skulle från början erhålla en kreditmöjlighet på 48 miljoner kronor, och det är meningen att tillgodose den medellånga och långfristiga krediten. Det gäller ju icke endast stockholmare utan det gäller hela landet, och man kan icke såsom i fråga om hypoteksföreningarna tänka sig föreningsväsendet på det sättet utbildat, att det skulle kunna täcka behovet av organisation för landsorten. Man måste naturligtvis på detta område tänka sig en bankmässig verksamhet med bankkontor på flera håll. Detta och mycket annat gör, att, om bankerna svara nej eller i varje fall icke ha a priori godkänt att gå in i ett sådant här företag, visar detta behovet av en ytterligare utredning utöver den knapphändiga, som nu föreligger. Man får komma ihåg, att det finns icke ett ord om kostnaderna. Det finns icke, vad jag sett åtminstone, ett ord om kostnaderna för själva organisationen. Utredningen sattes i gång i början av januari, och de sakkunniga avgåvo sitt utlåtande efter drygt en månad. Det är ett raskt arbete, som kanske kan förklara, att man har en eller annan fråga att göra vid läsningen av utlåtandet.

Herr talman! Då jag som sagt för min del icke anser, att det för närvarande föreligger ett verkligt behov av detta institut och utredningen i varje fall skulle behöva ytterligare förstärkas, och då jag anser, att riksdagen under varje förhållande icke bör gå in på en ytterligare utvidgning av lånebudgeten, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets förslag i enlighet med den hemställan, som gjorts i reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det förefaller, som om detta ärende skulle föranleda en lång debatt i kammaren. Då jag nu ber att få yrka bifall till utskottets förslag, skall jag emellertid i alla fall fatta mig synnerligen kort, för det första därför att jag har den måhända fåfänga förhoppningen, att vi skulle kunna vinna tid, och för det andra därför att jag förutsätter, att kammarens ledamöter dels äro förtrogna med innehållet i propositionen och dels känna till de kommentarer till propositionen, som utskottet har gjort.

Varför det samlats en så stark majoritet bakom utskottets föreliggande förslag, beror därpå, att — det tror jag mig kunna säga — majoriteten har blivit fullkomligt övertygad om att här föreligger ett behov av ett sådant institut för långa krediter åt smärre och medelstora företag. Det behovet kan icke fyllas av några nu förefintliga kreditinstitutioner i detta land. Det är oriktigt, om man söker göra gällande, att det är affärsbankernas uppgift att sörja för en sådan kredit. Lämnandet av långa eller medellånga krediter åt små eller medelstora företag faller icke alls inom ramen för affärsbankernas uppgift. Det behövs utan allt tvivel för denna uppgift en alldeles särskild institution i detta land, som nu icke finnes.

Det är därför som majoriteten utan någon tvekan i allt väsentligt gått på den kungl. propositionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)

Herr **Lindman:** Herr talman! De tvenne första talarna i debatten ha ju uttalat sig mycket utförligt om det föreliggande ämnet. Det kan ju då kanske vara obehövligt, att jag deltager i denna debatt, då mina synpunkter sammanfalla med deras. Det yttrande, som den siste talaren hade, innehöll egentligen endast, att man kommit till den uppfattningen, att ett sådant institut borde inrättas, och några egentliga skäl framfördes icke från det hållet. Då har man ju beträffande detta att hålla sig till vad utskottet sagt och vad som föreligger i den kungl. propositionen. Om jag sålunda, herr talman, ber att få uttala mig i frågan, är det icke därför, att icke redan sådana argument äro anförda, i vilka jag till fullo instämmer, utan därför, att jag möjligen tror, att jag kan göra några tillägg till vad av de båda första talarna blivit yttrat.

När jag gick att studera frågan och läste de olika handlingarna, de sakkunnigas betänkande, propositionen och utskottsutlåtandet, så fäste jag mig särskilt vid ett par uttalanden, som statsrådet gjorde i sitt anförande till statsrådsprotokollet, när han tillkallade de sakkunniga. Det ena lydde, att det var uppenbart, att under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden upptagandet, genom äldre eller nybildade företag, av nya tillverkningar var värt att underlättas. Det är en synpunkt, som synes mig ligga vid sidan av detta ärende, då arbetslösheten väl skall bekämpas på andra vägar. Den synpunkten har icke heller vunnit den uppmärksamhet, som herr statsrådet tänkt sig, ty de sakkunniga uttala sig i den delen med en ganska stor bestämdhet om att det nya kreditinstitutet icke bör taga annan hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden, än som är förenligt med en ur risksynpunkt betryggande prövning av de ställda säkerheterna. Därmed tror jag, att denna fråga om arbetslösheten har blivit tämligen utdebatterad. Det förekommer ju endast sedan, att den tages upp i ett helt annat sammanhang, nämligen i § 18, men det är ju en speciell historia.

Det var ett annat yttrande, som gjordes, när de sakkunniga tillkallades, och det var, att institutets verksamhet enligt herr statsrådets uppfattning icke skulle bindas genom förbud mot all sådan kreditgivning, som kan vara förbunden med någon risk. I detta uttalande framkommer alltså den synpunkten, att man borde i viss mån negligera risksynpunkten eller skjuta den åt sidan. Denna fråga om risken vid utlåningen synes mig vara den allvarligaste och mest beaktansvärda i hela detta förslag. Det gläder mig att kunna konstatera, att såväl de sakkunniga som utskottet funnit, att man icke vill skriva under det uttalande, som statsrådet här gjort. Jag nämnde vad statsrådet yttrade vid tillsättandet av de sakkunniga. Jag skulle vilja komplettera detta med vad som uttalades i den kungliga propositionen på sid. 18, där statsrådet säger, att utlåningen »bör i princip» — jag understryker i princip — »grundas på fullgoda säkerheter, och lån må i regel icke beviljas till högre belopp än femtio procent av säkerhetens uppskattade värde». Även där finner jag en viss svaghet i statsrådets uttalande, nämligen att man skulle »i princip» fästa sig vid säkerheten. Utskottet har emellertid tagit avstånd från detta, då utskottet i sitt betänkande förklarar, att det vill hava en fullt betryggande säkerhet, och där är ordet »fullt» kursiverat. Med andra ord: utskottet vill hava en fullt betryggande säkerhet, och detta håller jag utskottet räkning för, även om jag icke för övrigt kan följa utskottet i dess argumentering.

Det är givet, herr talman, att varje utlåning är förenad med en risk — det känna vi alla — men om en utlåning skall ske på en lång tid eller en medellång tid, såsom här är fallet, t. ex. på 10 år eller kanske undantagsvis mera, så är det klart, att granskningen och godkännandet av säkerheten ställer så mycket starkare krav på den prövande myndigheten, i detta fall institutets styrelse. Det är svårare att pröva en risk, när man skall pröva den för en

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
lång tid framåt. Därför skulle jag vilja för min del uttala, att det hade varit önskvärt, om man hade i denna bolagsordning fått in den bestämmelsen, som jag tror hade varit av värde, nämligen att en kvalificerad majoritet skulle avgöra riskbedömandet. Men det säges då i propositionen av statsrådet, att det torde icke behövas något annat än vanlig majoritet, som har att bedöma på vanligt sätt, därför att man torde inom majoriteten taga hänsyn till de invändningar, som kunna göras från eventuellt skiljaktiga ledamöter i styrelsen beträffande säkerhetens mer eller mindre dåliga karaktär. För mig ställer det sig så, att man måste skaffa fullgod säkerhet, och att man icke kan vidtaga nog preciserade bestämmelser för att tillgodose detta krav om man vill hava framgång för detta institut. Institutet skulle ju byggas upp på det sättet, att en statsgaranti i obligationer på 12 miljoner kronor skulle lämnas, och så skulle man få lämna ut lån till 4 gånger dessa 12 miljoner, vartill då kommer en reserv, som ännu icke är förefintlig, och slutligen naturligtvis aktiekapitalet. Lånen utgivas som obligationslån, som komma att läggas upp av detta institut. Det är vid sådant förhållande klart, att de för att kunna få sina obligationer försålda måste känna med sig, att ett förtroende kan skapas hos dem, som placera sina medel i obligationer, såsom t. ex. kassor av olika slag, försäkringsbolag o. s. v. Om, som i detta fall, den verkligt garanterade säkerheten sålunda uppgår till endast något mer än en fjärdedel av hypoteket, så måste de som köpa obligationerna vara övertygade om, att säkerheten till tre fjärdedar eller icke fullt tre fjärdedelar täckes av själva hypoteket till de utlämnade lånen. Jag skulle föreställa mig, att om sålunda icke denna riskprövning kommer att bli verkligt noggrant iakttagen av det nya institutets styrelse kan man riskera, att de som skola placera medel i dessa obligationer, komma att ställa sig ganska skeptiska gent emot det hela.

Jag fäste mig vid ett yttrande, som uttalas på något ställe i sakkunniguttåtandet, där man i avseende å kreditgivning till nya företag framhåller »faran av att grunda kreditgivning på kalkyler, vilka på papperet kunna te sig tilltalande, men vilka i verkligheten kunna komma att visa sig icke hålla streck». Det är just dessa kalkyler, i synnerhet när det gäller nya företag, men även när det gäller utvidgning av förutvarande företag, som så ofta ge anledning till att man kan bli vilseledd. Vi hava nyss behandlat ett företag här, Kalixindustrien, där ju uppenbarligen riksdagen blev vilseledd av de uppgjorda kalkylerna, första gången då staten grep in och gjorde sina insatser där, och det är en gammal erfarenhet, som säkerligen många varit med om — att kalkyler kunna vara ganska betänkliga.

Nu skulle man ju kunna rent logiskt sett säga, att det kan finnas en lucka beträffande utsläppande av lån på längre tid på grund av banklagens bestämmelse, men, herr talman, i själva verket förhåller det sig väl på det sättet, att man kan väl icke klaga över att icke lån hava stått till buds för den verkligt kreditbehövande allmänheten och för industrien och näringslivet, i den mån som goda säkerheter verkligen kunnat presteras. Bankerna hava ju rättighet att lämna sina kreditiv, men de förnya dem när ett år gått, och jag förmodar, att det icke är meningen med detta instituts tillkomst att den rätten skall förmenas dem, eller med andra ord, att bankerna icke skola kunna förnya lån eller förnya krediter efter 6 månader resp. 1 år, utan att det sätt, på vilket bankerna hava tillgodosett den lånesökande allmänheten, kommer att fungera ungefär på samma sätt även härefter. Jag pekar därvid särskilt på de industriella obligationslånen, som i stor utsträckning upplagts av våra banker. Jag vågar säga, att det finns ingenstans eller intet land på hela jorden, där ett system med uppläggande av obligationslån, grundade på industriella eller skogs- eller jordbrukssäkerheter, har vunnit en sådan omfattning som i vårt land, och det

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
har överhuvud taget visat sig vara en utomordentligt säker placering. Naturligast synes mig därför hava varit, som också reservanterna hava uttalat, att man, innan man gått in för denna lagstiftning, ånyo hade undersökt och prövat, huruvida det icke finnes möjligheter i vårt land att kunna tillgodose det behov, som finnes, med de kreditgivande institutioner, som redan finnas, och jag instämmer i det fallet i vad herr Carleson nyss sade, att det kan ske och skulle säkert kunna ske på ett mycket enklare sätt, på grund av att här finnas institutioner, som arbeta över hela landet, icke bara, som han sade, i Stockholm — de arbeta över hela landet med sina avdelningskontor.

Sedan, herr talman, gör jag mig på grund av det sagda den frågan: är verkligen detta institut av behovet påkallat? Är det behövligt, och skola vi och behöva vi inrätta ett sådant institut som detta? Jag skulle vilja tänka mig utvecklingen av detsamma antingen så, att det icke blir så mycket av med hela dess låneverksamhet — och det tror jag kanske skulle vara det lyckligaste — men det kan också, om det blir verkligen väl skött, stöta på många hinder i sin utveckling, på grund av kravet på säkerhet, vilket som jag nyss nämnde måste beaktas, ty annars får det icke det förtroende, som man skulle önska. Och då frågar jag mig: kan detta jämförelsevis lilla institut uppbära den administrationskostnad, som det kommer att få bära? Jag måste ju förutsätta, att det första villkoret för dess verksamhet uppfylles, att det har en man i spetsen, som verkligen kan bedöma bankmässigt både hur en sådan kreditgivning skall ordnas och huru ett sådant institut skall skötas. Det är också, som det nämndes nyss av en talare, så att det måste arbeta antingen i samförstånd med institut, som hava bankkontor, eller också måste man göra några andra anordningar för att förmedla lånen, ty detta kan icke centraliseras helt och hållet till huvudstaden. Överhuvud taget menar jag, att detta institut är en produkt av den politik, som statsrådet och chefen för finansdepartementet företrätt och alltjämt företräder, nämligen att skapa det ena organet efter det andra i fall, där man kunde hava möjlighet att reda sig med de organ, som finnas. Men jag tror för min del uppriktigt sagt, att det icke kan vara så förfärligt angeläget med denna fråga, att alltså institutets tillskapande vid denna riksdag måste anses vara nödvändigt.

Jag har också, i likhet med herr Carleson, fäst mig vid att det uppdrag, som lämnades åt de sakkunniga, lämnades dem den 3 januari i år, och att de avlämnade sitt betänkande den 14 februari, d. v. s. efter knappast $1^1/_2$ månad. Jag erkänner gärna de sakkunnigas stora skicklighet och förmåga, men man vill dock gärna tänka sig, att en sådan viktig sak som denna prövas och granskas och synas i sömmarna mycket fullständigt, och att detta även för skickligt folk tar en längre tid än vad som i detta fall stått till buds.

Jag skulle kunna underlåta, herr talman, att yttra mig om specialfallet i 18 §, nämligen, att institutets styrelse skulle kunna åtaga sig, mot skälig ersättning till bolaget etc., att taga hand om sådana medel av helt annat slag, som ställas till förfogande. Det har ju från åtskilliga håll uttalats betänkligheter mot detta, och departementschefen framhåller också, att det kräver riksdagens medverkan, men det synes honom innefatta ett praktiskt uppslag, varom det kräves en ingående utredning. Kanske skall jag icke uttala mig om den saken nu, då man ställer i utsikt en ingående utredning därom, men jag skulle dock redan nu vilja säga, att jag för min del tror, att det vore mycket klokare, om man icke blandade ihop två så väsentligen skilda saker. Det är visserligen sant, att det säges, att de skola hållas strängt skilda från varandra. Jag tror nästan det vore bättre, om man gjorde så, att man sade, att om de personer, som sitta i detta institut, äro lämpliga för ändamålet, så låt det vara en särskild nämnd, som tar hand om dessa medel.

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)

Med dessa ord ber jag att få instämma i det yrkande, som först gjorts av herr Leffler.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag hade nog med en ganska stor bestämdhet väntat den opposition mot detta institut, som har kommit till synes, fastän den i den offentliga debatten icke tidigare så mycket kommit fram. Det är klart, att här är det faktiskt fråga om ett kreditinstitut, som på vissa punkter kan komma i konkurrens med våra affärsbanker, och med den ställning som de intaga är det ganska naturligt, att de åtminstone betrakta det med något blandade känslor. De ha visserligen icke förnekat, att det kan fylla en uppgift, men å andra sidan kanske helst skulle se att det icke komme till stånd. Jag skall emellertid erinra om upphovet till detta institut. Människorna glömma mycket snart.

När vi fingo den svåra kraschen på våren 1932, restes ett enstämmigt krav från riksdagen, att nu skulle man se till, att banker icke finge lov att göra sådana riskabla affärer. När nu bankkommittén har lagt fram ett förslag och riksdagen har bifallit ett förslag, som innebär en sådan begränsning av bankernas rättighet, när då bankofullmäktige framhållit, att med en sådan begränsning av bankernas rättigheter ha vi en lucka i vårt kreditsystem, som bör fyllas av ett särskilt institut för medellånga och långfristiga krediter, när det förslaget, gillat av bankinspektören, framlagt av en enhällig kommitté, där industrien och banker voro representerade, kommer fram för riksdagen, så stiga här medlemmar av kammaren upp och säga: det är en alldeles oriktig väg, vi skola i stället taga upp hela frågan, om icke vi i stället för att göra den inskränkningen i bankernas rättigheter, som vi gjort, böra vända tillbaka och t. o. m. uttryckligen medgiva dem mycket längre gående rättigheter än tidigare varit fallet. Så ligger detta ärende till. Jag tror icke, att det är en stark ståndpunkt, när man grundar sin motivering för ett uppskov eller avslag på detta institut med att taga upp frågan, om vi icke skola överlåta denna långfristiga kreditgivning åt bankerna — med det resultat, som vi alla känna.

Jag säger, att det är upphovet. Initiativet har kommit från bankofullmäktige, och om riksdagens ledamöter ha observerat de namn, som stå under det betänkande, på vilket denna proposition är grundad, så tror jag, att kammarens ledamöter skola säga sig, att här kan det icke vara några mycket stora farligheter av det slag, som herr Lindman antydde. Om det verkligen är så, att detta förslag skulle vara ett typiskt uttryck för vad herr Lindman kallade finansministerns särskilda politik, är jag glad över att här kunna finna bistånd från följande åtta personer av viss kvalitet: herr Nils Wohlin, ordförande, herr J. E. Björnsson, herr J. S. Edström, herr H. G. Hammar från Götaverken, herr Albin Johansson från Kooperativa förbundet, herr Nils Quensel, en framstående jurist, herr Carl Trygger och herr Marcus Wallenberg j:or, två kända bankmän. Det är alldeles uppenbart, att även om denna utredning har blivit verkställd på en mycket kort tid, är det icke något argument mot utredningens kvalitet. Jag tror, att vi här i vårt land kunde vara glada över att göra utredningar i vissa fall något snabbare än vad vi oftast äro vana vid.

Om sålunda framläggandet av detta förslag är motiverat av det speciella läget, så har utredningen visat, återigen enhälligt från dessa utredningsmän, att ett sådant behov föreligger. Jag skall villigt erkänna — jag har ingen anledning att dölja det — att detta understrykande av behovet har varit mer eller mindre starkt utpräglat. Somliga ha ansett behovet betydligt, andra ha sagt, att behovet icke är mycket starkt känt, men i alla fall är det tillräckligt erkänt för att man skall tillmötesgå det. Jag erinrar om, att denna tanke på ett särskilt kreditinstitut just för medellånga krediter och kanske för medel-

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
stora och mindre företag är en tanke. som överallt vunnit beaktande, och endast för en mycket kort tid sedan startades ett dylikt institut i England, och jag tror, att i den finansiella världen är man där ense om, att det verkligen fyller ett behov. Vi skola komma ihåg, att de stora företagen kunna lägga upp obligationslån, de medelstora och mindre företagen äro icke i det läget att kunna gå ut på obligationsmarknaden. Om de behöva för sin trygghet kredit på längre tid, ha de mycket svårt att få den. De få söka den på det viset, att bankerna för närvarande liksom ge dem en försäkran om att denna kredit skall icke uppsägas, men uppenbart är, att fördelarna att få en långfristig kredit med viss känd ränta äro betydande. Och den som har sett det utredningsmaterial som föreligger från utredningskommittén, som hade mycket ingående överläggningar, om icke med korporationer, som herr Carleson syftade på, så med hela rader av enskilda näringsidkare, som kände till förhållandena inom sina resp. områden, han får ett starkt intryck av vilken fördel dessa näringsidkare anse att det skulle vara, att i stället för att få omsätta bankkrediter kunna få en fast kredit, även om, som man menar, man vid vissa tillfällen därför skulle få betala någon halv procent mera i ränta. Jag tror sålunda, att behovet är så pass betygat, att det icke borde och icke behövde vara anledning till någon slags tveksamhet.

När herr Carleson i det sammanhanget kastade in frågan om belastningen av kapitalmarknaden, och ökningen av lånen, så kanske jag får lov att erinra om, att den ökning till 60 miljoner i lånebudgeten, som riksdagen har företagit, hänger samman med finansieringen av spannmålsöverskottet, och detta är en ren finansiell kredit. Beträffande den del därav, där man kan beräkna förlust, ha vi redan börjat avsätta vissa belopp genom den s. k. veteavgiften.

Det är för övrigt alldeles riktigt, som herr Carleson säger, att det för närvarande råder ett mycket stort överflöd på pengar, och därför borde det icke vara någon svårighet att få låna. Nej, det är riktigt. Men därav följer, att det knappast är lämpligt att, som herr Carleson gör, tala om, att staten på detta sätt skulle anstränga kapitalmarknaden genom att ytterligare upplåna dessa 5 eller eventuellt 8 miljoner. Kapitalmarknaden är icke ansträngd och blir icke ansträngd såvida staten gör denna upplåning. Om nämligen herr Carleson menar, att det är lämpligt, att dessa medel utlånas till enskilda näringsidkare, så kommer kapitalmarknaden icke att ansträngas, vare sig det är dessa banker eller om det är detta kreditinstitut, som lånar ut pengarna.

Den punkt, som herr Lindman satte in på, var frågan om bestämmelser rörande detta företag och dess kreditgivning. Men som kammaren uppmärksammade fick herr Lindman gå tillbaka till statsrådsyttrandet för att ha en bakgrund för sin antydan om, att det här skulle kunna bli en riskabel affär för staten. I statsrådsyttrandet uttalades nämligen, att man icke vid kreditgivningen här borde så att säga alldeles utesluta krediter, som vore förbundna med en viss risk. Om jag får öppet tala om, vad som låg i min tanke, då detta skrevs, så var det just, att jag ville, att denna kreditgivning skulle ske på samma sätt, som det sker från privata kreditgivare. Jag hade nämligen den farhågan, att när man här skulle starta ett statligt institut, skulle det möjligen kunna krävas, att det i varje särskilt fall icke skulle kunna uppstå någon risk. Nu har ju herr Lindman sagt, att normala risker kommer man att taga, och det tror jag också var den tanke, som låg bakom detta yttrande till statsrådsprotokollet. Men jag tillägger, att redan de sakkunniga funno, att det var skäl att här göra en uppdelning. I stället för att lämna den tanken kvar, att detta kreditinstitut kanske skulle taga litet större risker än ett vanligt kreditinstitut, vilket ju kunde föranleda kritik, föreslogo de sakkunniga, att man

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
skulle dela upp institutet, om jag så får uttrycka det, på det sättet, att för den normala verksamheten skulle man mycket strängt stryka under, att det skulle fordras betryggande säkerhet. Utskottet har t. o. m. skrivit *fullt* betryggande säkerhet, vilket ju i och för sig är samma sak — för övrigt utan någon som helst invändning från min sida. Men för att tillfredsställa de extra ordinära behov av kredit, som kanske kunde vara förbundna med större risker, men som från det allmännas synpunkt kunde anses önskvärda, har man genom denna paragraf 18 förskaffat sig möjlighet att efter prövning i varje särskilt fall från riksdagens sida kunna anslå särskilda medel till vissa bestämda ändamål. Om sådana planer skulle uppkomma, är det tydligen en förutsättning, att Kungl. Maj:t får komma till riksdagen och lägga fram dessa planer för riksdagen, och så får riksdagen besluta.

När herr Lindman tog upp frågan om en detalj i förslaget, nämligen om den kvalificerade majoriteten, så vill jag icke gärna här gå in på en längre diskussion. Det är klart, att om man har en styrelse, där det skall finnas åtta ledamöter, av vilka fem skulle tillsättas av staten och tre av enskilda banker, och man då kräver, att i denna styrelse besluten skola fattas med kvalificerad majoritet, vad betyder då det? Jo, det betyder, att de tre representanterna för de enskilda bankerna på varje punkt ha absolut vetorätt gent emot staten, som är den största delägaren och som startat det hela. Det hade icke varit rimligt att från Kungl. Maj:ts sida begära av riksdagen, att man skulle godkänna ett förslag, där statens medel skulle behandlas på det viset, att en minoritet av enskilda aktieägare skulle på alla enskilda punkter fälla det avgörande ordet. Jag behöver icke närmare ingå på vilka svårigheter, som under sådana förhållanden skulle kunna uppstå. Som jag sagt i propositionen, tror jag för min del, att i det överväldigande antalet fall kan det icke bli tal om någon sådan uppdelning mellan statens representanter och de enskilda bankernas representanter. Men om en sådan situation på grund av vissa förhållanden skulle kunna inträffa, att det enskildas intressen rakt strede emot statens intressen, så vore det icke riktigt, att statsintressena skötes åt sidan för de enskildas. Det är icke någonting annat, som den ändring innebär, som jag här föreslagit.

Jag skall just i anslutning härtill svara på herr Carlesons fråga, huruvida jag övertygat mig om, att de enskilda bankerna med denna ändring äro villiga deltaga i institutets startande. Jag har, som jag tror på goda skäl, underlåtit att på den punkten ställa en fråga till bankerna, innan riksdagen har fattat beslut. Jag är nämligen övertygad om, att svaret, sedan riksdagen fattat beslut, kan bli ett annat, än det eventuellt skulle kunna bli, innan beslutet har blivit fattat.

Med dessa ord skulle jag kunna sluta, såvida jag icke behövde säga ett ord om kostnaderna. De förhandlingar, som redan delvis äro förda rörande institutets organisation, ha förts på den basis, att kostnaderna skulle begränsas till det minsta möjliga, alltså att här icke skall vara tal om, att staten skulle anpassa sig efter de enskilda kreditinstitutens vanor i fråga om kostnader för administration. Jag är övertygad om, att duktigt folk för att sköta ett sådant företag skall kunna erhållas utan att man behöver gå till de mycket betydande summor, som enskilda institut anse sig vara tvingade att härför betala.

Det som utöver detta är att tillägga är ingenting annat, än att redan under den tid, som denna sak har diskuterats offentligt, och som man väntat på detta institut, har det inlupit underrättelser från olika håll, som tyda på, att inom det enskilda näringslivet, framför allt bland mindre och medelstora företagare, råder ett verkligt intresse för att ett sådant institut skall komma till

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)

stånd. Och jag är övertygad om, att om kammaren beslutar detta, så kommer det att lända landet till gagn.

Herr **Ryberg:** Herr talman! Efter det utförliga anförande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu har hållit, skall jag fatta mig mycket kort. Jag vill, liksom herr Jonsson i Eskilstuna, understryka, att utskottsmajoriteten har kommit till den bestämda uppfattningen, att ett behov av ett sådant kreditinstitut, som här föreslagits, verkligen föreligger. De myndigheter, som haft att yttra sig över utredningens förslag, hava ju också alla med undantag, vill jag minnas, av en enda tillstyrkt det här föreliggande förslaget. Detta visar ju, att även dessa myndigheter hava ansett, att ett dylikt behov föreligger.

Man kan icke neka till, att för de medelstora och mindre företagen är det, som behovet gör sig mest gällande. Herr Lindman talade om, att industrien har ganska lätt för att skaffa sig pengar även på långfristiga lån genom att utsläppa obligationer. Ja, det kunna visserligen stora företag göra, men det kunna icke mindre företag. De kunna icke vända sig till allmänheten mera direkt utan äro hänvisade till affärsbankerna. Och så som affärsbankerna för närvarande äro kontrollerade, och med den banklag, som råder, kunna affärsbankerna icke åtaga sig några långa krediter. Lånen måste omsättas, antingen en gång om året eller flera, och dessa lån bliva då underkastade de räntesatser, som bankerna tillämpa vid de tider, då omsättningarna göras. Det kan också för dessa medelstora och mindre företag vara ett mycket stort intresse att få ett lån bundet på t. ex. tio år med fast ränta, så att vederbörande vet, vad man har att kalkylera med.

Nu talas så mycket om riskerna. Jag vill då påpeka, att utskottet har bestämt sagt ifrån, att för de krediter, som lämnas, skola fordras fullgoda säkerheter. Riskerna äro alltså icke större för detta kreditinstitut än för vilket annat som helst.

Så hava reservanterna pekat på 18 § och sagt, att man där skulle medge, att det skulle kunna lämnas lån mot icke fullt tillfredsställande säkerhet. Jag ber då få påpeka, att även om 18 § i viss mån medger någonting sådant, så är det först sedan riksdagen ställt pengar till förfogande. Det blir sålunda riksdagen, som i sådana fall först har att taga ställning till vad pengarna skola användas till.

Jag har, som sagt, funnit, att detta institut är av behovet påkallat, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Carleson:** Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet talade om, att jag för min del hade framhållit, att vid upplåning för detta instituts räkning skulle kapitalet å allmänna kapitalmarknaden bliva ansträngt. Ja, om jag begagnade det ordet, är det naturligtvis relativt. Här är helt enkelt fråga om en ökning av de belopp, som måste upplånas. Och man lär väl ändå icke kunna säga, att frågan om upplåning icke har någon betydelse i statsfinansiellt hänseende, därför att pengarna ändå skulle komma att gå till företagare, varom nu är tal och vilka eventuellt skulle bliva tillgodosedda genom institutet. Jag tänker, att statskrediten och statsräntan komma nog att i stort sett vara oberoende av det ändamål, för vilket upplåningen sker; det blir nog storleken av statens upplåning, som blir mera avgörande.

Av herr statsrådet fick jag svar på min fråga, huruvida herr statsrådet hade gjort sig underrättad om i fall bankerna, såsom i förslaget ursprungligen förutsatts, skulle intressera sig i detta institut. Det är ju nämligen så, att de utlåtanden, varpå man får säga, att statsrådet delvis bygger sitt program,

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.) utlåtanden från en massa myndigheter och enskilda korporationer, just fästa mycket stort avseende vid, att bankmässigheten utifrån kommer in i institutet. På min fråga har ju herr statsrådet svarat, att avsiktligt har han icke hört sig för, därför att man kan tänka sig, att svaret skulle ligga något olika till, om det lämnades efter det riksdagen fattat sitt beslut, än om det avgivits före denna tidpunkt. Jag antar, att det icke gällde riksdagens värdighet; det torde väl säga sig självt, därför att undersökning om en lagstiftnings eller en annan åtgärds ekonomiska verkningar plägar ju ofta föranleda till förhandlingar, innan man framlägger ett utarbetat förslag. En underhandling behöver ju icke betyda, att svaret i och för sig behöver inverka på frågans utformning och avgörande. Men uppgifterna i förevarande fall skulle haft så till vida betydelse, att man på basis av vissa utredningar skall kunna säga sig, hurudan organisationen skulle bli och därför även huru stora kostnaderna för den nya organisationen ungefärligen skulle bliva. Det är på detta, som statsrådet givit mig svar. Genom detta svar har den organisatoriska grunden, sådan den lagts av sakkunniga, ryckts undan, i följd varav även de med organisationen förenade utgifterna ju icke kunna ens tillnärmelsevis beräknas. Enligt den sammanfattning av de sakkunnigas utlåtande, som jag tillät mig i mitt förra anförande referera, ha de sakkunniga förutsagt, att för den händelse att bankmässigheten blir representerad på ett tillfyllestgörande sätt, kommer själva organisationen att bliva mindre och utgifterna för förvaltningen mindre i och med detsamma. Om man släpper denna grund, borde kammaren egentligen lämnas upplysning om huru herr statsrådet tänker sig att detta institut skall arbeta. Skall det arbeta med ett kontor i Stockholm för hela landet, eller skall man tänka sig, att det för tillgodoseende av ett verkligt behov — vilket herr statsrådet poängterat, och som jag icke betvivlar en gång kommer att göra sig gällande, när institutet kommit i verksamhet — blir nödvändigt att öppna kontor även på andra håll. Detta är blott en sida av saken. Det följer naturligtvis många andra utgifter med, om man icke beträffande organisationen följer den plan, som är tänkt såsom en förutsättning i de sakkunnigas utlåtande.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att tillägga något till mitt förra anförande, som av förbiseende icke blev sagt. Men jag skall först begagna tillfället säga, att då herr statsrådet talade om kvalificerad majoritet — det är ju bara en liten detalj i det hela — så missförstod herr statsrådet mig fullkomligt beträffande syftet med den kvalificerade majoriteten. Det var icke för att de, som representerade den ena delen av aktiebolaget, här skulle tillgodose sina intressen, utan det var därför, att jag menade, att de komme med all säkerhet att besitta den större sakkunskapen vid bedömandet av frågor om utlämnande av lån och de säkerheter, som skola godtagas. Jag vågar uttrycka mig så vanvördigt, därför att jag tror, att det kommer att gå till på det sättet. Detta säger jag alltså här bara i förbigående.

Men det, som jag förbisåg i mitt förra anförande, och som jag anser förtjänt att framhållas vid detta tillfälle är, huru detta kommer att verka beträffande våra sparbanker. Sparbankerna låna in pengar av allmänheten. En massa småfolk sätter in sina pengar hos sparbankerna, och dessa banker måste naturligtvis göra pengarna räntebärande. De måste låna ut pengarna och låna ut dem på olika sätt men naturligtvis mot säkerheter, som de pröva och som de hava en mycket stor förmåga att pröva, därför att de känna de lokala förhållandena, de personer, som sköta företagen, och företagen själva, var och en inom den krets, där sparbanken arbetar. Skall nu detta kreditinstitut tvingas in på detta område, så återstår väl för sparbankerna endast att i stället låna

Ang. ett institut för medellång och långfristig kreditgivning. (Forts.)
ut på institutets obligationer och använda dem såsom placeringsobjekt. Det blir en omgång sålunda, som icke synes mig vara så särskilt lämplig. Men det blir icke bara de stora bankerna, som detta kommer att gälla. Jag har ingen anledning att tala för de stora bankerna. Jag tror, att de stora bankerna bry sig överhuvud ganska litet om hela denna historia, därför att jag tror, att de icke komma att ha något stort intresse för ett institut som detta. Jag känner det för övrigt icke, men jag skulle knappast tro det. Men för sparbankerna har ingen röst höjts i detta fall, och jag tror, uppriktigt sagt, att det för många sparbanker kan komma att bli till olägenhet, ifall en statsinstitution som denna komme att uppträda på ett visst område för att utlämna lån, där sparbankerna förut varit de naturliga långivarna.

Vad kostnaderna beträffar inskränker sig herr statsrådet till att tala om endast en enda sak. Jag skall icke upprepa, vad herr Carleson sagt, därför att herr Carlesons synpunkter i detta fall äro precis desamma som mina. Men man kan icke skapa ett sådant institut, utan att det kommer att medföra kostnader, om det verkligen skall bedriva en verksamhet.

Med herr Lindman förenade sig herr andre vice talmannen *Magnusson.*

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Leffler, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat

första lagutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1934/1935 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

andra lagutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dels dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lant-

mannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor, dels ock tillskott till dyrtidstillägg till vissa lantmätare; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar dels om ökat understöd åt lantmannaskolor, dels ock om understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till tryckningskostnader m. m.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 22.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande i fråga om ytterligare understöd från statens sida för fullbordande av järnvägsanläggningen Ulricehamn—Jönköping jämte i ämnet väckta motioner;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 315, angående reglering av tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1933/1934;

nr 316, med överlämnande av tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning rörande utrikesdepartementets anslag till tryckningskostnader;

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande flygvapnets anslag till tryckningskostnader;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts till statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för nya byggnader för Stockholms tygstation m. m.;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för modernisering av vissa matinrättningar vid marinen;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 223, gjorda framställning angående provisorisk avlöningsförbättring i vissa fall för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 36, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt de för religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder anställda präster;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 197, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 227, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående bidrag till skattetyngda kommuner samt förstärkning av skatteutjämningsmedlens fond;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en tullverkets båtlånefond m. m.;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för statsbeställningar för budgetåret 1934/1935 jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tullverket jämte en i ämnet väckt motion.

§ 23.

Herr talmannen tillkännagav, att följande interpellationer komme att besvaras vid kammarens sammanträde fredagen den 8 innevarande juni, nämligen:

herr *Anderssons* i Stockholm interpellation till hans excellens herr statsministern angående vidtagande av åtgärder i syfte att av bolag för pensionering av arbetare fonderade medel måtte bevaras för med fonderingen avsedda ändamål;

herr *Brädefors* interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående viss punkt i statens järnvägars avlöningsreglemente; samt

herr *Jacobssons* interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i anledning av inom landet bedriven propaganda för och försäljning av lotter i utländska penninglotterier.

§ 24.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skyddsuppfostran m. m.;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statens farmacevtiska laboratorium; och

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till förbättring av slumbostadsbeståndet;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 57, i anledning av väckta motioner om höjning av tullsatserna för vissa fajans- och porslinsvaror;

nr 58, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för vissa slag av hattar och mössor;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om beskattning av realisationsvinst i samband med rekonstruktion av den s. k. Kreugerkoncernen, m. m.; och

nr 63, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckt motion om visst tillägg till lagen om kollektivavtal.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Hedlund* i Östersund	under	2	dagar	fr. o. m.	den	7	juni,	
» *Sefve*	»	2	»	»	»	10	»	och
» *Andersson* i Grimbo	»	2	»	»	»	8	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.59 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Torsdagen den 7 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Karl Kilbom på grund av febersjukdom (laryngo-tracheit) är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet 6 juni—30 juni 1934 intygas.

Stockholm den 6 juni 1934.

Alf Gullbring,
överläkare.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 152—154.

§ 4.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 155 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkpropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till förbättring av slumbostadsbeståndet.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden nr 57, 58 och 62.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 63, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Andra lagutskottets utlåtande nr 50, som slutligen föredrogs, bordlades åter.

§ 8.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1934 den 7 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1934—1937 efter herr J. L. Widell, vilken avlidit, och herr M. N.

Fehr, vilken var i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1934—1937:

herr Stendahl, Sten, ledamot av riksdagens första kammare med 37 röster,
» Hamrin, Felix Teodor, ledamot av riksdagens första kammare » 36 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1935 försiggått:

herr Wahlgren, Harald Robert, kamrerare i riksbanken med 44 röster,
» Nilsson, Carl Petrus Valdemar, i Gränebo, ledamot av riksdagens första kammare » 43 » ,
» Jonsson, Per Conrad, i Eskilstuna, ledamot av riksdagens andra kammare » 42 » .

S. H. Kvarnzelius. *Bernh. Eriksson.*
A. J. Bärg. *Ewald Lindmark.*

År 1934 den 7 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1934—1937 efter herrar K. E. H. Hildebrand och E. A. Hallin, vilka voro i tur att avgå, samt herr G. Kobb, vilken avlidit, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande

för valperioden 1934—1937:

herr Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, filosofie doktor, med 45 röster;

fullmäktige

för valperioden 1934—1937:

herr Hallin, Erik Adolf, kabinettskammarherre, » 46 » ,
» Nilsson, Janne, i Hörby, ledamot av riksdagens andra kammare, » 44 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1935 försiggått:

herr Magnusson, Karl Hilding, i Skövde, ledamot av riksdagens andra kammare, med 46 röster,
» Eriksson, Ernst Gustaf Eugén, i Stockholm, ledamot av riksdagens andra kammare, » 45 » ,
» Ryberg, Karl Arthur, ledamot av riksdagens andra kammare » 41 » .

S. H. Kvarnzelius. *Bernh. Eriksson.*
A. J. Bärg. *Ewald Lindmark.*

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels för-

ordnanden för de valde, dels ock skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till arbetsfredens bevarande med mera.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1934. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
341703